IA MPSVR SR

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

2019

Autorský kolektív RÚZ

Budúci rozvoj Európskej únie v kontexte potrieb zamestnávateľov v SR

REPUBLIKOVÁ ÚNIA
RÚZ
ZAMESTNÁVATEĽOV

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

IA MPSVR SR

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

NÁRODNÝ PROJEKT

Podpora kvality sociálneho dialógu

Typ projektu: Neinvestičný

Termín realizácie projektu: 07/2018 – 02/2023

ITMS projektu: 312031V749

Autorský kolektív :

Autorské dielo bolo vypracované v rámci hlavnej aktivity „Posilnenie odborných a analytických kapacít sociálnych partnerov, budovanie infraštruktúry a komunikačnej platformy sociálneho dialógu a rozvoja sociálneho partnerstva na národnej a medzinárodnej úrovni“ v rámci podaktivity 1.1 Posilnenie kapacít sociálnych partnerov prostredníctvom analytickej činnosti Národného projektu Podpora kvality sociálneho dialógu expertným tímom sociálneho partnera Republiková únia zamestnávateľov. Vyjadruje názory a postoje sociálneho partnera na predmetnú tému. Autorské dielo nevyjadruje názory ani postoje prijímateľa projektu a bolo schválené Riadiacim výborom Národného projektu Podpora kvality sociálneho dialógu.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

OBSAH

ZOZNAM ILUSTRÁCIÍ A ZOZNAM TABULIEK 6

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK 7

ÚVOD 8

MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE 11

1. EURÓPSKA ÚNIA A JEJ POSTAVENIE VO SVETE Z HĽADISKA OBCHODU A VÝZNAMU 14

1.1.Základné ukazovatele obchodného významu Únie 14

1.2 Najvýznamnejšie zmeny ekonomických ukazovateľov v porovnaní s rokom 2014 30

1.3 Postavenie Európskej únie z hľadiska politiky zamestnanosti 30

2. SCENÁRE VÝVOJA EURÓPSKEJ ÚNIE 36

2.1 Budúci vývoj Európskej únie podľa Junckera 38

2.1.1 Plán Juncker 42

2.2 Inštitucionálna reforma Európskej Únie 45

2.2.1 Európska rada 46

2.2.2 Európska komisia 49

2.2.3 Európsky parlament 52

2.3 Zrýchlenie a zintenzívnenie integračných procesov 54

2.3.1 Únia očami dnešného občana 55

2.3.2 Ako zjednotiť hospodársku ideu 56

2.3.3 Euro ako nástroj integrácie 57

2.3.4 Sociálna solidarita 57

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

2.3.5 Energetická únia a životné prostredie 58
2.3.6 Zmeny na mori a poliach 59
2.3.7 Silnejšie právomoci v rukách Únie? 60
2.3.8 Posilnenie spoločnej zahraničnej politiky a obrany 61
2.3.9 Otázka nového členstva 62
2.4 Reforma štruktúry európskych fondov a ďalší vývoj dotačnej politiky 64
2.5 Negatívny scenár dezintegrácie Európskej Únie 73

3. POSÚDENIE VYBRANÝCH EXOGÉNNYCH VPLYVOV NA ĎALŠÍ VÝVOJ EURÓPSKEJ ÚNIE 81
3.1 Hrozby Brexitu 81
3.2 Obchodná politika Donalda Trumpa 87
3.3 Kampaň pred americkými prezidentskými voľbami 2020 90
3.4 Energetická závislosť a drahý energetický import 92
3.5 Europarlament v novom šate 97
3.6 Dvojsečná ekologizácia 100

4. POSÚDENIE VYBRANÝCH ENDOGÉNNYCH VPLYVOV NA ĎALŠÍ VÝVOJ EURÓPSKEJ ÚNIE . 109
4.1 Európska centrálna banka a jej príprava na krízu 109
4.2 Pomalší motor Európy 111
4.3 Inovačná ekonomická stratégia 112
4.4 Banková únia 116
4.5 Junckerove investičné balíčky 121

5. EKONOMICKÉ DOPADY VPLYVOV VÝVOJA EURÓPSKEJ ÚNIE NA ZAMESTNÁVATEĽOV V ÚNII A V SLOVENSKEJ REPUBLIKE 126
5.1.Opatrenia, ktoré v období predošlého zloženia Európskej komisie vyvolávali rozpaky a nesúhlas. Čo nefungovalo a z čoho sa poučiť. 126

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

5.1.1 Grécka zamestnávateľská bezradnosť 126
5.1.2 Reformy pracovného trhu v prostredí Vyšehradskej štvorky 128
5.1.3 Myslenie montážnej linky. Mali by sme zanechať recepty z minulých dekád..... 130
5.1.4 Smernica o vysielaní pracovníkov 132
5.1.5 Španielska námornícka revolta 135
5.1.6 Novinky v ochrane dát: GDPR 136
5.2. Nástroje, na ktorých treba stavať, a ktoré by európskym zamestnávateľom pomohli rozvíjať trh aj v budúcom období. Opatrenia, ktoré by mali pozitívny vplyv na zamestnávateľov v Európskej únii a Slovenskej republike. 140
5.2.1 Nová hospodárska politika spoločenstva 140
5.2.2 Reakcia na prisťahovalectvo 142
5.2.3 Koordinácia zamestnávateľských politík 149
5.2.4 Viac iniciatívy z regiónu Vyšehradskej štvorky 153
5.2.5 Ekológia v dialógu so zamestnávateľmi 157

6. ANKETA MEDZI ZAMESTNÁVATEĽSKÝMI ORGANIZÁCIAMI NA SLOVENSKU 160

ZÁVER 167

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV A ZDROJOV 169

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

ZOZNAM ILUSTRÁCIÍ A ZOZNAM TABULIEK

Graf 1 Vývoj HDP Európskej únie 16
Graf 2 Medziročné zmeny HDP Európskej únie 17
Graf 3 Obchod Európskej únie s tovarmi 21
Graf 4 Obchod Európskej únie so službami export-import 23
Graf 5 Index energetickej závislosti Európskej únie 27
Graf 6 Vývoj nezamestnanosti v Európskej únii: 28
Graf 7 Vývoj nezamestnanosti aktívnej populácie v Európskej únii 29
Graf 8 Vývoj zamestnanosti Európskej únie 32
Graf 9 Miery zamestnanosti a nezamestnanosti v EÚ podľa krajiny občianstva 37

Tabuľka 1 Veľkosť trhu EÚ s najväčšími svetovými partnermi 22
Tabuľka 2 Rozdelenie objemu obchodu Európskej únie podľa druhu služby 24
Tabuľka 3 Počet obyvateľov iných krajín EÚ žijúcich v danej krajine 34
Tabuľka 4 Alokácia pre Kóhezny fond Únie 69
Tabuľka 5 Sadzby ECB 109
Tabuľka 6 Junckerov investičný plán 122

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK

ALDE&R – Aliancia liberálov a demokratov za Európu a hnutie Obroda

BBRD – Riešenia krízových situácií bánk

CRD IV – Smernica o kapitálových požiadavkách

CRR – Nariadenie o kapitálových požiadavkách

ECB – Európska centrálna banka

ECR – Európski konzervatívci a reformisti

EEP – Dominantná konzervatívna frakcia

EHP – Európsky hospodársky priestor

EFA – Európska slobodná aliancia

EFDD – Európa slobody a priamej demokracie

EFRR – Európsky fond regionálneho rozvoja

EFS+ – Európsky sociálny fond plus

EFSI – Európsky fond pre strategické investície

EFTA – Európske združenie voľného obchodu

ENF – Európa národov a slobody

EPP – Európska ľudová strana

EÚ – Európska únia

FED – Federálny rezervný systém

GDPR – Všeobecné nariadenie o ochrane údajov

GUE/NGL – Európska zjednotená ľavica a Severská zelená ľavica

KF – Kohézny fond

OECD – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

R&D – Oddelenie technicko-vedeckého výskumu a vývoja

S&D – Progresívna aliancia socialistov a demokratov

TTIP – Dohoda o transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve

WTO – Svetová obchodná organizácia

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

ÚVOD

Svetová hospodárska kríza, ktorá v Európe vrcholila okolo roku 2013, postavila Európsku komisiu vedenú Jean-Claude Junckerom pred neľahkú situáciu. Pokles hospodárskej aktivity, rekordne rastúca nezamestnanosť, nespokojnosť pracovníkov, ale aj zamestnávateľov, spolu s ďalšími negatívnymi faktormi priniesli niekoľko kľúčových výziev. Komisia na ne reagovala súborom politických opatrení, ktorých spoločným menovateľom bola stimulácia podnikateľskej aktivity, zastavenie inovačného ticha a sanácia škôd, ktoré hlavne na nezamestnanosti, podnikoch a kondícii bankového sektora zanechali zdanlivo nezvratné jazvy. Súbeh okolností priniesol hlavne pády niektorých, pre starý kontinent tradičných, odvetví.

Hlavné ekonomické ukazovatele potvrdzujú správnosť veľkej časti týchto opatrení. Nie všetky však priniesli očakávaný efekt Existuje aj kritika, ktorá hovorí o tom, že si Európania niektorými snahami a opatreniami strelili do vlastnej nohy. Konflikt medzi snahou o euro-integráciu na jednej strane a posilňovaním kompetencií jednotlivých členských štátov na strane druhej, migračná kríza, následný nárast nacionalistického populizmu, či neistota vyvolaná oznámením o vystúpení Veľkej Británie z Únie, niektoré zo snáh potlačili do úzadia, či dokonca úplne zmarili.

Niektoré z cieľov a potrieb zamestnávateľov, ale i zamestnancov tak ostali v európskej ekonomike nenaplnené. Nové zloženie Európskej komisie, ktorá sa sformuje na sklonku roku 2019, čaká ešte turbulentnejšie obdobie. Brexit stále nepozná svoj scenár, pričom jedným z tých možných je stále možnosť tvrdého odchodu Británie zo spoločenstva. Pre európskych zamestnávateľov je kľúčové poznať, v akom vzťahu budú so svojimi britskými obchodnými partnermi.

Mnohí z nich naviac už aj dnes pociťujú dopady neistoty svojich obchodných partnerov, ktorí pre ostražitosť pred neistým obdobím priťahujú opasky nielen v investíciách, ale aj spomaľovaní odberov tovarov, či služieb. Tento jav je žiaľ reálnym negatívom, nech sa ohľadom Brexitu udeje čokoľvek a nech budú reakcie na realizovaný scenár akokoľvek tvrdé.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Efekt neistoty prináša do európskeho priestoru aj ďalší externý faktor – obchodná vojna medzi Spojenými štátmi americkými a Čínou. Významní obchodní partneri Európskej únie sa začali predbiehať v zavádzaní ciel na odoberaný tovar svojho, v tomto prípade soka. Okrem priamych škôd vyvolaných obchodnými výpadkami výrobných závodov, ktorých objednávky boli pre zmenenú rentabilitu zrušené, prináša obchodná vojna kľúčovú neistotu, obzvlášť medzi tak významnými hráčmi. Tá zasahuje aj ďalších obchodných partnerov, hlavne tých najvýznamnejších, ktorým v oboch prípadoch Únia je.

Nová Európska komisia bude musieť aktívne vstupovať do komunikácie na svetovom trhu, zároveň pripravovať záchranné siete pre ekonomiky, ktoré sú obchodnými vojnami zasahované najviac. A tou je podľa viacerých prognóz aj tá slovenská – hlavne pre silnú závislosť na automobilovom priemysle. Analýza „Budúci rozvoj Európskej únie v kontexte potrieb zamestnávateľov SR“ sa zaoberá pravdepodobnými scenármi ďalšieho vývoja európskej ekonomiky a jej postavenia vo vzťahu k ďalším svetovým hráčom.

Formuluje tiež hodnotenie doterajších aktivít Európskej komisie od skončenia svetovej hospodárskej krízy vo vzťahu k zamestnávateľom. Pomenúva to, čo nefungovalo podľa predstáv, ale aj to, čo fungovalo a na čo by mala naviazať nová politika Európskej komisie.

Séria vnútorných a vonkajších faktorov prináša obdobie, na ktoré je potrebné byť pripravený. História ukazuje, že sa na krízové obdobia spoločenstvo dokáže pripraviť a niektoré z kríz dokážu pre dobre pripravených zamestnávateľov priniesť dokonca aj nové príležitosti.

Aj tie sme pre slovenských zamestnávateľov do analýzy zahrnuli. Z piatich najpravdepodobnejších scenárov vývoja novej podoby Európskej únie vychádza okrem rizík aj nemálo možností, ako sa nepriaznivým faktorom postaviť a z boja s nimi slovenský podnikateľský sektor posilniť. Nutnosťou je však zapojenie všetkých partnerov – nielen zamestnávateľov, ale aj tých sociálnych, ktorí by mali v súčasnej ekonomike fungovať ako moderný regulátor podmienok pracovného trhu. Podnikatelia sú ich partnermi a v spolupráci dokážu priniesť jasnú mapu, po ktorej sa politici budú hýbať. Politická sila má byť

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

v hospodárskom chápaní hlavne akcelerátorom a vykonávateľom ideí, ktoré prichádzajú od tých v danej veci najpovolanejších – zamestnávateľov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE

Európska únia je jediným priestorom, ktorý má pre zmysluplné a plnohodnotné naplnenie cieľov a ambícií obyvateľov Slovenskej republiky potenciál. Nejde len o floskulu a politickú proklamáciu, ale aj empiricky podložené odborné tvrdenie.

Všetky ekonomické ukazovatele, ako aj politický vývoj nasvedčujú tomu, že Európska únia nasmerovala Slovensko k vývoju, ktorý je pre budovanie značky Slovenska ako sebavedomej samostatnej a demokratickej destinácie nevyhnutný a robí zo Slovenska dobré miesto pre život i podnikanie. Negatívne a krízové diania z uplynulej dekády otriasli niektorými z princípov, ktoré trajektóriu ďalšieho smerovania spoločenstva určovali. Piliere však stoja a členské štáty stále ukazujú dostatočnú silu na to, aby sa Únia zmysluplne reformovala.

Otázkou ostáva, ako tieto snahy urýchli či spomalí turbulentné politické dianie. Brexit, migračná kríza a v niektorých prípadoch konjunktúrna absencia nových vízií prispeli k posilneniu populistických nacionalistických tendencií s citeľným vplyvom na európsku politiku. Previazanie členských štátov vrátane Slovenska s Úniou je veľmi pevné, a tak budúcnosť krajiny, jej obyvateľov a podnikateľov, ktorí v nej vytvárajú hodnoty, významne závisí od ďalšieho vývoja Európskej únie. Ako analýza ukázala, existuje niekoľko obáv, ale aj príležitostí, ktoré naznačujú silný vplyv na budúcnosť politík s dopadom na podnikateľské prostredie a nepriamo aj na obyvateľov, ktorí fungujú v priestore podnikateľmi vytváranom.

Už menované negatívne faktory dostávajú európsku politiku na rázcestie. V čase formovania nového zloženia európskych inštitúcií prichádza nutná otázka voľby medzi pevnejším a voľnejším prepojením členských štátov Únie. Každý zo štátov súhlasí s myšlienkou reformovania, ale predstavy o jeho podobe sa odlišujú. Veľa bude závisieť aj na sile a kvalite zloženia nových inštitúcií, na tom, či budú schopné reagovať rýchlo a pružne na prichádzajúce vonkajšie aj vnútorné výzvy. Tými sú hlavne otázky ekonomickej, justičnej a fiškálnej integrácie, smerovania zahraničnej politiky a pozície vo vyjednávaní s globálnymi konkurentmi a partnermi.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

V analýze sme aj na základe vyjadrení slovenských zamestnávateľov definovali ich hlavné obavy a očakávania. Pripravili sme tiež sumár opatrení Európskej komisie pod vedením Jean-Claude Junkcera a hodnotenie ich dopadov. Tu sme taktiež zapojili slovenských zamestnávateľov, ktorí vďaka tejto možnosti jasne formulovali správne a nesprávne kroky hospodárskej politiky Únie. Z hodnotenia vyplýva aj súbor odporučení pre budúce kreovanie politiky. S ohľadom na vonkajšie a vnútorné faktory vplývajúce na politiku Európskej únie sme načrtli 5 najpravdepodobnejších scenárov, ktoré v súčasnosti Úniu a jej politiku čakajú.

Sú pozitívne aj negatívne. Prvý z nich hovorí o pokračovaní v plánoch a trajektórii Európskej komisie Jeana Clauda Junckera. Scenár by prinášal istú stabilitu, doriešil by niektoré z kľúčových otázok a pozitívne by dotiahol niektoré z projektov, ktoré sú započaté, ale bez finalizácie neprinášajú očakávaný efekt.

Z kritického hľadiska by však nevyriešil boj s narastajúcim populizmom a nepriniesol by odpovede na otázky, ako by sa Únia po kľúčových zmenách mala reformovať. Možným scenárom a reakciou na inkasované rany posledného obdobia je aj bližšia integrácia Únie. Podporuje ju aj historická skúsenosť, kedy spoločenstvo bližším zomknutím reagovalo na širokú škálu problémov. Názor, že práve týmto smerom by sa mala Európska únia uberať, vyjadruje množstvo štátov, hlavne tie s najvyšším počtom obyvateľov a ekonomickou silou.

Silové presadzovanie integračných procesov by však na druhej strane mohlo dráždiť euroskeptikov a krajiny, v ktorých prevláda opačný názor. Obávajú sa, že by ostali na druhej koľaji. Preto často rysujú scenár vzďaľovania členských štátov. Tento scenár vychádza z predstavy časti štátov, že sa Únia stabilizuje tým, že cúvne o pár integračných krokov vzad. So silnejšími právomocami členských štátov a iba povrchným konsenzom v jednotnom trhu by podľa názoru týchto štátov spoločenstvo reagovalo flexibilnejšie vďaka rešpektovaniu regionálnych špecifík. Z globálneho hľadiska by však dezintegrácia prinášala množstvo problémov, hrozieb ďalšieho rozpadu a zmenšenia významu Európskej únie ako konkurenta globálnych ekonomík.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Rozkol v názoroch prichádza medzi členmi Únie aj pri vyjednávaní o novej štruktúre európskych fondov. Bez Spojeného kráľovstva sa bude rozpočet zmenšovať a niektoré štáty z východnej hranice Európskej únie prestávajú mať nárok na prostriedky, ktoré im prináležali ako nováčikom spoločenstva.

Kľúčom k zvládnutiu názorových rozkolov a protichodných snáh členských štátov bude v záujme zachovania stability, ale aj podpory akcieschopnosti Európskej únie ustanovenie nových zložení jej inštitúcií. Už v súčasnosti možno vidieť nielen personálne zmeny, ale aj snahy o zmenu právomocí a rozloženia síl v trojuholníku Komisia-Rada-Parlament. Všetky scenáre a ich možné dopady na európske hospodárstvo a podnikateľské prostredie rozoberáme bod po bode. V analýze na ne hľadíme skrz pohľad zamestnávateľov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

1. EURÓPSKA ÚNIA A JEJ POSTAVENIE VO SVETE Z HĽADISKA OBCHODU A VÝZNAMU

Európska politika obsahuje množstvo prvkov týkajúcich sa každej oblasti života európskeho občana. Dekádami existencie jej význam presiahol do pevného prepojenia so sociálnymi otázkami, zdravotníctvom, či právnymi možnosťami a istotami obyvateľstva každej krajiny s účasťou v spoločenstve.

Z hľadiska našej analýzy zamestnávateľov a zamestnancov však hodnota Európskej únie spočíva a možno odvážne tvrdiť, že v centrálnej časti, formovania európskej politiky, hlavne v ekonomickej stratégii spoločenstva. Práve tá ako súčasť formovania, integrácie a ďalšieho rozvoja jednotného trhu, tvorí kostru Európskej únie, na ktorej ochota členských štátov k jednotlivým návrhom európskych inštitúcií, ich jednota, ale aj schopnosť stavať udržateľné hodnoty, stojí.

Z tohto hľadiska je základným ukazovateľom úspechu, alebo neúspechu bývalej, súčasnej, či plánovanej stratégie hlavne posúdenie základných ekonomických údajov a ich vývoja v dlhšom období. V tom sledovanom Únia dosiahla niekoľko pozoruhodných výsledkov, cez ktoré vieme sledovať správnosť, či chybovosť niektorých európskych kľúčových rozhodnutí.

1.1.Základné ukazovatele obchodného významu Únie

Rast HDP

Hospodárstvo Európskej únie predstavuje podľa údajov Svetovej banky viac ako 20 % celkovej svetovej produkcie tovarov a služieb[1], dosahujúcich v roku 2018 hodnotu takmer 15,9 bilióna eur (Graf 1).

1 Svetová banka 1 https://data.worldbank.org/indicator/ny.gdp.mktp.cd?most_recent_value_desc=true

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Európska únia sa tak dlhodobo nachádza v pozícií druhého najsilnejšieho hráča na poli svetového hospodárstva spolu s dlhodobo ekonomicky najsilnejšími Spojenými štátmi americkými a treťou Čínou.

Na území jej členských krajín žije len necelých 7 % svetovej populácie[2], čo z toho územia dlhodobo tvorí vyspelú oblasť s vysokou životnou úrovňou a priaznivými podmienkami pre dlhodobý rozvoj.

Spoločenstvo krajín Európskej únie však nie je ani napriek silnému hospodársko-ekonomickému postaveniu imúnne voči ekonomickým výzvam a problémom s potenciálom presahu do svetových rozmerov.

Za všetky postačuje spomenúť dlhovú krízu v Grécku, ktorá na konci roka 2009 prispela a znásobila okolnosti globálnej ekonomickej krízy. V roku 2010 viedla k silnej destabilizácií ekonomicky a hospodársky najsilnejšej podmnožiny spoločenstva - Eurozóny.

Napriek celosvetovým otrasom ekonomiky a súčasným výzvam na globálnom poli, ktoré v kontexte najväčších ekonomických činiteľov predstavujú napäté obchodno-politické vzťahy medzi Spojenými štátmi a Čínou, sa od roku 2014 HDP 27 členských krajín Únie darí kontinuálne medziročne rásť priemerne o viac ako 2 %,[3] pričom najvyššiu hodnotu - 2,5 % - dosiahol medziročný rast v roku 2017 (ilustruje Graf 2).

2 Svetová banka 2 - https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?most_recent_value_desc=true
3 Eurostat 1 - https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/f5a55954-36fb-41cd-abca-c2774c6d3caa?lang=en

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Graf 1 Vývoj HDP Európskej únie

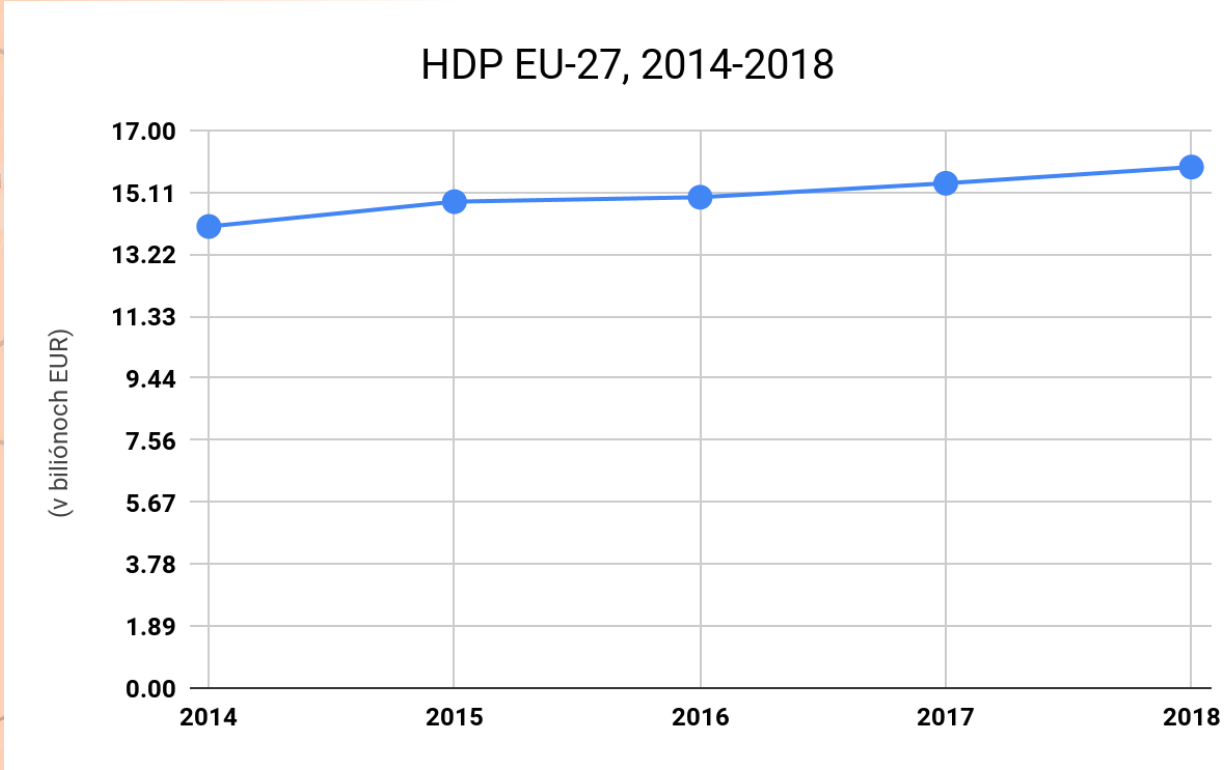

Zdroj: Eurostat (online: *nama_10_gdp*)

Priaznivé hospodárske výsledky, ktoré v mnohom prekonávajú očakávania, je podľa Európskej komisie nutné zasadiť nielen do kontextu celosvetového rastu ekonomiky, ale aj následného rastu spotreby a poklesu nezamestnanosti. Túto pomerne silnú previazanosť európskeho hospodárstva s okolitým svetom dokresľuje aj stále vysoký export hospodárskej produkcie mimo hraníc členských krajín EÚ.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Graf 2 Medziročné zmeny HDP Európskej únie

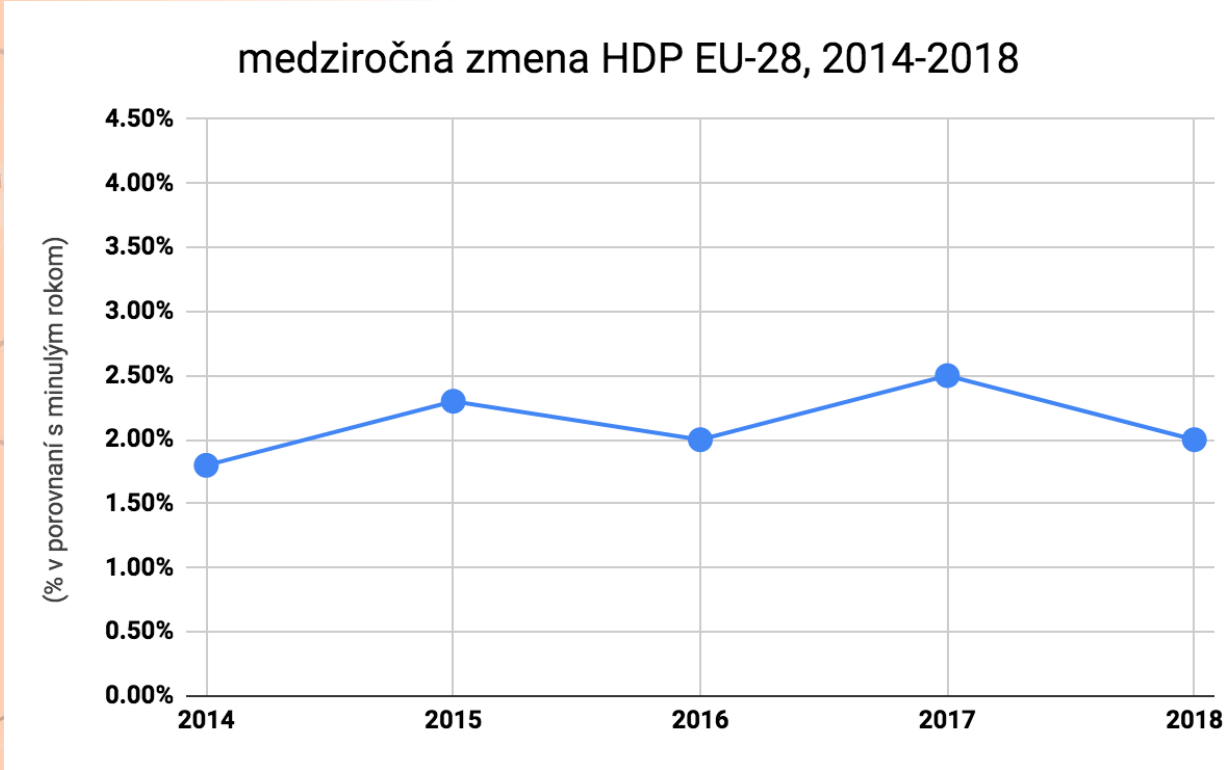

Zdroj: Eurostat (*online*)

Napriek niekoľkoročnému neprerušenému rastu európskeho hospodárstva Európska komisia očakáva spomalenie tohto pozitívneho trendu hlavne v dôsledku celkového nárastu nestability na svetových trhoch[4] - konkrétnym príkladom je okrem už spomínaného zvyšujúceho sa napätia medzi USA a Čínou taktiež očakávaný nárast cien ropy.

Skeptickejšie predikcie rastu európskeho hospodárstva, ktoré dosahujú pre rok 2019 1,4 % a pre rok 2020 1,9 %, len podčiarkujú previazanosť tejto ekonomiky s okolitým svetom a v prípade naplnenia týchto predpovedí pôjde o najnižší hospodársky rast za posledných päť rokov.

4 Ecfin Forecast, Európska komisia https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_autumn_081018_overview_en.pdf

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Napriek menej optimistickým vyhliadkam do budúcna zažíva od roku 2014 európske hospodárstvo nepochybne úspešné obdobie konjunktúry a zotavenia sa po predchádzajúcej globálnej hospodárskej a európskej dlhovej kríze.

Dominantný podiel na jeho celkovom raste majú štyri najväčšie ekonomiky - Nemecko, Veľká Británia, Francúzsko a Taliansko. Celkový podiel týchto krajín na HDP Únie predstavuje viac ako 60 % jeho nominálnej hodnoty (najväčší podiel má Nemecko, nasleduje Veľká Británia, Francúzsko a Taliansko).

Aj vzhľadom na tento fakt je výrazným činiteľom, podporujúcim skepticizmus pri hospodárskom vývoji, očakávaný výstup Veľkej Británie z Európskej únie.

Základom tohto pohybu vnútri Únie bolo referendum z roku 2016, v ktorom občania Veľkej Británie rozhodli veľmi tesným výsledkom (51,9 % ku 48,1 %) o odchode krajiny zo zoskupenia 28 členských krajín. Dôkazom vnútornej nestability rozhodnutia je aj fakt, že oficiálne rokovania o podmienkach odchodu trvajú od júla 2017 a po viac ako dvoch rokoch od ich začiatku neboli protistrany schopné dospieť k definitívnej dohode (napriek tomu, že táto téma je odvtedy silným lajtmotívom britskej politiky a ústredným bodom programu miestnej vlády).

Z tohto dôvodu do úvahy stále prichádza niekoľko možných scenárov, z ktorých ako najviac extrémny sa javí takzvaný „no-deal“ Brexit - scenár, ktorý predpokladá odchod Veľkej Británie bez špeciálnych zmluvných vzťahov a podmienok s ostatnými členskými krajinami.

Napriek zdanlivo zjavne negatívnej vyhliadke tohto scenára najnovšie predpoklady ekonomického dopadu takéhoto vyvrcholenia situácie poukazujú na značne negatívnejšie dopady voči Veľkej Británii, než voči zvyšným 27 členským krajinám EÚ (individuálny pokles HDP členských krajín sa pohybuje od -1 % až po -0,03 %, zatiaľ čo v prípade Veľkej Británie predpokladá pokles až na úrovni -5,58 %)[5].

5 The Conversation - http://theconversation.com/why-a-no-deal-brexit-would-be-less-costly-for-the-eu-than-the-uk-110407

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Pravdepodobnosť „no-deal" scenára rapídne stúpla aj s nástupom novej britskej vlády na čele s premiérom Borisom Johnsonom, ktorý sa už prvý deň vo funkcii vyjadril, že je pripravený „...krajinu vyviesť z Európskej únie k 31.10.2019 bez ohľadu na akúkoľvek dohodu."[6] Zatiaľ sa tak nestalo.

Napriek komplexnosti a veľkosti dopadov Brexitu sa neistota dotýka aj ostatných ekonomicky významných členov Európskej únie.

Za všetky môžeme spomenúť nestabilitu politickej situácie vo Francúzsku podmienenú hlavne verejným tlakom na nárast vládnych výdavkov a pokles daňového zaťaženia spojeného s ambíciou transformácie vybraných oblastí krajiny, kulmináciu migračnej krízy v Taliansku smerujúcu do zostavenia pomerne nestabilnej vlády a celkový nárast popularity euroskeptickej politiky v krajinách Západnej a Strednej Európy.

Trend neistoty sa preklápa aj do jednej z kľúčových oblastí celkového hospodárstva Európskej únie, ktorou je stále mimoriadne uvoľnená menová politika reprezentovaná veľmi nízkymi trhovými úrokovými sadzbami - dlhodobo dosahujúcimi dokonca mierne záporné hodnoty).

Pomalší rast ekonomiky Únie a naň nadväzujúci chýbajúci optimizmus pri pohľade do blízkej budúcnosti však v kontexte celosvetového hospodárstva vytvára prostredie pre potenciálny návrat podporných opatrení z krízového obdobia rokov 2008 až 2012.

Napriek tomuto nastaveniu je však prístup Európskej centrálne banky (ECB) oveľa uvoľnenejší než v prípade amerického Federálneho rezervného systému (FED). Zatiaľ čo ten už niekoľkokrát zvyšoval základnú úrokovú mieru (v decembri 2018 z 2,25 % na 2,50 %), ECB len prestala s nákupmi vládnych dlhopisov a potvrdila cieľovú hodnotu úrokovej sadzby na 0 % - tento cieľový stav platí od marca 2016[7].

6 The Guardian - https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/sep/29/the-guardian-view-on-boris-johnsons-brexit-plans-all-humbug
7 Eurostat 2 - https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9502946/KS-BJ-19-001-EN-N.pdf/cd872122-58b2-4d58-bd37-60be1df86d24

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Napriek krokom prísnejších úrokových opatrení sa v kontexte slabšieho globálneho ekonomického rastu a obchodnej vojny Spojených štátov a Číny dá očakávať, že americký FED v priebehu roka 2019 napokon pristúpi k miernemu zníženiu sadzieb.

V praxi tento stav nepriamo poukazuje na fakt, že európska ekonomika od posledného krízového obdobia ešte ani poriadne nezačala fungovať bez stimulov a podporných opatrení.

Napriek neustálej odkázanosti na podporu a stimuly si európska ekonomika z krízy odniesla posolstvo potreby výrazných zmien v bankovom sektore. Kľúčovým zámerom týchto aktivít bolo prevažne zvýšenie odolnosti úverových inštitúcií - napríklad v podobe odčlenenia vysoko-rizikových činností banky

Obchodná výmena EÚ

Obchod s tovarmi

Zhruba 20 %-ný podiel Európskej únie na celkovej svetovej produkcii tovarov a služieb, celková otvorenosť jej trhu a podpora WTO posúva toto zoskupenie do polohy druhého najväčšieho svetového vývozcu tovarov.

V roku 2018 dosiahla ich celková hodnota viac ako 1,9 bilióna EUR, čo predstavuje viac ako 15 %-ný podiel na celosvetovej úrovni. Jediným väčším hráčom je Čína so 17 %-ným podielom na svetovom vývoze, čo predstavuje viac ako 2 bilióny EUR. Prvú trojicu za rok 2018 uzatvárajú Spojené štáty americké s viac ako 11 %, čo je zhruba 1,4 bilióna EUR.

Dominantný podiel dlhodobo tvorí vývoz strojov a dopravných zariadení, ktorý v období rokov 2014 až 2018 v priemere predstavuje až 42 % celkového vývozu tovarov z Únie (v roku 2018 viac ako 800 miliónov EUR). Druhou silnou oblasťou je vývoz chemických výrobkov, ktoré síce predstavujú v priemere len niečo vyše 17 % celkovej hodnoty vyvezených tovarov (v roku 2018 zhruba 356 miliónov EUR). Celkovo to však z EÚ robí ich najväčšieho svetového exportéra, zatiaľ čo pri vývoze strojov a dopravných zariadení je dlhodobo najväčším svetovým hráčom Čína.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Graf 3 Obchod Európskej únie s tovarmi

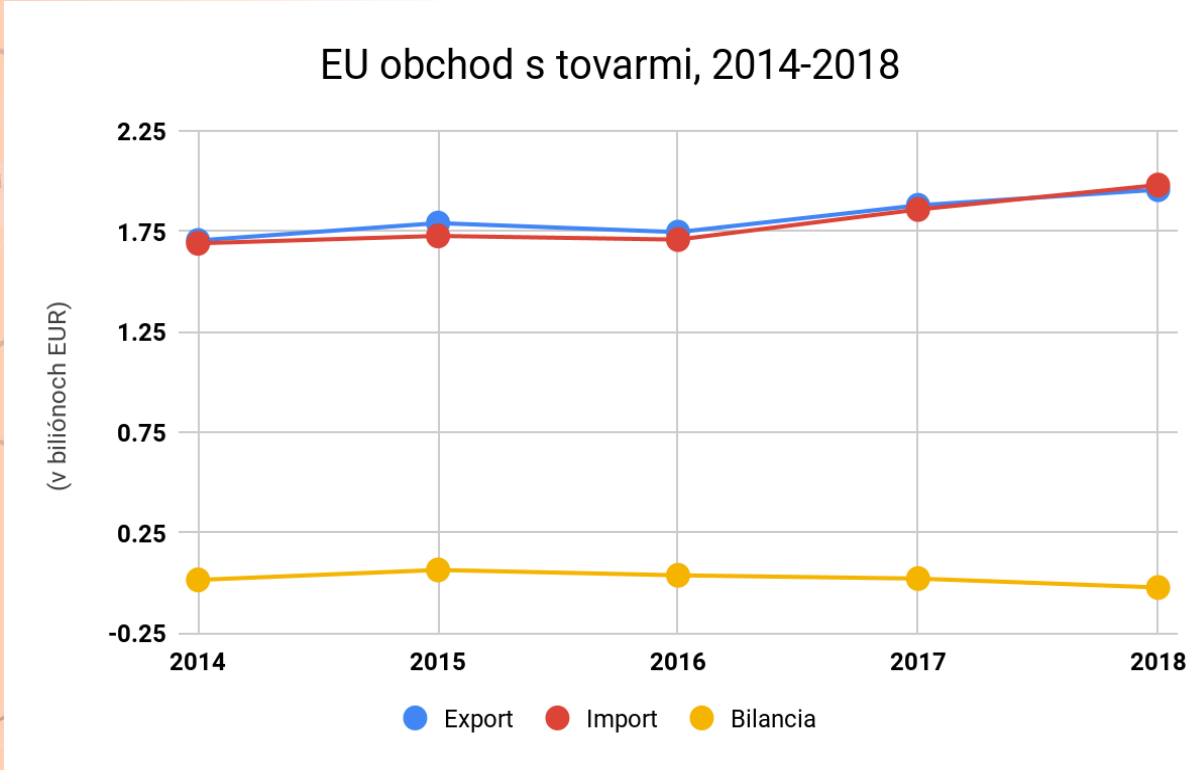

Zdroj: Eurostat

Jeden z hlavných parametrov európskej ekonomiky je jej otvorenosť. Svedčí o tom to, že je druhým najväčším vývozcom tovarov, zároveň je aj najväčším vývozným trhom pre približne 80 krajín[8] a jej celkový obchod so zvyškom sveta dosiahol v roku 2018 takmer 4 bilióny EUR.

Medzi najväčších obchodných partnerov Únie na trhu s tovarmi v roku 2018 patrili práve Čína, Spojené štáty americké a Švajčiarsko.

8 EU position in world trade, Európska komisia - http://ec.europa.eu/trade/ policy/eu-position-in-world-trade/

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Tabuľka 1 Veľkosť trhu EÚ s najväčšími svetovými partnermi

Krajina	Vývoz	Dovoz	Celkový súčet	Obchodná bilancia
USA	407 009	268 373	675 382	138 636
Čína	209 830	394 622	604 452	-184 792
Rusko	85 187	167 929	253 116	-82 742
Švajčiarsko	156 472	109 005	265 477	47 467
Svet celkom	1 956 552	1 980 064	3 936 616	-23 512

Zdroj: Eurostat

Vo všeobecnosti platí, že najväčším vývozným regiónom Európskej únie je Ázia, kam putuje viac ako 35 % celkového vývozu tovarov. Z celého tohto množstva takmer jedna tretina končí v Číne. Zároveň platí, že dovoz tovarov z tohto regiónu tvorí najväčší podiel na celkovom objeme privezených tovarov - viac ako 45 %, z čoho takmer polovicu tvorí dovoz z Číny.

Obchod so službami

V čoraz viac globalizovanom svete zaznamenáva trh so službami nielen pre ekonomiku Európskej únie výrazný nárast a v roku 2018 dosiahol celkový objem viac ako 1,6 bilióna eur.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Graf 4 Obchod Európskej únie so službami export-import

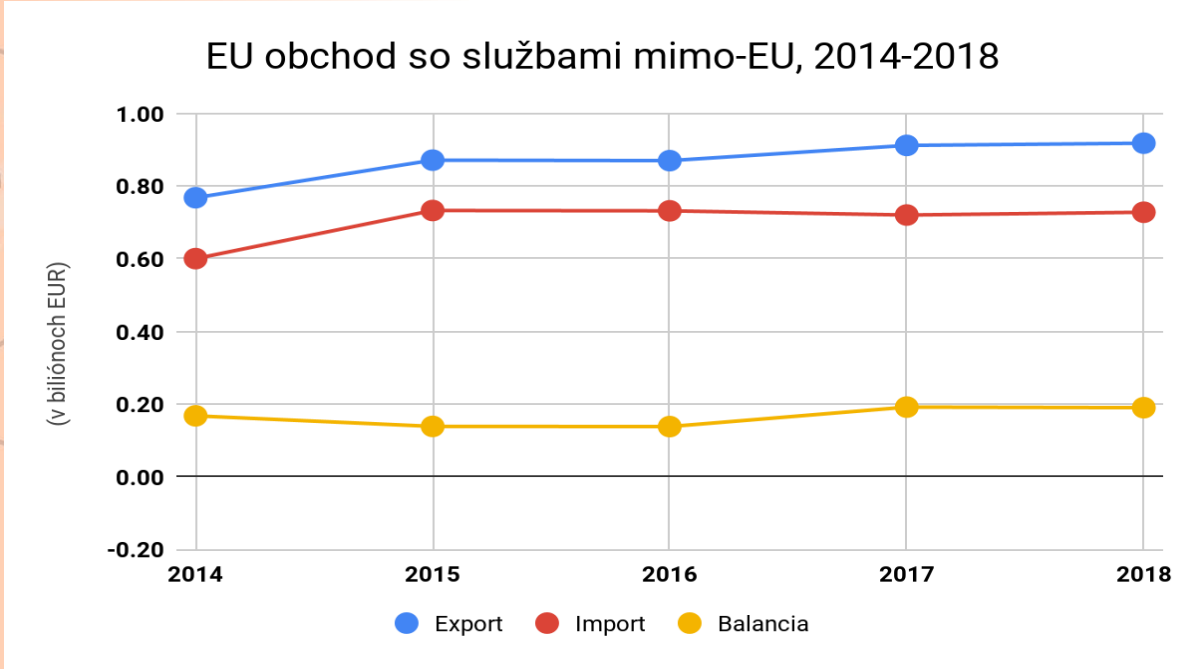

Zdroj: Eurostat

Vo všeobecnosti sa podľa medzinárodne platnej klasifikácie delí na 12 hlavných skupín štandardizovaných OECD v dokumente *Extended Balance of Payments Services classification* (EBOPS 2010), z ktorých viac ako 27 % dosahuje kategória „iné obchodné služby". Ďalšími dominantným kategóriami celkového trhu sú doprava s 18 %, cestovanie s 15 % a telekomunikačné, počítačové a informačné služby s viac ako 11 % podielom na celkovom trhu služieb Únie za rok 2018.

Obchod s inými obchodnými službami je ovplyvnený najmä výsledkami v oblasti technicko-vedeckého výskumu a vývoja (R&D), čo úzko súvisí aj s oblasťou poplatkov za využívanie duševného vlastníctva - čo je jediná oblasť trhu služieb, v ktorej Európska únia dosiahla v roku 2018 zápornú bilanciu.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

V oblasti dopravy je dlhodobo dominantnou morská preprava, pri ktorej celkový export Únie kontinuálne presahuje import už od roku 2010.[9] Činiteľom v tejto kategórií je aj letecká doprava, ktorá má od roku 2014 na celkovom objeme takmer porovnateľný podiel.

Najväčšími obchodnými partnermi Európskej únie ostávajú aj pri trhu so službami Spojené štáty americké, Čína, Švajčiarsko a Japonsko. Veľkosť týchto partnerstiev kopíruje celkový podiel jednotlivých kategórií - hlavne R&D a morskej dopravy. Bližší detail ponúka Tabuľka 2.

Tabuľka 2 Rozdelenie objemu obchodu Európskej únie podľa druhu služby

Kategória služieb	Dovoz	Vývoz	Celkový trh	Bilancia
Služby celkom	728 372	918 836	1 647 207	190 464
Iné obchodné služby	212 851	234 113	446 964	21 262
Doprava	132 237	164 171	296 408	31 933
Cestovanie	110 723	141 386	252 108	30 663
Telekomunikačné, počítačové a informačné služby	51 320	133 190	184 510	81 870
Poplatky za využívanie duševného vlastníctva	107 523	66 446	173 969	-41 077
Finančné služby	50 444	82 537	132 981	32 094
Poisťovacie a dôchodkové služby	13 517	28 985	42 502	15 468
Služby súvisiace s výrobou fyzických	12 900	20 384	33 284	7 484

9 EU international trade in transport services, Európska komisia - https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_international_trade_in_transport_services#General_overview

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

vstupov vo vlastníctve iných				
Údržba a opravy	13 489	16 089	29 578	2 600
Osobné, kultúrne a rekreačné služby	11 034	11 931	22 965	897
Stavebníctvo	5 748	11 627	17 375	5 879
Vládne výrobky a služby	6 385	7 817	14 202	1 431
Nezaradené služby	201	161	362	-40

Zdroj: Eurostat

Energetická a surovinová sebestačnosť

Energetika a energetická spolupráca je od samotného počiatku súčasťou absolútneho základu projektu Európskej únie. V nadväznosti na tlak klimatických zmien a medzinárodného rozmeru zodpovedného a progresívneho prístupu k ich riešeniu spustila Európska komisia vo februári 2015 novú stratégiu s cieľom poskytnúť obyvateľom Únie bezpečný, udržateľný, konkurencieschopný a cenovo dostupný prístup k energetickým zdrojom. Tento krok priamo v podobe pružnej energetickej únie bol zároveň jedným zo základných cieľov predsedu Európskej komisie Jeana-Claude Junckera.

Najväčšou súčasnou výzvou priamo nadväzujúcou na túto stratégiu je požiadavka pre všetky členské krajiny Európskej únie na vypracovanie plánu rokov pre roky 2021 až 2030, pokrývajúceho päť základných pilierov budúceho fungovanie energetickej únie. Sú nimi[10]:

1. Diverzifikácia energetických zdrojov s cieľom zvýšenia energetickej bezpečnosti členských krajín.
2. Odstraňovanie technických a regulačných bariér s cieľom dosiahnutia maximálnej možnej integrácie medzinárodného trhu s energiami.

10 Energetická únia, Európska komisia - https://ec.europa.eu/commission/priorities/energy-union-and-climate_en

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

3. Znižovanie závislosti na importe energetických zdrojov prostredníctvom zvyšovania efektivity pri ich spotrebovávaní.
4. Zavádzanie legislatívnych opatrení vedúcich k dekarbonizácií ekonomiky.
5. Podpora výskumu, inovácií a konkurencieschopnosti pri vývoji technológií s priaznivým dopadom na životné prostredie.

Európska únia je úspešným producentom rôznych energetických zdrojov - dominantne v oblasti obnoviteľných zdrojov energie a jadrovej energetiky.[11]

Obe kategórie tvorili v roku 2017 najväčšie oblasti jej energetickej produkcie - obnoviteľné zdroje 30 % a jadrová energetika 28 %. Nasledovali pevné palivá (19 %), zemný plyn (14 %) a ropa (10 %). Dominantnosť produkcie jednotlivých energetických zdrojov sa v jednotlivých členských krajinách líši v nadväznosti na ekonomické a prírodné podmienky:

- obnoviteľné zdroje dominujú na Malte, Cypre, v Portugalsku a v Lotyšsku
- jadrová energetika vo Francúzsku, Belgicku a na Slovensku
- pevné palivá v Poľsku, Estónsku, Grécku a v Českej republike
- zemný plyn v Holandsku
- ropa v Dánsku a Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska

Napriek jednej z kľúčových ambícií energetickej únie, ktorou je udržateľnosť vlastných zdrojov, platí že od roku 2014 viac ako polovicu energetických zdrojov dováža z tretích krajín. Túto závislosť ilustruje tzv. *index* závislosti, ktorý sa počíta ako podiel čistého energetického importu a celkovej energetickej spotreby daného subjektu (tvorenej súčtom celkovej produkcie a importovanej energie). Pre rôzne členské krajiny jeho hodnota odráža ich špecifické podmienky - zatiaľ čo malé krajiny ako Malta, Luxembursko a Cyprus sú na importe energie závislé z viac ako 95 %, pobaltské krajiny Estónsko a Dánsko menej než 15 %. Graf 4 vyššie ilustruje vývoj indexu závislosti Európskej únie v období medzi rokmi 2014 a 2017.

11 Eurostat 3 - https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2b.html

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Graf 5 Index energetickej závislosti Európskej únie

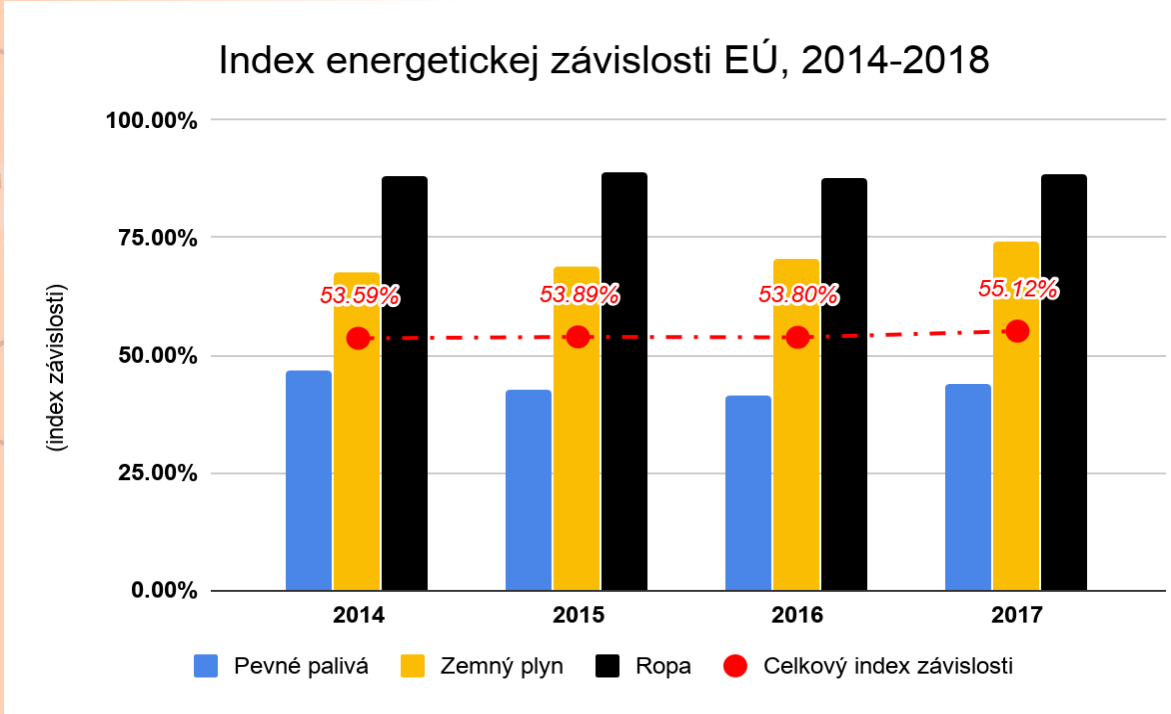

Zdroj: Eurostat

Krajiny Únie sú dlhodobo závislé na dovoze troch komodít, z ktorých výrazne dominuje ropa. Práve v jej prípade je Únia schopná z vlastných zdrojov dlhodobo pokryť len o málo viac, než 10 % svojich potrieb a je teda do veľkej miery závislá od dovozu z tretích krajín - prevažne z Ruska, Nórska, Iraku, Kazachstanu, Saudskej Arábie a Nigérie.

Okrem ropy, ktorá tvorila viac ako dve tretiny jej celkového dovozu, Únia v roku 2017 importovala ešte zemný plyn (26 % celkového dovozu) a pevné palivá (8 %).[12] V prípade všetkých týchto komodít nachádza EÚ dlhodobo najväčšieho obchodného partnera v Rusku. Toto obchodné partnerstvo pokrylo v roku 2017 viac ako 30 % celkového dovozu ropy a takmer 40 % dovozu zemného plynu a pevných palív.

12 Zdroj Eurostat [nrg_ti_oil] - dostupné online

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Vývoj nezamestnanosti

V kontexte doznievajúcej hospodárskej krízy od roku 2014 nezamestnanosť celkovej ekonomicky aktívnej populácie Európskej únie klesala prakticky lineárne (čo ilustruje Graf 6). Túto populáciu predstavujú ľudia v produktívnom veku (od 15 rokov), ktorí sú zamestnaní alebo nezamestnaní z iných dôvodov, než sú denná forma štúdia, dôchodkový vek, rodičovská dovolenka a iné.[13]

Graf 6 Vývoj nezamestnanosti v Európskej únii:

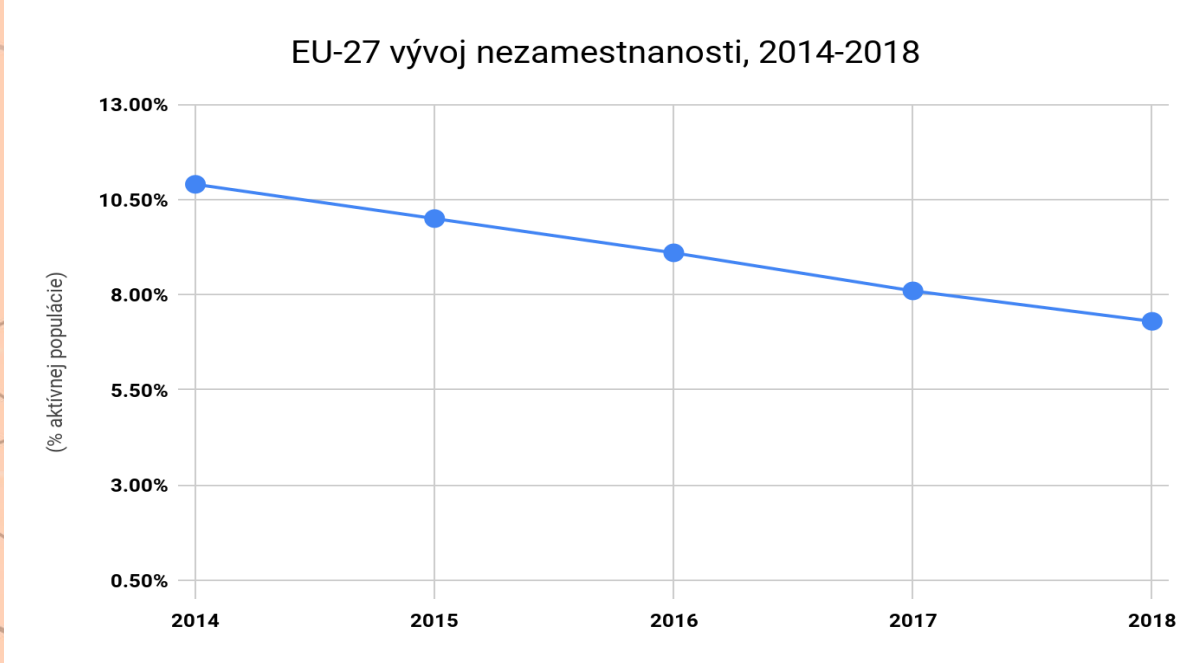

Zdroj: Eurostat

Napriek pozitívnemu vývoju ako celku, krajiny najviac dotované pomocou z Európskeho záchranného mechanizmu (tzv. Eurovalu) stále s nezamestnanosťou bojujú. V Grécku, Taliansku, Španielsku dosahovala miera nezamestnanosti v roku 2018 stále viac ako 10 %. V Grécku a Španielsku je to polovica v porovnaní s rokom 2014, kedy bol v dôsledku krízy v týchto krajinách nezamestnaný takmer každý štvrtý človek v aktívnom veku.

13 https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Oveľa problémovejším faktorom sa v kontexte Únie javí nezamestnanosť mladých ľudí do 25 rokov, ktorá v roku 2018 dosiahla viac ako 16 %. V období po kríze sa ju síce v rokoch 2017 a 2018 podarilo udržať pod mierou 20 %, zároveň v krajinách postihnutých hospodárskou krízou dosahuje až úroveň presahujúcu 30 %. Takýto vývoj môže ohrozovať zamestnanosť tejto populácie v budúcnosti, keďže ide o kľúčové obdobie ich pracovného zaradenia a budovania pracovných návykov.

Graf 7 Vývoj nezamestnanosti aktívnej populácie v Európskej únii

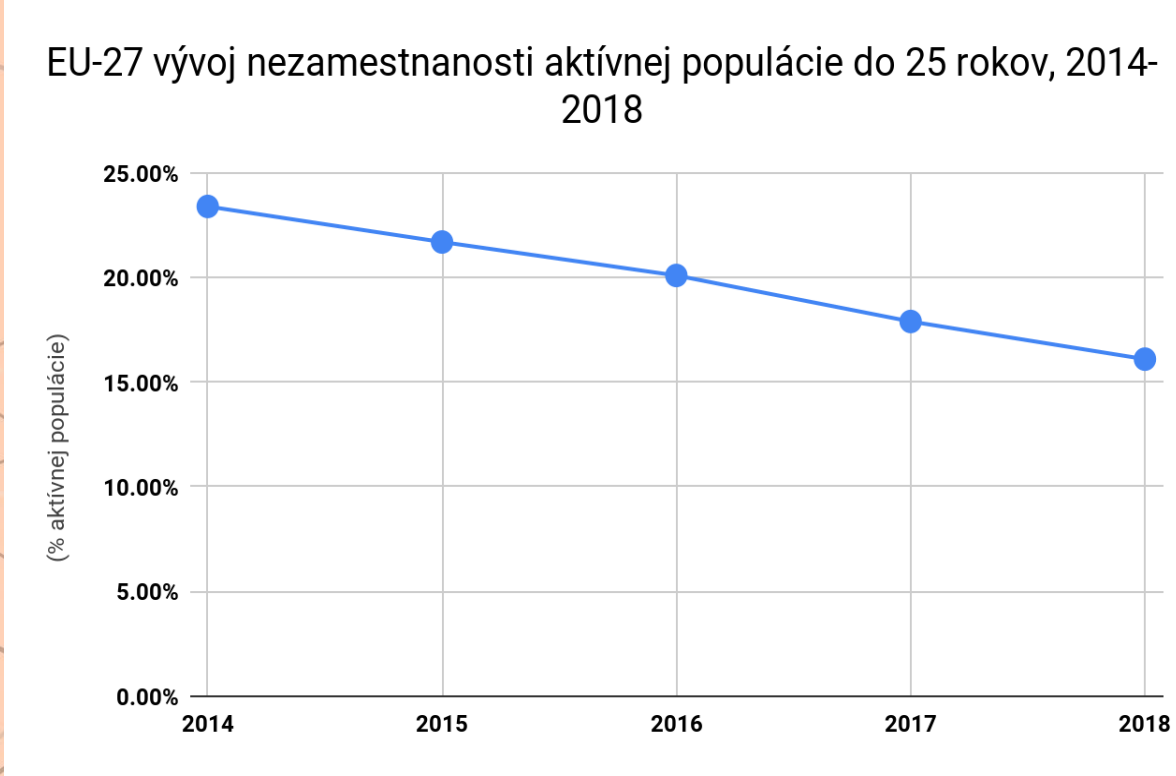

Zdroj: Eurostat

Zmeny na pracovnom trhu sú úzko previazané nielen s cyklickosťou makroekonomického prostredia, ale v rovnakej miere aj s meniacim sa životným štýlom. Tento faktor sa vo veľkej miere dotýka práve mladšej vrstvy populácie, pre ktorú už tradičné delenie dvoch základných foriem pracovného kontraktu - trvalý pracovný pomer a tradičné podnikanie prinášajúce tvorbu pracovných miest - prestáva pokrývať ich potreby a očakávania. Hmatateľným

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

dôkazom tohto rozporu je vzostup ešte donedávna menej tradičných foriem kontraktov - čiastkového úväzku, voľného podnikania (freelancingu).

1.2 Najvýznamnejšie zmeny ekonomických ukazovateľov v porovnaní s rokom 2014

Európska únia sa rokoch 2014 až 2018 ocitla v na prahu obdobia snahy definitívneho štartu hospodárstva po doznievajúcej kríze, ktorá prepukla v roku 2008.

Priaznivý vývoj hospodárstva sa odrazil prevažne v poklese miery nezamestnanosti, ktorá otvorila dvere s perspektívou lepšej budúcnosti prevažne krajinám na juhu Európy s veľkým postihom krízy. Grécko a Španielsko po niekoľkých rokoch tvrdých opatrení nastupujú pomalú cestu hospodárskeho rastu.

Naopak prekvapením vnútropolitického vývoja je rozhodnutie Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska opustiť toto spoločenstvo a vydať sa po ceste doteraz nejasnej ani čelným predstaviteľom krajiny. Odchádza tak významný hráč európskeho hospodárstva.

V kontexte celkovej geopolitickej situácie sa Únia stále viac etabluje ako významný svetový hráč v oblasti medzinárodného obchodu. Avšak napriek neustále sa zvyšujúcej produkcii vybraných tovarov sa celková bilancia v obchode s nimi na strane Európskej únie prehĺbila do negatívneho výsledku.

Stav závislosti Únie sa stále viac prejavuje aj v oblasti energetiky a surovinového hospodárenia, kde sa rokoch 2014 až 2018 stále viac prehlbuje jej závislosť na dovoze strategických surovín, akými sú ropa, uhlie a zemný plyn. Z geopolitického hľadiska je dôležité v tomto ohľade podčiarknuť rastúcu závislosť na krajinách, akými sú Rusko, Kazachstan a arabské krajiny.

1.3 Postavenie Európskej únie z hľadiska politiky zamestnanosti

Vývoj zamestnanosti krajín Európskej únie

Zamestnanosť krajín Európskej únie je - rovnako, ako v prípade nezamestnanosti - výrazne poznačená krízou začatou v roku 2008. Graf ilustruje, že období rokov 2014 až 2018 sa

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

priemerná úroveň zamestnanosti 28 členských krajín EÚ držala na úrovni málo prevyšujúcej 70 % (Graf 7).

Nadpriemerné hodnoty dosahovali hlave krajiny zo severu kontinentu - konkrétne Island, Švédsko, Dánsko, Nemecko. V týchto krajinách sa úroveň zamestnanosti drží stabilne v priemere na zhruba 80 % populácie vo veku 20 - 64 rokov. Celkovo do tejto skupiny spadajú všetky členské štáty Európskeho združenia voľného obchodu (EFTA)[14].

Naopak, krajiny s výrazne podpriemernou úrovňou zamestnanosti sú prevažne na juhu európskej časti kontinentu, ako Grécko, krajiny Balkánskeho polostrova a Španielsko. Ide o krajiny silne poznačené hospodárskou krízou a sezónnosťou pracovných miest naviazaných primárne na cestovný ruch.

14 Európske združenie voľného obchodu - https://www.efta.int/Statistics/news/Iceland-has-highest-employment-rate-Europe-59866

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Graf 8 Vývoj zamestnanosti Európskej únie

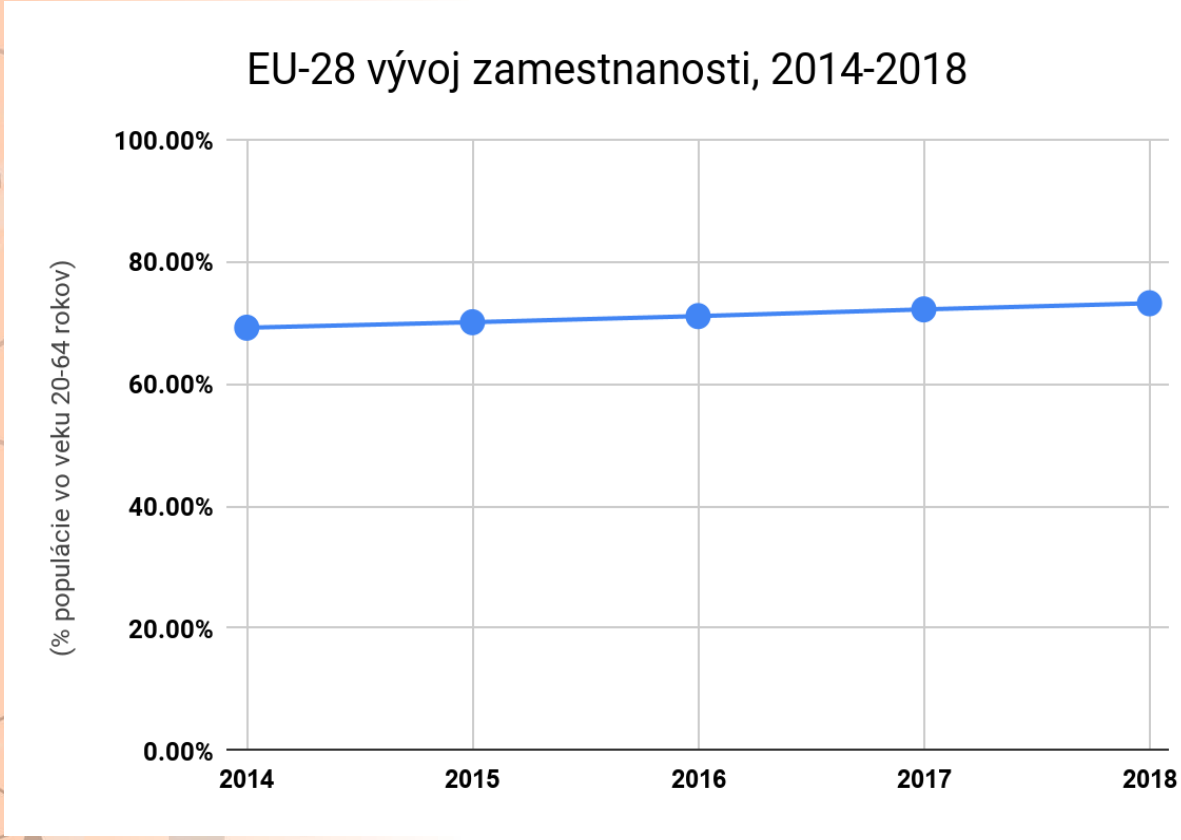

Zdroj: Eurostat

Krajiny Európskej únie s najpozitívnejším/najnegatívnejším vývojom nezamestnanosti

Nezamestnanosť je dlhodobo problémom krajín, najviac dotknutých hospodárskou krízou, ktorá vypukla v roku 2008. Najvypuklejším príkladom je Grécko, ktoré sa stále trápi s mierou nezamestnanosti aktívnej populácie na úrovni medzi 20 % a 30 %.

V tomto období krajina čelila zavádzaniu pomerne tvrdých opatrení, ktoré podmieňovali čerpanie platieb z Európskeho záchranného mechanizmu (tzv. Eurovalu) – posledné čerpanie dosahovalo výšku 15 miliárd eur (august 2018). Krajina síce vďaka tomu zaznamenávala hospodársky rast už dlhšie obdobie, do úrovne nezamestnanosti sa začali premietať len v období posledných rokov. Hlavnými politickými krokmi boli v tomto smere boj proti nelegálnej práci a vytváranie pracovných pozícií pre mladých ľudí, ktorí stále napriek týmto

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

opatreniam tvoria najpočetnejšiu skupinu nezamestnaných (v roku 2018 takmer 35 % ľudí medzi 15 a 24 rokov nemalo prácu).

Krajinou s druhou najvyššou mierou nezamestnanosti v Únii je Španielsko, poznačené vlastnou regionálnou rôznorodosťou. Dlhodobo poznačené vysokou mierou nezamestnanosti sú práve južné časti krajiny, ktorých ekonomika dominuje prevažne z cestovného ruchu. Nezamestnanosť v Španielsku dosahovala svoje maximum (27 % aktívnej populácie) práve na prelome rokov 2013 a 2014. Znížiť pod hranicu 20 % sa ju podarilo až v roku 2016. Hlavným liečivým opatrením v tomto procese bola tvorba dočasných pracovných miest, ktorých hlavnou nevýhodou je ich sezónny charakter.[15]

Medzi krajiny s negatívnym vývojom zamestnanosti patrí aj Taliansko, ktoré dlhodobo trápi nezamestnanosť mladých ľudí - v roku 2018 dosahovala jej úroveň viac ako 32 %. Podobne ako v prípade Grécka a Španielska, krajina čelila v roku 2008 silným dopadom ekonomickej krízy, ktorá mladej generácií skomplikovala nástup na pracovný trh a zatiaľčo španielska ekonomika vykazovala do konca roka 2018 pozitívne vyhliadky hospodárskeho rastu, Taliansko stratené momentum z pred-krízových rokov ešte úplne opätovne nezachytilo[16].

Po-krízová Európa po roku 2008 ponúka aj pozitívne príbehy vývoja nezamestnanosti, jeden z nich v podobe Chorvátska. Rok 2014 prežila táto krajina s mierou nezamestnanosti blízkou 20 %, zatiaľ čo v roku 2018 už dosahovala len hodnotu 8,4 % aktívnej populácie. Riešenie, podobne ako v prípade Španielska, ponúkla tvorba dočasných pracovných miest so sezónnym charakterom v cestovnom ruchu a službách. V kontexte utečeneckej situácie v Európskej únii sú posledné roky priaznivými aj pre celkový dopyt po týchto službách v prímorských lokalitách krajiny. Napriek pozitívnemu vývoju stále väčším rizikom stáva budúci pokles pracovnej sily v dôsledku záporného demografického vývoja v krajine.

15 Reuters - https://uk.reuters.com/article/uk-spain-economy-unemployment/spains-unemployment-rate-falls-to-lowest-level-in-almost-10-years-idUKKCN1MZ0TA
16 Financial Times - https://www.ft.com/content/49ebe172-3c0e-11e9-b72b-2c7f526ca5d0

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Ďalším úspešným príbehom rokov 2014 až 2018 je Česká republika, ktorá dosiahla v roku 2018 najnižšiu mieru nezamestnanosti zo všetkých členských štátov Európskej únie na úrovni 2,2 %. Okrem stálych pracovných miest sa ani Česku nevyhol rozmach sezónnych prác, v tomto prípade prevažne v stavebníctve, gastronómii, cestovnom ruchu, poľnohospodárstve a záhradníctve, ale aj v lesníctve, rybárstve, kúpeľníctve či ťažbe.

Zamestnávanie cezhraničných pracovníkov

Jedným zo základných benefitov členstva v Európskej únii je možnosť voľného pohybu a usadenia sa v inej členskej krajine.

V roku 2018 takmer 14 miliónov obyvateľov vo veku od 15 do 64 rokov, narodených na území členských krajín Únie alebo EFTA, žilo v inej krajine z týchto zoskupení.

V najväčšej miere kvôli práci opustili svoj domov občania Rumunska, Talianska, Portugalska a Poľska. Občania týchto krajín hľadali útočisko prevažne v Nemecku, Veľkej Británií, Španielsku, Taliansku a Francúzsku (ako ilustruje Tabuľka 3).

Tabuľka 3 Počet obyvateľov iných krajín EÚ žijúcich v danej krajine

	2014	2015	2016	2017	2018
Nemecko	3 179 670	3 475 492	3 801 044	3 985 165	4 205 194
Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska	2 624 313	2 986 526	3 204 116	3 627 914	3 860 237
Španielsko	1 991 093	1 948 413	1 933 831	1 932 817	1 930 905
Taliansko	1 441 706	1 491 865	1 517 023	1 537 224	1 562 147
Francúzsko	1 466 185	1 504 657	1 527 250	1 583 830	1 542 653

Zdroj: Eurostat

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

V kontexte celkovej spokojnosti zamestnancov je stále potvrdeným faktom rozdielnosť pracovných podmienok na západe a východy Európy. Podľa prieskumu z roku 2015 najväčšiu spokojnosť so zamestnaním deklarovali obyvatelia rakúskych miest Graz a Viedeň, dánskej Kodane, francúzskeho Rennes a belgického Bruselu. Vo všetkých uvedených mestách bolo so svojou pracovnou situáciou spokojných viac ako 75 % opýtaných.

Naopak, menej než 50 % opýtaných avizovalo spokojnosť so svojou pracovnou situáciou v maďarských mestách Miškolc a Budapešť, gréckych Aténach a rumunskom meste Piatra Neamț.Celkovo si je podľa obyvateľov miest ľahké nájsť prácu v Prahe, Bratislave a Mníchove. Naopak, výrazne ťažšie je to pre obyvateľov talianskych miest Palermo, Neapol a Turín, gréckych Atén a španielskej Malagy.[17]

17 Products news, Európska komisia - https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180302-1

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

2. SCENÁRE VÝVOJA EURÓPSKEJ ÚNIE

Z hľadiska pracovného trhu sa európska politika v rámci snahy o vyššiu integráciu systémov členských krajín posunula od snahy udržiavania rovnováhy medzi potrebami pracovného trhu a sociálnej politiky k liberálnejšej snahe o všeobecnú deregulácii pracovného trhu.

Nové pravidlá, ktoré na jednej strane podporili zamestnávateľskú flexibilitu, no na druhej strane podporili neistotu zamestnanca pri udržaní práce, začal sledovať a vymáhať dvor audítorov. Kritika starých členských štátov zvyknutých na sociálnu politiku smerovala aj k prílišnej liberalizácii zamestnávania zahraničných pracovníkov. Tá však z hľadiska zamestnávateľov nášmu regiónu iba prospieva.

Vnútro-európski migranti majú konštantne vyššiu mieru zamestnanosti ako populácia hostiteľského štátu. Rozdiel v miere zamestnanosti **činí 4 - 5 percent**. Mierne sa zmenší počas krízy, ale pretrváva. Vyššie miery zamestnanosti vnútro-európskych migrantov sú podmienené najmä ich vekovou štruktúrou: v roku 2017 bol mediánový vek populácie EÚ 43,1 rokov, kým mediánový vek imigrantov bol 28,3 rokov.

Migranti mali aj mierne vyššiu mieru pôrodnosti ako domáca populácia. Kombinácia ochoty migrovať za prácou, podstatne nižší mediánový vek a tiež nutnosť živiť rodinu bola pre migrantov silným motivačným faktorom akceptovať aj zamestnania, ktoré domáca populácia nechcela vykonávať. (viď Graf 9)

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Graf 9 Miery zamestnanosti a nezamestnanosti v EÚ podľa krajiny občianstva

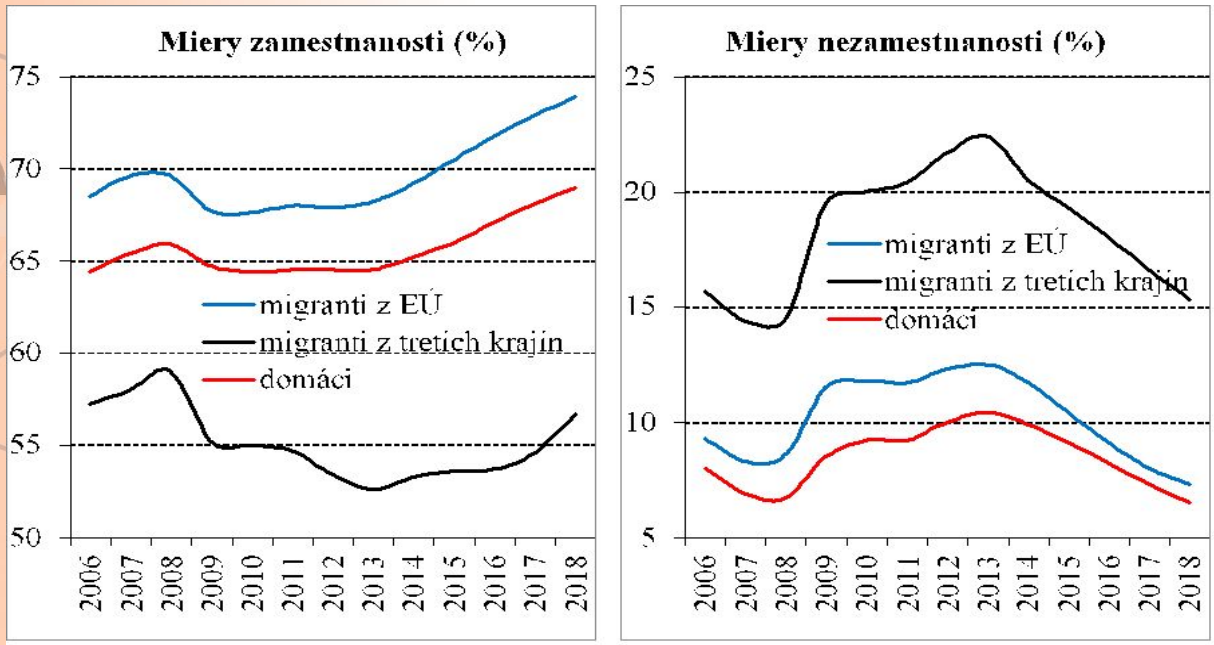

Zdroj: Spracovanie podľa Eurostat (2019): Employment and unemployment rates by sex, age and citizenship (%)

Vyjednávané obchodné dohody tiež obsahujú množstvo zrušení doteraz používaných pracovnoprávnych predpisov, ktoré obmedzovali prepojovanie pracovných trhov Európskej únie a ďalších svetových spoločenstiev.

Na to, aby tento z hľadiska európskych podnikateľov pozitívny trend pretrvával, sa však musí v mnohých štátoch zmeniť politická orientácia viacerých rozhodujúcich politických strán. Práve politici totiž často dávajú prednosť nasledovaniu populistických trendov a prehliadaniu podnikateľského prostredia.

Hoci sa tento prístup európskym krajinám v minulosti opakovane vypomstil, aj dnes silnejú tendencie národne orientovaného sociálneho populizmu. Z hľadiska zamestnávateľov, ktorí reálne sociálne hodnoty obyvateľstvu prinášajú, z toho vyplýva niekoľko nepríjemných vplyvov na ich podnikanie.

Členské štáty sa v dôsledku snahy prinášať občanom sociálne istoty často uchyľujú k nesystémovým a nákladným opatreniam, ktorých rozpočtovú stranu prenášajú na plecia

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

zamestnávateľov. Tým tak druhou rukou často v rétoricky nečistej hre sprísňujú daňovú politiku, stupňujú regulatívne opatrenia a ignorujú niektoré ich požiadavky na pozitívnu liberalizáciu trhového prostredia.

Výsledkom nacionalistického podtónu sociálnej populistickej politiky je zas často ochranárska politika členských krajín. Tie jej vplyvom prinášajú opatrenia, ktoré robia z dlhoročných obchodných partnerov nepriateľov a zo spojencov v boji voči konkurencii z tretích krajín konkurentov.

Pre zamestnávateľov mnohých členských štátov najcennejšia komodita – ľudská pracovná sila – je politikou napínania svalov a nejednotnosti rôznymi opatreniami odrádzaná z pracovného trhu.

Vyššie pomenované charakterizuje a ovplyvňuje aj prípadné scenáre, ktorými sa bude uberať najbližšie obdobie Európskej únie. Brexit, obchodná vojna Spojených štátov amerických so zvyškom sveta, národné odstredivé politiky vnútri európskeho spoločenstva, ale aj dopady iných faktorov vedú k piatim najpravdepodobnejším scenárom, na ktoré by sa slovenskí zamestnávatelia mali pripraviť.

2.1 Budúci vývoj Európskej únie podľa Junckera

Európska komisia pod vedením Jean-Claude Junckera mala byť Komisiou, ktorá prinesie riešenia a nový náboj pre rozvoj Európskej únie z hľadiska stability a posilnenia inštitúcií v zmysle ich kapacít.

V momente prevzatia zodpovednosti v novembri 2014 bolo jasné, že má Únia pred sebou niekoľko očakávaných výziev. K nim sa pridalo niekoľko nečakaných. Tie boli nečakané tak ich povahou, ako aj ich dopadom. Medzi významnejšie z nich patrili teroristické útoky z roku 2015, nasledované migračnou krízou, ktorá následne definovala veľkú časť agendy Junckerovej komisie. Tou sa stala úprava pravidiel v oblasti migrácie, zadefinovanie azylovej politiky a v neposlednom rade ochrana vonkajších hraníc, najmä v oblasti Stredozemného mora.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Práve kontroverznosť týchto tém spôsobila výrazné dopady na politický balans v rôznych krajinách Európskej únie. Pokračovaním tohto trendu nečakaných udalostí meniacich agendu európskej politiky bolo referendum o Brexite v roku 2016, ktoré prenieslo veľkú časť pozornosti na proces rozlúčenia a nastavenie nových vzťahov.

Význam Brexitu spočíva nielen v strate členského štátu, ale aj strate prispievateľa do spoločného rozpočtu, ktorá ovplyvní možnosti a priority Únie do budúcnosti. V neposlednom rade výzvy pre Junckerovu komisiu prichádzali aj zo zahraničia, napríklad v podobe nového prezidenta Spojených štátov. Takéto prostredie čakalo na novovytvorenú Komisiu. Tá mala na svoje 5-ročné obdobie podľa jej očakávaného lídra desať priorít. Tie Juncker zverejnil ešte pred svojim zvolením do tejto pozície, konkrétne v júli 2014. Týchto desať priorít malo slúžiť ako politický mandát pre Komisiu. Cieľom týchto priorít je dosiahnuť stav, aby boli výsledky citeľné pre samotných občanov a pomohli dosiahnuť pocit prepojenia ekonomického úspechu a inštitúcii Európskej únie.

Týmito prioritami boli:

1. Nové posilnenie zamestnanosti, rastu a investícií.
2. Prepojený jednotný digitálny trh.
3. Odolná energetická únia aplikujúca výhľadovú politiku v oblasti zmeny klímy.
4. Prehĺbený a spravodlivejší vnútorný trh s posilnenou priemyselnou základňou.
5. Hlbšia a spravodlivejšia hospodárska a menová únia.
6. Rozumná a vyvážená dohoda o voľnom obchode s USA.
7. Oblasť spravodlivosti a základných práv založená na vzájomnej dôvere.
8. Smerom k novej migračnej politike.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

9. Silnejší globálny aktér.

10. Únia demokratickej zmeny.[18][19]

Zo zoznamu vidieť, že oproti predchádzajúcej Komisii José Manuela Barrosa sa samotný akcent neposunul v oblastiach zamerania, ale oveľa viac v ambíciách, ktoré boli jasne zadefinované a pomenované.

Aj Barrosova komisia mala ciele v oblasti zamestnanosti a rastu, ale s ohľadom na vrchol ekonomickej krízy, v ktorej sa v danom období Európska únia nachádzala. Z istého hľadiska mohli byť vtedajšie očakávania predstaviteľov pozitívnejšie, nakoľko v rokoch 2008 a 2009 Únia očakávala plnú integráciu nových členských krajín Európskej únie do eurozóny a postupné politické prehlbovanie vzťahov.

Medzi ďalšie priority už v danom období patrili aj boj proti klimatickým zmenám a zabezpečenie energetických potrieb Európskej únie. Posun za päť rokov do roku 2014 teda znamenal hlavne zmenu ambícií, ktorú si od krajín Európska komisia sľubovala.[20][21]

Práve z tohto dôvodu si od novej Komisie Juncker sľuboval posilnenie Európskej únie v oblastiach kľúčových priorít s hmatateľným dopadom na niekoľko kľúčových oblastí vrátane bezpečnosti, obrany a obchodu. Výsledkom tohto päťročného obdobia malo byť posilnenie centrálnych inštitúcií ekonomickej a monetárnej únie.

---

18 Members' Research Service (2019) „The Juncker Commission's ten priorities: An end-of-term assessment", *European Parliamentary Research Service Blog*, 6. máj 2019, na https://epthinktank.eu/2019/05/06/the-juncker-commissions-ten-priorities-an-end-of-term-assessment/

19 Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (2014) „Priority Európskej komisie (2014-2019)", Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, na https://www.minzp.sk/europska-unia/priority-europskej-komisie-2014-2019/

20 Európska komisia (2010) *The European Commission 2010–14: Profiles and priorities*, Directorate-General for Communication, na https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_2_kurumlar/European_Comission_2012-2014.pdf

21 Európska komisia (2008) Commission presents policy priorities for 2008, Press Release Database, 21. februára 2008, na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-215_en.htm

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Avšak, práve v kontexte stanovených plánov Európskej únie a meniaceho sa prostredia, bolo pre Komisiu náročné držať sa pôvodne stanovených plánov.

Celkovo boli plány Junckera naplnené zhruba z dvoch tretín, zatiaľ čo jedna tretina zostala nenaplnená. Pokrok nebol jednotný naprieč jednotlivými oblasťami politík Európskej únie. Najväčšia miera pokroku sa udiala v oblasti jednotného trhu, migrácie a demokratických zmien.

Veľká miera pokroku bola dosiahnutá aj v oblasti digitálneho jednotného trhu, spravodlivosti a základných práv a Európy ako silného globálneho hráča. V týchto oblastiach návrhy zákonodarcov boli prijaté z troch štvrtín. V oblastiach pracovných miest, rastu, investícií a obchodu bol dosiahnutý pokrok maximálne z jednej tretiny.[22]

Napriek tomu existovalo mnoho hlasných kritikov Junckerovej komisie, ktorí mu vyčítali premrhané príležitosti. Napriek viacerým cieľom v oblasti progresívnych cieľov a oblastiach sociálnej demokracie, ktoré identifikovali zástupcovia PES v rámci jeho Komisie, v tejto Komisii absentovala politická vôľa potrebná na politickú zmenu. Napriek cieľom bola realitou séria malých úspechov a krokov bez dosiahnutia plánov Bankovej únie, Energetickej únie alebo Digitálnej únie.

Tieto ciele neboli dosiahnuté a Európa v týchto oblastiach nepriniesla hmatateľné výsledky. S príchodom nových volieb do Európskeho parlamentu bolo preto nutné zaručiť, že nové zloženie Komisie prinesie konečne zmenu a zoberie vietor z plachiet populistom, ktorí sa začali v Európe nahlas ozývať.[23]

22 Members' Research Service (2019) „The Juncker Commission's ten priorities: An end-of-term assessment", *European Parliamentary Research Service Blog*, 6. máj 2019, na https://epthinktank.eu/2019/05/06/the-juncker-commissions-ten-priorities-an-end-of-term-assessment/

23 Botopoulos, K. (2019) „The Juncker commission: lessons from an almost-lost mandate", *Social Europe*, 7. máj 2019, na https://www.socialeurope.eu/the-juncker-commission

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Problémom tejto komisie bola nedostatočná politická motivácia rôznych členov na dotiahnutie cieľov najmä v kontexte nečakaných problémov.[24]

2.1.1 Plán Juncker

Tesne pred koncom svojho mandátového obdobia preto Jean-Claude Juncker predstavil na pôde Európskeho parlamentu v Štrasburgu svoju víziu budúcnosti Európskej únie. Juncker v nej vyzval poslancov Európskeho parlamentu, aby pomohli spraviť z Únie globálneho hráča a z Eura menu medzinárodného obchodu.

„Európa musí prijať svoj osud“ s procesmi prenášania nevyhnutných právomocí na posilnenie ekonomiky a postavenia Európskej únie. Európska suverenita by podľa Junckera nemala byť namierená proti nikomu konkrétnemu a v tomto duchu musí Európa zostať tolerantným otvoreným kontinentom, nie pevnosťou otočenou chrbtom k ostatným častiam sveta. V rámci svojej vízie Juncker zadefinoval, že Únia musí byť „silou, s ktorou treba počítať“ a výsledkom má byť Európa ovplyvňujúca svetové záležitosti ako suverénny aktér v rámci medzinárodných vzťahov bez toho, aby zatienila záujmy národných štátov.

Súčasťou tohto stavu má byť vynesenie Eura na pozíciu svetovej rezervnej meny, ktorá by posilnila Európsku úniu na úroveň Spojených štátov amerických. Toto posilnenie Európy sa stalo v mysliach Junckera a ďalších európskych politikov akútnejším s víťazstvom Donalda Trumpa v roku 2016. To znamenalo rozkol v zahranično-politických prioritách Európskej únie a Spojených štátov.

USA sa ukázali nielen v otázke klimatických zmien (Parížska dohoda), politiky voči Blízkemu východu (Iránska jadrová dohoda a politika voči Izraelu), ale aj pozície voči obchodným dohodám a clám (obchodná vojna a spochybnenie obchodných dohôd s EÚ – T-TIP a juhovýchodnou Áziou – TPP).

24 Herszenhorn, D. M. and de la Baume, M. (2019) „The vanishing Juncker Commission”, 19. april 2019, na https://www.politico.eu/article/the-vanishing-jean-claude-juncker-european-commission-staff-college-commissioners/

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Práve tento rozkol medzi politikou Donalda Trumpa a Európskej únie znamenal prelom v povojnovom usporiadaní, ktoré viedlo k úzkemu spojenectvu týchto dvoch blokov. Výsledkom malo byť vytvorenie vlastných európskych kapacít, ktoré spravia z Európy nezávislého aktéra s dostatočnými kapacitami na dosiahnutie vlastných cieľov.[25]

Tieto ciele znamenajú hlavne zmeny v rámci politických inštitúcií a pozícií na úrovni Európskej únie. Už v roku 2017 Juncker navrhoval skombinovanie pozície predsedu Európskej komisie s pozíciou predsedu Európskej rady do jednej pozície, o ktorej by sa rozhodlo prostredníctvom volebnej kampane. Vďaka tomu by nové nastavenie Európskej únie postupne mohlo znižovať počet predsedov, ktorých je v súčasnosti päť.[26] V duchu s týmito návrhmi v roku 2019 Juncker navrhol posilňovanie Európskej monetárnej únie.

To má byť dosiahnuté cez vytvorenie Bankovej únie a Združenia kapitálových trhov. To vytvára tlak na Európsku radu, parlament a členské štáty, aby prijali návrhy predstavené Európskou komisiou. V tomto smere sa očakáva aj tlak na presadenie spoločných celoeurópskych kandidátok do Európskych volieb v roku 2024. V kontexte tohto smerovania Juncker podporil rozvoj pan-európskeho patriotizmu, ktorý by vytvoril atmosféru pozitívnej identity s európskymi inštitúciami.[27]

Ďalším cieľom Jeana Claude-Junckera je postupné zrušenie práva veta pre jednotlivé krajiny v oblasti zahraničnej politiky. Namiesto toho sa má rozšíriť využívanie hlasovania kvalifikovanou väčšinou vo viacerých oblastiach, nielen v oblasti zahraničnej politiky, ale aj v oblastiach daňových právomocí, ktoré by už jednotlivé krajiny nemohli blokovať.

---

25 Kostaki, I. and Walter, N. (2018) „Juncker details vision for Europe in last State of the Union speech“, *NewEurope*, 12. september 2018, na https://www.neweurope.eu/article/juncker-details-vision-global-for-europe-last-state-of-the-union-speech/

26 Eder, F., Herszenhorn, D. M. and de la Baume, M. (2017) „Juncker's uni-vision for Europe", *Politico*, 13. September 2017, na https://www.politico.eu/article/junckers-uni-vision-for-europe/

27 Kostaki, I. and Walter, N. (2018) „Juncker details vision for Europe in last State of the Union speech“, *NewEurope*, 12. september 2018, na https://www.neweurope.eu/article/juncker-details-vision-global-for-europe-last-state-of-the-union-speech/

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

V duchu tohto návrhu Juncker podporil tiež stav, kedy by mali byť rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie implementované a rešpektované v krajinách Európskej únie najmä v oblastiach právneho štátu.

Junckerov plán sa tiež snaží vytvoriť základy Európskej azylovej politiky. Prvým z cieľov je zadefinovanie migračných ciest pre bezpečné nasmerovanie migrantov a utečencov na vytvorenie procesov legálnej migrácie, ktoré by zabránili množstvu úmrtí v Stredozemnom mori a vytvorili priestor pre prilákanie nových kvalifikovaných migrantov, ktorých Európska únia potrebuje.[28]

Súčasťou tohto plánu je aj posilnenie hraničnej stráže Európskej únie o 10 tisíc nových zamestnancov v oblastiach s najväčším náporom nových migrantov. Tento krok mal byť znakom solidarity medzi krajinami Európskej únie v oblasti migrácie. Cieľom musí byť kompromis, ktorý zachráni integritu Schengenského priestoru a zaručí budúcnosť tejto zóny slobody pohybu 19-tich krajín.[29]

Poslednou oblasťou, v ktorej sa Európska únia podľa Junckera musí aktivizovať, je partnerstvo voči Afrike, kde je podľa neho nevyhnutné vytvoriť partnerstvo presahujúce tému darcov a príjemcov pomoci a pripraviť dohodu zameranú na rozvoj investícií medzi oboma stranami a komplexnú dohodu o voľnom obchode. Preto Junker navrhol novú Alianciu pre udržateľné investície a pracovné miesta medzi Afrikou a Európskou úniou. Podľa jeho návrhov by mohla takáto aliancia vytvoriť počas nasledujúcich piatich rokov v Afrike až 10 miliónov pracovných miest.

28 Európska komisia (2018) *A reinforced European Union Agency for Asylum*, State of the Union 2018, 12. september 2018, Európska komisia, na https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-factsheet-reinforced-agency-asylum_en.pdf

29 Kostaki, I. and Walter, N. (2018) „Juncker details vision for Europe in last State of the Union speech“, *NewEurope*, 12. september 2018, na https://www.neweurope.eu/article/juncker-details-vision-global-for-europe-last-state-of-the-union-speech/

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Dopady na prostredie slovenských a európskych zamestnávateľov:

- zdraženie, alebo obmedzenie prístupu niektorých bankových produktov, vynútené dobudovaním Bankovej únie a ďalších stabilizačných a poistných finančných mechanizmov
- pokračujúca jednoduchá dostupnosť hlavných podnikateľských bankových produktov
- združenie kapitálových trhov ako nový orgán podporujúci vrelejšie financovanie podnikateľských projektov
- silnejšie slovo Európskej komisie, ktorá tlakom presadzuje zrýchlene kľúčové hospodárske, ale aj pracovnoprávne reformy
- riziko prijímania európskych nariadení, ktoré nebudú brať do úvahy regionálne špecifiká
- vytváranie systému prijímania kvalifikovaných pracovníkov z tretích krajín
- Afrika ako nová investičná a exportná destinácia
- riziko početných protestov a obštrukcií krajín s nacionalistickými vládami
- riziko poklesu objemu európskych fondov využívaných slovenskými poberateľmi
- príležitosti čerpania inovačných a environmentálnych eurofondov, podpora nových oblastí podnikania.

2.2 Inštitucionálna reforma Európskej Únie

Situácia, v ktorej sa nová Európska únia ocitne po zmenách vyvolaných Brexitom, bude v mnohých ohľadoch nepoznaná. Nech sa začne napĺňať ktorýkoľvek scenár, vyplývajúci zo súčasných možností a hrozieb, už teraz je jasné, že mnoho vecí prejde zmenami a nebude rovnakých ako v čase pokojnej kontinuity.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Podľa vývoja súbehu niektorých faktorov, vyvolaných hlavne nacionalistickými odstredivými tendenciami v niektorých členských štátoch, možno očakávať že Európska únia príde po dlhej dobe s reformou vlastných štruktúr. Práve doterajšie kompetencie európskych inštitúcií totiž ležali a často stále ležia v žalúdku európskym populistom.

Ak im bude chcieť Únia vziať vietor z plachiet, bude zrejme aspoň do istej miery musieť naplniť známe a často opakované zaklínadlo „Európska únia musí prejsť reformou". Aj tá má však množstvo odstredivých a dostredivých možností, pričom to, ku ktorej sa Únia prikloní, možno predpovedať zatiaľ iba obmedzene. Pokúsime sa však o to. Vieme totiž ako premýšľajú jednotlivé európske inštitúcie. Svoje plány zverejnili v niektorých dokumentoch a deklaráciách. Poznáme tiež postoje a tendencie v jednotlivých členských štátoch.

2.2.1 Európska rada

Odchod Spojeného kráľovstva bude mať vážne následky na charakter a politiku Európskej únie. Väčšina, ak nie všetky zostávajúce členské štáty, majú obavy z rizika rozširovania euroskepticizmu a viacerých konkrétnych problémov, ktoré z tohto stavu vyplývajú. Podľa Francisa Jacobsa[30] sú práve obavy členov Únie základným stavebným materiálom, z ktorého bude európska inštitucionálna reforma postavená.

Prvou reakciou vlád členských krajín Európskej únie po referende v Spojenom kráľovstve bolo dohodnúť svoju pozíciu, ukázať, že sú skôr zjednotené, ako rozdelené, že sa zaviazali k hodnotám a štruktúram Európskej únie a chcú pokračovať ako jej členovia aj po odchode Veľkej Británie.

Prvým hlavným vyhlásením bolo vyhlásenie z Bratislavy z 16. septembra 2016. ***„Hoci sa jedna krajina rozhodla odísť, Európska únia zostáva pre nás ostatných nevyhnutná." „Sme odhodlaní dosiahnuť úspech EÚ s 27 členskými štátmi, vychádzajúc z našej spoločnej***

30 **„The impact of Brexit on the European Union and what this might mean for Ireland"** ***Francis Jacobs****, Adjunct Senior Research Fellow at University College, Dublin and retired European Parliament staff (all views in this paper are expressed in a personal capacity). Dostupné online na* https://www.eustudies.org/conference/papers/download/407

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

histórie." „EÚ nie je dokonalá, ale je to najlepší nástroj, ktorý máme na riešenie nových výziev, ktorým čelíme."

Vedúci predstavitelia európskych krajín pripustili, že potrebujú zlepšiť komunikáciu so svojimi občanmi, vniesť viac jasnosti do svojich rozhodnutí a používať jasný a úprimný jazyk. Únia tiež potrebovala ***„napadnúť zjednodušujúce riešenia extrémnych alebo populistických politických síl"***.

Ďalšia príležitosť na nové nastavenie základných zásad Európskej únie prišla v marci 2017 cez Rímsku deklaráciu pri príležitosti 60. výročia zmlúv o založení Európskeho spoločenstva. ***„My, vedúci predstavitelia 27 členských štátov a inštitúcií EÚ, sme hrdí na úspechy Európskej únie; budovanie európskej jednoty je odvážne ďalekozraké úsilie." „Európska jednota sa začala ako sen niekoľkých, stala sa nádejou mnohých." „Vďaka Európskej únii posilníme Európu a vytvoríme ešte väčšou jednotou a solidaritu medzi nami a podporíme dodržiavanie spoločných pravidiel." „Ak by sme stáli osamote, boli by sme odsúdení globálnou dynamikou. Stáť spolu je naša najlepšia šanca ju ovplyvniť a obhajovať naše spoločné záujmy a hodnoty."***

Deklarácia zaväzuje krajiny k Rímskej agende, teda hlavne spolupracovať na dosahovaní všeobecných cieľov bezpečnej Európy, Európy, ktorej sa darí a udržateľnej Európy, sociálnej Európy a silnejšej Európy na globálnej scéne. ***„My, ako vedúci predstavitelia…, zaistíme, aby sa dnešná agenda implementovala tak, aby sa stala zajtrajšou realitou. Spojili sme sa kvôli lepšej budúcnosti. Európa je naša spoločná budúcnosť."***

Objavili sa aj jeden alebo dva náznaky problémov, ktorým budú krajiny čeliť pri plnení tohto programu a uznania, že by sa rozhodnutia mali prijímať na správnej úrovni. Mala by existovať väčšia transparentnosť a flexibilita smerom k obavám občanov a lepšia spolupráca s národnými parlamentmi.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Článok 50 usmernenia pre vyjednávanie

Vyššie uvedené všeobecné zásady a rôzne národné obavy sa odrážajú v usmerneniach Európskej rady pre rokovania o stiahnutí z trhu podľa článku 50.

Akákoľvek následná dohoda o voľnom obchode by mala byť vyvážená, ambiciózna a rozsiahla, ale nemôže predstavovať účasť na jednotnom trhu alebo jeho častiach, pretože by to narušilo integritu a riadne fungovanie Európskej únie.

Okrem toho je Únia pripravená zvážiť nadviazanie partnerstva v iných oblastiach ako v obchode, najmä v boji proti terorizmu a medzinárodnému zločinu, ako aj v oblasti bezpečnostnej, obrannej a zahraničnej politiky. Veľký dôraz sa kladie aj na potrebu primeraných opatrení na urovnávanie a presadzovanie sporov, vrátane úlohy Európskeho súdneho dvora.

V usmerneniach sa napokon zohľadňujú aj niektoré veľmi špecifické národné obavy, najmä tie, ktoré vyjadrilo Írsko, ale aj iné, ako napríklad štatút Gibraltáru a otázka britských suverénnych základní na Cypre.

Presun právomocí

Okrem reakcií vyvolaných Brexitom prechádza Európska rada zmenou postojov aj v rámci niektorých ďalších čiastočných faktorov. Ide napríklad o spor starších a mladších členských štátov.

Tie mladšie počas Junckerovej Komisie opakovane vyjadrovali názor, že si staršie členské štáty prostredníctvom silnejších pozícií v Európskej komisii zariaďujú politiku Únie podľa seba. Niektorí premiéri, ako napríklad český Andrej Babiš, preto žiadajú, aby sa niektoré právomoci z Európskej komisie preniesli na Európsku radu, kde majú jednotlivé členské štáty silnejšie slovo.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Po voľbách do Európskeho parlamentu a zostavení novej Európskej komisie to však nevyzerá na to, že by sa sily preskupili. Naopak, útočná politika niektorých členských štátov z východu Európskej únie vyvoláva proti-reakciu starších členov, ktorí v mnohých mocenských otázkach odsunuli kritické členské štáty na vedľajšiu koľaj.

Staršie členské štáty naviac označujú kritickú politiku niektorých členských štátov z východnej hranice spoločenstva za hlavnú brzdnú silu európskych reforiem. Práve naopak preto navrhujú zavádzanie silnejších pák pre presadzovanie politiky krajín s početnejším obyvateľstvom.

2.2.2 Európska komisia

Európska komisia bola a bude, v súlade s usmerneniami stanovenými Radou, každodenným vyjednávačom počas rokovaní o Brexite medzi Európskou úniou a Spojeným kráľovstvom. Zároveň sa snaží načrtnúť niektoré možné scenáre rozvoja Európskej únie bez Veľkej Británie. Tie boli zhrnuté v takzvanej „Bielej knihe o budúcnosti Európy: úvahy a scenáre pre EÚ-27 do roku 2025“[31], ktorá bola príspevkom k samitu v Ríme.

Medzi Európanmi stále existovala väčšinová podpora Únie, ale po migračnej kríze a následnom hlasovaní o Brexite už podpora nebola bezpodmienečná.

Vytváranie Bielej knihy začalo tým, že sa uznalo množstvo výziev, ktorým Európska únia čelí. Nešlo pritom iba o skúmanie Brexitu. Únia sa na druhej strane podľa optimistickej stránky výkladu „knihy“ často posilňovala na pozadí hospodárskych, politických kríz a nesprávnych prvých krokov. Komisia by preto chcela v zmysle zachovania tohto ducha nerozmýšľať iba záchranársky, ale aj rozvojovo.

„Európa bola vždy na križovatke a vždy sa prispôsobovala a vyvíjala.“ Cieľom Bielej knihy bolo začať diskusiu o tom, ako by sa mala Európska únia vyvíjať do roku 2020 a hľadať ***„nové odpovede na starú otázku. Akú budúcnosť chceme pre seba, pre naše deti a pre našu Úniu?“***

31 Biela kniha o budúcnosti Európy - https://ec.europa.eu/commission/priorities/democratic-change/future-europe/white-paper-future-europe_sk

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

V Bielej knihe sú zhrnuté hlavné premenné budúceho vývoja Európy, vrátane klesajúceho podielu na svetovej populácii (25 % v roku 1900, 11 % v roku 1960 aktuálne iba 6 %) a jej klesajúceho podielu na svetovom HDP (z 26 % na 22 % medzi 2004 a 2015 v porovnaní s nárastom z 5 % na 15 % len pre Čínu).

Kniha pomenovala aj silný kontrast medzi klesajúcim percentuálnym podielom európskych výdavkov na svetových výdavkoch na obranu a jej dominantným podielom na poskytovaní globálnej rozvojovej a humanitárnej pomoci (56 %).

To podstatné, na čo sa zamerali nielen odborníci a politici, ale hlavne trhoví experti, ktorí nevedia, čo sa stane po akomkoľvek Brexite, bola formulácia piatich scenárov, ktoré podľa Komisie môžu nastať.

Scenár 1: Pokračovanie súčasného stavu: V zásade by to bol scenár zachovania *statusu quo* s *ad hoc* vývojom a posunom krok za krokom na základe súčasných politík Európskej únie.

Scenár 2: Nič viac ako jednotný trh: Tento scenár by zahŕňal určitú repatriáciu kompetencií smerom k národným štátom a užší dôraz na subsidiaritu a proporcionalitu bez spoločného záväzku riešiť také oblasti, ako je migračná alebo azylová politika, bezpečnosť alebo obrana. Niektoré otázky zahraničnej politiky sú čoraz viac riešené bilaterálne.

Scenár 3: Tí, ktorí chcú viac, môžu robiť viac: Tento scenár by zahŕňal koalície krajín ochotných sa zjednotiť v konkrétnych oblastiach politiky a viedlo by to k ešte väčšej „variabilnej geometrii“, pričom niektoré krajiny prehĺbia spoluprácu v takých oblastiach, ako sú dane alebo sociálne normy, bezpečnosť a ochrana spravodlivosti.

Paradoxne by šlo o Európu *a la carte* bez Spojeného kráľovstva, ktoré bolo v minulosti hlavným, ak nie jediným, predstaviteľom tohto názoru na Európsku úniu budúcnosti.

Scenár 4: Robiť menej, ale efektívnejšie: V rámci tohto scenára by EÚ-27 zamerala svoju pozornosť a obmedzené zdroje na obmedzený počet oblastí verejnej politiky. Zintenzívnila by sa spolupráca EÚ v niektorých oblastiach, napríklad v oblasti výskumu a vývoja, riadenia

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

vonkajších hraníc a boja proti terorizmu. Iné opatrenia by sa obmedzili. Opatrenia v oblasti regionálneho rozvoja, zamestnanosti a sociálnej politiky, či verejného zdravia patria medzi opatrenia delegované na národnú úroveň. Pre členské štáty by teda existovala aj menej podrobná regulácia a väčšia flexibilita, ale so silnejšími právomocami Európskej únie na presadzovanie dohodnutých právomocí.

Scenár 5: Robiť viac vecí spoločne: Najrozsiahlejší scenár – napríklad by sa dosiahla hospodárska, finančná a fiškálna únia, zvýšenie rozpočtu EÚ a funkcia fiškálnej stabilizácie v eurozóne. Únia by hovorila jedným hlasom aj vo všetkých otázkach zahraničnej politiky, Vytvorila by sa aj európska obranná únia a systematická spolupráca v oblasti správy hraníc, azylovej politiky a boja proti terorizmu.

Biela kniha je však iba začiatkom návrhov na možné inštitucionálne reformy Európskej únie. Komisia pripravovala a stále pripravuje nové štúdie a návrhy budúcich scenárov v oblastiach sociálnej politiky, hospodárskej a menovej únie, či globalizácie.

Podľa zloženia nového vedenia Európskej komisie možno predpovedať aj snahu o riešenie niektorých dilem predošlej Európskej komisie. Tá napríklad viedla spory s členskými štátmi z východnej hranice Európskej únie o politiky týkajúce sa environmentálnych otázok, či spravodlivosti. Obhajoba kritizovaných členských štátov často smerovala k tomu, že je podľa nich kritika zo strany Únie iba atakom eurokomisárov zo starších členských štátov. V novej Komisii preto niektoré z dotknutých oblastí získali do agendy samotné kritizované štáty.

Šalamúnskym riešením je napríklad česká nominantka Věra Jourová, ktorá dostala na starosť oblasť, v ktorej bude posudzovať napríklad kritizovaný stret záujmov svojho straníckeho šéfa Andreja Babiša. Poľsko dostane na starosť pre nich najatraktívnejšie pôdohospodárstvo, v ktorom často Úniu za politiku kritizovalo. Slovenský nominant Maroš Šefčovič bol zas podľa mnohých potrestaný za kontroverznú kampaň kandidatúry na prezidenta priradením menej významnej agendy.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

2.2.3 Európsky parlament

Ako popisujem v inej kapitole, zloženie a hodnotové zameranie Európskeho parlamentu prešlo po voľbách v roku 2019 značnými zmenami. Niektoré východiskové pozície budúcej agendy parlamentu však boli formulované predošlými europoslancami. Nové vedenie volenej inštitúcie naviac naznačuje istú snahu o kontinuitu. Hlavne v otázkach, ako je vývoj po odchode Spojeného kráľovstva z Európskej únie.

Europarlament sa priamo nezúčastňoval na rokovaniach so Spojeným kráľovstvom, ale vo významných bodoch dohody a ďalšieho vysporiadania Európskej únie disponuje možnosťami vetovať rozhodnutia Európskej komisie.

Toto veto a teda aj súhlas udeľuje napríklad aj pri samotnom odstúpení podľa článku 50. V tomto smere má tak silnejšiu pozíciu než Európska rada a jednotlivé členské štáty.

Európsky parlament bude udeľovať súhlas aj s akoukoľvek novou rámcovou dohodou medzi Spojeným kráľovstvom a Úniou. Bez súhlasu europoslancov bude len ťažko prechádzať akákoľvek ďalšia, hoci aj čiastková zmena vzťahov medzi spoločenstvom a odchádzajúcou krajinou.

Európsky parlament je zároveň prirodzene názorovo veľmi odlišnou inštitúciou než Komisia alebo Rada. Veľa národov, politikov a názorových prúdov zvyčajne nevytvára jednoliate názory inštitúcie. V europarlamente sa hľadajú kompromisy omnoho tvrdšie a cez výraznejšie ústupky súperiacich strán.

Väčšina v Európskom parlamente sa po hlasovaní o vystúpení Spojeného kráľovstva z Únie zhodla na podpore Európskej únie a stanovení zásad pre rokovania, ktoré súhlasne dopĺňajú ciele stanovené Komisiou a Radou.

Europarlament v jednom z uznesení narysoval podpornú a významnú mapu, po ktorej smú európski vyjednávači v rokovaniach s britskými partnermi kráčať. ***„Spojené kráľovstvo by nemalo mať možnosť podkopávať ľudské práva, ani právne predpisy a politiky EÚ, okrem***

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

iného v oblasti životného prostredia, zmeny klímy, boja proti daňovým únikom a vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam, spravodlivej hospodárskej súťaže, obchodu a sociálnych práv, najmä záruky proti sociálnemu dumpingu".

Europarlament sa tiež zasadil za vysporiadanie dlhodobého rozpočtu Únie, či zmiernenie straty občianstva Európskej únie pre občanov Spojeného kráľovstva, ktorí nechcú prísť o takéto práva. Uznesenie Európskeho parlamentu je nezáväzné, poskytuje však silnú podporu usmerneniam Komisie a Rady pre ďalší postup po odchode Spojeného kráľovstva zo spoločenstva.

Brzda, alebo silný návod na kompromis

Pre nové vedenie Európskeho parlamentu zas uznesenia starého zloženia poskytli jasný smer, akým sa má v prípade odstredivých tendencií jednotlivých národných populistických skupín uberať. Podľa uznesení je jasné, že sa europarlament, napriek otrasom nechce "drobivému efektu" Únie podriadiť.

Sám však bude mať čo robiť, aby zvládol rozdrobenosť vlastných štruktúr. Na skrotenie europoslancov, ktorí sa zaprisahali Európskej únii škodiť, čo prejavujú nielen obštrukciami, ale aj zámernými zlými úmyslami a gestami, sa nesmie spoliehať. Tým, na čom bude stavať, je hlavne vytváranie prieniku medzi starými mocenskými skupinami a posilnenými frakciami zelených a liberálov. Možno preto očakávať výraznejšie ústupky a ústretové kroky v oblastiach zelenej politiky, re-formulácie politiky presadzovania ľudských práv či slobody podnikania a pohybu.

O tom, či sa rozdrobený europarlament nestane vďaka možnostiam veta najsilnejšou brzdou európskych reforiem rozhodne hlavne schopnosť nového vedenia inštitúcie. V čase volania po významnejších právomociach v rukách členských štátov možno naviac očakávať, že Európsky parlament ako jediná volená európska inštitúcia získa v záujme umlčania populistov viac právomocí.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Dopady na prostredie slovenských a európskych zamestnávateľov:

- V prípade dodržania statusu quo by nedošlo k výraznejším zmenám súčasného podnikateľského prostredia, problémom by však mohla byť postupná strata konkurencieschopnosti a inovačná absencia.

- V prípade posilnenia pozície Európskej rady síce stúpne všeobecný pocit spokojnosti populácie s funkčnosťou Únie, na druhej strane rozličnosť názorov zablokuje niektoré z kľúčových reforiem, ktoré by Európska komisia chcela dotiahnuť. Zamestnávatelia by tak mali istý pocit stability, nedošlo by však k požadovanému riešeniu niektorých pretrvávajúcich problémov.

- V prípade posilnenia pozície Európskej komisie je pravdepodobný rýchlejší a niekedy aj silový postup pri harmonizačných projektoch. V oblasti daní, mzdovej politiky, či prístupu k pracovníkom z tretích krajín by došlo k požadovanému výsledku. Na druhej strane by však hrozila silová pozícia krajín s vyšším počtom obyvateľov, čo by v niektorých sektoroch mohlo ohroziť slovenských zamestnávateľov.

- Veľkým otáznikom je vplyv nového Európskeho parlamentu. Jeho rozdrobenosť a nejednotnosť hrozí blokáciou kľúčových opatrení. Na strane druhej z pozície Európskej komisie možno očakávať vyššiu snahu komunikovať a vyjednávať znenia noriem tak, aby boli pre europoslancov každej frakcie prijateľné. Výsledkom by tak boli kvalitnejšie normy a viac dialógu než doposiaľ.

2.3 Zrýchlenie a zintenzívnenie integračných procesov

Dianie vyvolané migračnou krízou z roku 2015, autokratické tendencie niektorých krajín z východnej hranice Únie, Brexit a posilňujúci euroskeptici zdanlivo nie sú prostredím vhodným pre úvahy o bližšej spolupráci jednotlivých členských krajín.

Krízové faktory zasiahli Európsku úniu v období, kedy sa nahlas diskutovalo o jej silnejšej integrácii, rýchlejšom spájaní a harmonizácii, prípadne, po odmietaní niektorých členov aj

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

o vytvorení „dvojrýchlostnej Európy“, kde by časť štátov nesúca podobné politické názorové a iné znaky postupovala rýchlejšou integráciou než iné. Slovensko ako európsky orientovaná krajina v danej dobe proklamovalo, že by sa pridalo k jadru euro-optimistov, ktorí by radi harmonizovali politiku a zrýchľovali integráciu vo viacerých smeroch.

Projekt rýchlejšej integrácie bol vplyvom negatívnych krízových faktorov zastavený a načas sa o ňom prestalo diskutovať. Podľa predstáv niektorých členov nového vedenia Európskej komisie, ako aj stále sa nemeniacej rétoriky silných hráčov, ako sú Nemecko a Francúzsko, je však zrejmé, že niektoré z priorít ďalšieho mandátu Komisie majú byť tvorené presadením užšej spolupráce medzi členskými štátmi.

Jednou z možností a nie málo pravdepodobnou, je teda scenár, podľa ktorého Únia zareaguje na rany a odstredivé tendencie opačne – silnejším a tvrdším procesom integrácie, pri ktorom sa bude snažiť oddeliť zrno od pliev a teda členské štáty ochotné podrobiť sa progresívnym a náročným reformám od tých, ktoré by radšej ostali v pokojnejších vodách statusu quo. Zrýchlenie integrácie by mohlo byť pre Slovensko príležitosťou. Pre politickú reprezentáciu by však pri potvrdení scenára vznikla ťažká úloha, prezentovať správnosť rozhodnutia pripojenia k integračnej vlne dovnútra aj navonok.

2.3.1 Únia očami dnešného občana

Zdržanlivý postoj Európskej únie v uplynulých piatich rokoch bol podľa kritikov príliš opatrný až bojazlivý. Neuspokojila preto svojich priaznivcov, ani nezískala na svoju stranu euroskeptikov. Všetci síce uznávajú, že bola úspešná ako mierový projekt, ale pre mladšie generácie Európanov je tento význam menej citeľný, menej pochopiteľný a značne abstraktný.

Hoci veľká časť európskej populácie nerozumie pomerne komplikovanej štruktúre riadenia Európskej únie, veľká časť z nej naopak rozumie praktickým dôsledkom integračných procesov. Práve rýchlejšia integrácia v praktických politikách pre občanov preto dokáže zbierať body, paradoxne aj u euroskeptických voličov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Politologickým konfliktom pri zvažovaní zrýchľovania integrácie je to, či sa tak môže stať iba zmenou Európskej zmluvy a základov Únie, alebo aj bez závratnejších zásahov do základných dokumentov spoločenstva.

Rizikom zásahov do Európskej zmluvy by bola hrozba vzniku množstva národných referend. Mnoho krajín má totiž v prípade prepisovania Európskej zmluvy vo vnútroštátnej legislatíve zakorenené povinnosti vyhlásenia referenda. To by mohlo byť euroskeptickými skupinami zneužité na rozšírenie hlasovaní o otázky, ktoré by Európsku úniu, často nenávratne, poškodili.

2.3.2 Ako zjednotiť hospodársku ideu

Otázkou je taktiež, ako by sa integrácia prejavila na spoločnej hospodárskej politike. V nej sa bijú stále nedotiahnuté záchranárske ambície s investičnými plánmi. Ide teda o súboj štátov preferujúcich tendenciu podrobiť sa úsporným opatreniam a tých, ktoré dávajú prednosť posilneniu konkurencieschopnosti expanzívnymi investičnými opatreniami. Na pozadí tohto diania prebehne aj súboj medzi liberalizačným prístupom k spoločnému trhu a prístupom silného európskeho štátu riadiaceho európsku hospodársku politiku.

Pre niektoré krajiny, vrátane Slovenskej republiky môže byť výzvou, až prekážkou, pristúpiť na nejakú mieru daňovej harmonizácie. O nej sa ako o vrchole zjednocovania európskeho trhu polemizuje niekoľko rokov. Krízové obdobia však túto diskusiu nepreniesli do formy reálnych medzikrokov, ktoré by niektorá z európskych inštitúcií položila na stôl.

V krátkom období sa očakáva silná debata o harmonizácii, alebo skôr aproximácii úrovne dane z príjmu právnických osôb, či spoločnom konsolidovanom základe dane z príjmu právnických osôb. Nové vedenie však možno pristúpi k vyjednávaniu s nastolením najvyššieho cieľa a postupnému ústupu k realistickejšej variante.

Už teraz je ale jasné, že niektoré krajiny budú odmietať akúkoľvek formu daňovej harmonizácie. Otázkou bude to, akú úlohu zohrajú národné voľby a nová Európska komisia, ktorá bude musieť ukázať svoje vyjednávacie, ale aj silové schopnosti.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Vo fiškálnej oblasti však existuje všeobecná zhoda členských štátov na téme boja proti daňovým únikom. Jedným z najpravdepodobnejších plánov novej Európskej komisie vôbec je teda boj proti „vyvážaniu ziskov“ nadnárodných spoločností mimo Európsku úniu. V súčasnosti už vo veci niektoré členské štáty prinášajú vlastné návrhy zákonov, čo však nepraje harmonizácii a účinnému postupu, ale naopak vedie k hrozbe vzniku presunov aktivít nadnárodných firiem a konkurenčnému boju členských štátov navzájom.

2.3.3 Euro ako nástroj integrácie

Prirodzeným a kľúčovým nástrojom integrácie bola v minulosti hlavne spoločná mena. Kedysi mimoriadne populárne euro, po ktorom nové členské štáty dychtili, však z hľadiska politického marketingu stratilo svoj lesk behom svetovej hospodárskej krízy.

Aj dnes však krajiny, ktoré euro majú, vyjadrujú s menou spokojnosť. Jednotná menová politika naviac prirodzene približuje krajiny platiace rovnakým platidlom.

Vzťahy medzi členmi eurozóny a mimo nej sa zmenia odchodom najväčšieho členského štátu mimo eurozóny – Veľkej Británie. V politike Európskej únie bude preto odstránená prekážka previazania politiky spoločenstva s menovou politikou eurozóny. Možno predpokladať tlak na posilnenie riadenia eurozóny a s ním spojené posilnenie hospodárskej, finančnej a fiškálnej únie.

Posilňujúce proti-európske hlasy však rozvoj spolupráce v eurozóne ohrozujú. Otázkou bude, či sa euroskeptické a anti-európske strany dostanú k podielu na moci. Ide hlavne o Marine Le Pen vo Francúzsku a Hnutie Piatich Hviezd v Taliansku. Obe politické hnutia využívali možnosť odchodu z eurozóny a návratu k národnej mene vo svojich predvolebných kampaniach.

2.3.4 Sociálna solidarita

Sociálna politika je jednou z oblastí, v ktorých sú členské štáty Európskej únie jeden druhému najviac vzdialené. Hoci existujú snahy, hlavne z krajín ako je Francúzsko, o harmonizáciu

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

sociálnych politík jednotlivých členov Únie, zvyčajne iniciatívy končia prehnanými návrhmi, ktoré vyvolajú odpor menších členov spoločenstva a následné zamietnutie.

Rozvoju princípu solidarity a sociálnej zložky jednotného trhu neprospeli ani hospodárska a migračná kríza. Pokusy o zjednotenie niektorých sociálnych politík, ako napríklad v prípade udeľovania azylov, či sociálneho nárokovania zahraničných pracovníkov však ukázali, že v sociálnej harmonizácii zohráva veľkú rolu národný populizmus. Ten pokusy o zjednotenie obrátil v ilustráciu nerovnomerného rozdelenia bohatstva medzi bohatšími a chudobnejšími krajinami, regiónmi a sociálnymi skupinami Európskej únie.

Európska komisia však v takzvanej Bielej knihe uvádza, že členské štáty musia na spoločných sociálnych normách pracovať viac. Je preto pravdepodobné, že k pokusom o sociálnu harmonizáciu bude dochádzať ešte častejšie ako v prípade poslednej päťročnice.

2.3.5 Energetická únia a životné prostredie

Neustálym procesom, ktorý sa bude iba zintenzívňovať je a bude snaha Európskej únie o posilnenie energetickej nezávislosti a zníženie závislosti od tretích krajín. Navzdory nízkej popularite v krajinách na východnom okraji Európskej únie bude naďalej pokračovať aj snaha podporovať rozvoj obnoviteľných zdrojov energie a v súvislosti s ambicióznymi cieľmi v oblasti ekologických opatrení aj znižovanie objemu energie vyrobenej konvenčnými spôsobmi.

Otázkou ostáva iba to, kam až zelená energetika Únie zájde. Spojené kráľovstvo bolo súčasťou bloku, ktorý bojoval za čo najvýraznejšiu ekologizáciu priemyslu a energetiky. Silnejšiu pozíciu preto po Brexite získa hlas krajín ako je Poľsko, kde je na konvenčnú energetiku naviazaná veľká časť priemyslu, a preto proti rýchlemu ústupu od fosílnych palív tamojšia vláda protestuje.

Otázkou je aj to, ktorá forma obnoviteľných zdrojov bude v centre pozornosti Európskej únie. Mnoho krajín totiž prvú vlnu podpory solárnych a veterných zdrojov kritizovalo. Možno preto očakávať nové hybridné druhy podpory obnoviteľných zdrojov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

V oblasti automobilového sektora vznikol a zosilnie tlak na elektrifikáciu vozových parkov. Možno preto očakávať silnejúcu podporu pre vznik sietí nabíjacích staníc, pre vznik vývoja v oblasti výroby batérií a podporu v oblasti využitia nálezísk surovín potrebných pre batérie. Zvýšenú podporu možno očakávať aj v oblastiach rozvoja ďalších alternatívnych palív, ako je LNG, či vodík.

Naopak konvenčné dieselové a benzínové spaľovacie motory budú na výrobných linkách nahrádzané elektromobilmi. Automobilkám hrozia sankcie v prípade nedodržania noriem na zapájanie elektromobilov do vyrobených flotíl, preto nahradia niektoré modely, s čím bude spojená re-investícia do technológií a reštrukturalizácia zamestnaneckého zloženia.

Rýchle zjednotenie a ekologizačný postup možno očakávať v oblasti odpadov. Európska únia už v súčasnosti ustupuje od nadprodukcie plastov na jedno použitie. Nerešpektovanie týchto opatrení bude sankcionovať. Pokuty a tlak na reformu budú pokračovať aj v oblasti ďalšieho nakladania s odpadmi. Napríklad Slovensko preto bude musieť vyriešiť stále nezvládnutý problém so skládkami odpadov, ktoré sa majú podľa Bruselu stať minulosťou. Nahradiť ich majú iné možnosti druhotného využitia odpadov, či ekologickejšie formy likvidácie odpadov.

V budúcnosti sa pravdepodobne dočká výraznej, aj finančnej podpory, cirkulárna ekonomika. Ide o dobrú správu aj pre slovenské firmy. Odmenu budú získavať tie podniky, ktoré do svojich výrobných procesov zapracujú stratégiu, vďaka ktorej budú produkovať menej odpadu, prípadne odpad opakovane využijú v rámci svojej činnosti.

2.3.6 Zmeny na mori a poliach

Spojené kráľovstvo patrilo ku krajinám, ktoré boli brzdou európskej integrácie v pôdohospodárstve. Dá sa dokonca povedať, že šlo o člena, ktorý zablokoval niekoľko kľúčových krokov, ktorými by sa z európskych polí a morí stal skutočne jednotný trh. Známa je kritika Veľkej Británie voči kvótovému systému rybolovu, dotovaniu poľnohospodárskych projektov na východe Európy, či kritika nadmerného financovania sektora z európskeho rozpočtu. Po Brexite sa dá očakávať, že táto najsilnejšia brzda integrácie v pôdohospodárstve

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

zmizne úplne a opraty vezmú do rúk krajiny, ktorým spoločný postup európskych krajín v oblasti vyhovuje.

Ide hlavne o Poľsko, Francúzsko, či Dánsko. Práve Poliaci dostali do rúk DG (eurokomisariát), ktorý za poľnohospodárstvo v Európe zodpovedá. Krajina, ktorá patrí medzi najvýznamnejších beneficientov zo spoločnej poľnohospodárskej politiky, by tak mohla podmienky politík zjednodušiť a prispôsobiť viac aj pre použiteľnosť v mladších členských štátoch. Dobrou správou pre Slovensko je regionálna blízkosť vedenia rezortu. Zlou to, že Poľsko patrí štruktúrou a významom sektora do úplne inej kategórie krajín a bude si viac rozumieť so štátmi, v ktorých poľnohospodársky sektor patrí k ťahúňom domáceho hospodárstva.

Možno očakávať významnejšiu podporu pre mladých pôdohospodárov, dereguláciu pôdohospodárskeho obchodu, zosilnenie dotačných programov a regionálne zrovnoprávnenie dotačnej podpory.

Na druhej strane odchodom Spojeného kráľovstva mnoho krajín, vrátane Poľska, stratí prirodzené odbytisko. Ide tiež o Írsko, Holandsko a Dánsko. Prípadné uvalenie ciel by mohlo vzájomný obchod skomplikovať. Všetko bude závisieť od miery a formy Brexitu.

2.3.7 Silnejšie právomoci v rukách Únie?

Zrejme najčastejším zaklínadlom, ktorým euroskeptici motivujú voličov proti Európskej únii je tvrdenie, že členské štáty v jej prostredí postupne strácajú autonómiu. Ide vraj o súbor presunov právomocí z členských štátov na spoločenstvo, ktorého výsledkom bude podriadenosť akejsi federálnej vláde.

I keď je pravdou, že Únia sa skutočne snaží o zisk rozsiahlejšieho spektra právomocí, od federatívneho mechanizmu to má ďaleko. Právomoci chce preberať len v oblastiach, ktoré sú pre konkurencieschopný rozvoj spoločenstva vo svetovom meradle nevyhnutné. Často práve nedostatok právomocí brzdí reformy, po ktorých tí istí euroskeptici volajú, ale neprinášajú ich.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Snahy o presun širšieho diapazónu právomocí na Úniu naviac posledné roky brzdia rozmanité krízy, ktoré Európsku úniu zasiahli.

Je pravdepodobné, že po zostavení novej Európskej komisie sa otázka presunov a posilnení právomocí otvorí znova. Často ide pri ambicióznych plánoch o nevyhnutnú časť reformnej politiky.

2.3.8 Posilnenie spoločnej zahraničnej politiky a obrany

Populistické sily a nálady vyvolané migračnou krízou, v kombinácii s anti-európskou chuťou Brexitu, otvorili otázky obmedzenia slobodného pohybu vo vnútri Únie. Pokusy o obmedzenia, pochádzajúce hlavne z Veľkej Británie, Francúzska a Talianska, však vyvolali kontra-reakciu Európskej rady. Zvyšné členské štáty pritlačili a dôrazne potvrdili zásadu slobody pohybu tovaru, služieb, kapitálu a ľudí. Na bezpečnostné obavy naopak Európska komisia reaguje niekoľkými návrhmi na posilnenie právomocí v novovytvorených organizáciách, ako Anti-teroristická agentúra alebo Európska pohraničná a pobrežná stráž.

Populisti a nacionalisticky orientované strany v niektorých členských štátoch volajú tiež po posilnení spoločnej obrannej politiky. Niektoré z nich už predstavili svoju vlastnú ideu o Európskej obrannej únii, ktorá by mala dopĺňať a rozvíjať aktivity NATO. Podľa väčšiny členských štátov je však obrana na úrovni Únie mýtom. Severoatlantická aliancia totiž podľa väčšinovej mienky tvorí európsku armádu, a vznik paralelných síl by jej pozíciu naopak oslabil. Je však možné, že dôjde ku kompromisnému návrhu, kedy vzniknú spoločné jednotky pre plnenie niektorých čiastkových súčastí obrannej politiky.

Po odchode Spojeného kráľovstva možno očakávať posilnenie jednotnosti v zahraničnej politike. Bez obštrukcií britských poslancov bude jednoduchšie formulovať jednoliatejšie, ráznejšie a rýchlejšie stanoviská vo vzťahoch k Rusku, Turecku, či štátom na Blízkom východe. Zmení sa zrejme aj rétorika smerom k americkej administratíve, hlavne ak ju bude aj ďalej riadiť Donald Trump. Ten bol stále britským spojencom, ktorý Britov motivoval proti cieľom Európskej únie.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

2.3.9 Otázka nového členstva

Veľkou otázkou bude, ako sa nová Európska komisia, nálady v Rade a nové zloženie europarlamentu postavia k rozšíreniu počtu členských krajín. Hoci obdobie rozpakov a odstredivých tendencií sympatiám k novým národom nepraje, podľa niektorých názorov by bolo nabranie nového počtu obyvateľov a posilnenie geopolitického vplyvu správnou odpoveďou na oslabenie po odchode britských partnerov. Kandidatúra Turecka vyzerá nereálne, veľa práce čaká aj Ukrajinu, na Balkáne však možno nájsť niekoľko ašpirantov na členstvo s reálnymi šancami.

Posledné reakcie členských štátov však ukázali v názore rozširovania Únie nejednotu. Zatiaľ čo región V4 podporuje príchod balkánskych členov, niektoré severské a západné krajiny vyjadrili názor, že bude lepšie s ašpiráciou nových štátov počkať.

Dopady na prostredie slovenských a európskych zamestnávateľov:

- V prípade prelomenia rozpačitých postojov k rozširovaniu Únie by došlo v najbližších rokoch k potvrdeniu a zrýchleniu integračných procesov balkánskych krajín. Pre slovenské podniky by šlo o dobrú správu, jednoduchší prísun príbuznej pracovnej sily a postupné otváranie nových trhov.

- Posilnenie obrannej politiky v štruktúre Európskej únie by otvorilo možnosť slovenským technologickým a zbrojárskym podnikom podieľať sa na kľúčových projektoch vytvárania obrannej infraštruktúry.

- Posilnenie právomocí Európskej únie na úkor niektorých privilégií členských štátov by pomohlo v oblastiach, ako harmonizácia daní, teda prehlbovanie jednotného trhu. Silnejšie slovo by mohlo pozitívne vplývať aj na boj proti korupcii a hospodárskym podvodom. Hroziť by mohla tendencia silového presadzovania opatrení, výhodných len pre krajiny s vyšším počtom obyvateľov.

- Silnejšia integrácia v oblasti poľnohospodárskej politiky by mohla podporiť projekty

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

rozvoja inovatívnych fariem a projektov mladých poľnohospodárov aj na Slovensku. Integrácia pod taktovkou veľkých hráčov by však mohla vyvolať aj posilnenie pozície veľkých hráčov na úkor poľnohospodársky menej rozvinutých hospodárstiev, vrátane toho slovenského.

- Energetická únia a ďalšie opatrenia spojené s energetickou a zdrojovou diverzifikáciou uvoľnia možnosti nových vetiev energetických dodávok. Znižovanie závislosti na dodávkach z Ruskej federácie by prospelo podpore domácej energetickej výroby a stability priemyselnej produkcie na dodávkach závislej. Nemuseli by sa tak opakovať napríklad energeticky vynútené obmedzenia výroby z minulosti. Výmena konvenčných postupov a technológií za alternatívy otvorí možnosť rozvoja nových priemyselných odvetví, napríklad podnikania v oblastiach elektrifikácie dopravnej infraštruktúry. Príklon k obnoviteľným zdrojom však ohrozuje cenovú výhodnosť energií pre veľké priemyselné podniky.

- Harmonizácia sociálnych politík by zrejme priniesla zavedenie automatických princípov výpočtu niektorých sociálnych zložiek mzdovej a odvodovej politiky. Viedlo by to k odpolitizovaniu a spružneniu systému výpočtu minimálnej mzdy a ďalších pre podniky významných faktorov. Na druhej strane hrozí rozkol, zapríčinený rozličným stavom životných úrovní jednotlivých členských štátov.

- Silnejšia integrácia eurozóny by Slovensku priniesla rýchlejší postup v reformných a inovačných politikách, či lepšiu pozíciu v rámci globálnej konkurencieschopnosti. Rizikom by bolo zvýšenie závislosti slovenských podnikov na výkone ekonomicky silných členov eurozóny.

- Zjednotenie hospodárskych politík všeobecne by mohlo podporiť posilnenie konkurencieschopnosti európskych a slovenských podnikov. Predpoklad hovorí hlavne o rozvoji technologického, environmentálneho a inovačného podnikania.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

2.4 Reforma štruktúry európskych fondov a ďalší vývoj dotačnej politiky

Kľúčovým faktorom ovplyvňujúcim investície a následne aj ekonomické ukazovatele, hlavne rozvíjajúcich sa európskych regiónov, sú európske fondy, V súčasnosti sa o ne po odchode Veľkej Británie bojuje viac ako v minulosti. Dá sa povedať, že zatiaľ čo sa koláč zmenšuje, hladných pribúda.

Obdobie po Brexite je kľúčové aj pre Slovensko, ktoré má v čerpaní eurofondov značné medzery. Časť z možností už ostane nevyužitá, Slovenská republika, ktorá už nepatrí medzi najmladších členov Únie, totiž postupne stráca nárok na niektoré zdroje hlavne zo štrukturálnych fondov, ktoré budú smerovať viac k novým členom spoločenstva.

S istotou sa dá povedať, že krajina po roku 2020 získa minimálne o štvrtinu menej peňazí z európskych fondov, ako v doterajšom programovom období. Vyplýva to z plánu politiky súdržnosti.[32]

Podľa slovenských predstaviteľov, ktorí sa zúčastnili prvých fáz vyjednávaní o budúcej podobe eurofondov po roku 2020, sa význam politiky súdržnosti naplno prejavil v zmiernení dopadov globálnej hospodárskej a finančnej krízy na slovenskú ekonomiku, ktorej negatívny efekt by bol bez využitia finančnej podpory z fondov Únie výrazne vyšší.

Slovensko a história eurofondov

Z hľadiska kvantifikovateľného sociálno-ekonomického vplyvu fondov Únie, väčšina hodnotení dospela k záveru, že politika súdržnosti na Slovensku výrazne ovplyvňuje rast hrubého domáceho produktu. V roku 2003 dosiahol HDP na obyvateľa 55 percent, zatiaľ čo dnes (2019) je to 77 percent priemeru Európskej únie.

32 Regional Development and Cohesion Policy beyond 2020: The New Framework at a glance - https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Investície realizované prostredníctvom politiky súdržnosti predstavovali približne 25 percent skutočnej konvergencie HDP a zvýšili HDP o 3,5 percenta.[33]

Vládny dokument tiež uznáva, že by sa bez politiky súdržnosti konvergenčný proces zastavil až v 6 z 8 regiónov Slovenska. Bez podpory z fondov Únie, by tiež došlo k výraznému poklesu zamestnanosti.

Európska komisia už behom prvej fázy prípravy novej podoby eurofondov pripravila návrh matematického modelu, ktorým sa budú vypočítavať jednotné národné alokácie. Plán Komisie počíta tiež so zjednodušením princípov rozdeľovania a konkrétne matematické modely prináša aj preto, aby zvládla bojovať s populistickou rétorikou niektorých štátov. Tieto sa opakovane a často sťažujú na nespravodlivosť princípov rozdeľovania, či na to, že sú pre svoje národné politiky diskriminované, aj napriek tomu, že z rozdeľovania vychádzajú výhodne.

Model prideľovania eurofondov – takzvaná berlínska metóda – má korene ešte v roku 1999. Jeho základná logika sa odvtedy nezmenila a ideovo pretrvá aj po reštrukturalizácii nových modelov. Hlavným kritériom prerozdeľovania je relatívne bohatstvo regiónov.

Politika súdržnosti, ktorá má mať silnejšiu váhu po roku 2020 predpokladá, že zvládne postupne mazať rozdiely medzi bohatými a chudobnými regiónmi, preto najviac prostriedkov smeruje do samospráv, ktoré najviac zaostávajú.

Zreteľ na regióny

Práve cielenie na menšie regionálne celky a oblasti je podľa mnohých jednou z najvýznamnejších noviniek, s ktorými Európska komisia prišla. Dopracované modely by mali pomáhať konkrétnym regiónom, nie štátom ako takým, kde by sa mohla finančná dotácia minúť účinku.

33 Východisková pozícia Slovenskej republiky k politike súdržnosti Európskej únie po roku 2020 - https://www.eurofondy.gov.sk/wp-content/uploads/2019/02/Priloha-18-Vychodiskova-pozicia-Slovenskej-republiky-k-politike-sudrznosti-Europskej-unie-po-roku-2020-1.pdf

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Problémom financií pre regióny v rukách štátu je jednak slabšia komunikácia niektorých štátov s ich regionálnymi zoskupeniami, jednak časté nepochopenie skutočných potrieb regiónov. Žiaľ, často sa stávalo, že sa samosprávy ani nedozvedeli o možnosti čerpania regionálnych eurofondov, spravovaných štátnou inštitúciou. Aj preto Európska komisia ešte na návrh starého zloženia Európskeho parlamentu zaradila do plánov na štruktúru eurofondov po roku 2020 viac slobody a právomocí pre čerpanie štrukturálnych fondov samotnými samosprávami.

Región však program Komisie chápe hlavne ako európsku oblasť. Významná časť z fondov má byť preto určená na spoločné cezhraničné projekty, pri ktorých sa nehľadí na štátne hranice, ale geografickú, či etnologickú blízkosť.

Z nového prístupu Európskej únie v oblasti fondov už ťažia aj slovenské zaostávajúce regióny. Európska komisia v spolupráci so Svetovou bankou v rámci iniciatívy „dobiehajúcich" regiónov Catching – up Regions[34] podporila napríklad investičný rámec Prešovského kraja vo výške 60 miliónov eur. Peniaze pritečú na analyticky vybrané infraštruktúrne projekty, ktoré brzdia rozvoj regiónu.

Politika súdržnosti počíta s tromi fondmi: Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR), Európsky sociálny fond plus (EFS+) a Kohézny fond (KF).

EFRR a EFS+ sú štrukturálnymi fondmi. Ich hlavnou náplňou je teda podpora hospodárskeho rastu a zamestnanosti. Štáty z nich budú môcť čerpať významnú časť celkového rozpočtu.

Zvyšné financie majú sledovať politiku súdržnosti taktiež – prideľujú sa jednotlivým európskym štátom podľa výšky ich hrubého domáceho produktu na základe diskriminačných princípov – teda zvýhodňovaním slabších regiónov. Čím viac chudobných regiónov krajina má, tým viac peňazí dostane.

34 Catching Up Regions - https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/improving-investment/lagging_regions/

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Logicky a zámerne tak najviac zo spoločného rozpočtu získajú regióny s HDP nižším než 75 percent úniového priemeru. Ide však iba o základné kritérium. Zo slovenského pohľadu kritérium napríklad spĺňajú všetky regióny mimo Bratislavy. Neznamená to však automaticky, že budú patriť medzi eurofondových prominentov.

V matematickom vzorci výpočtu eurofondovej alokácie zohrá rolu aj počet obyvateľov štátu a rozdiel jeho HDP a HDP priemeru Únie. Na toto číslo sa potom ešte uplatňuje národný koeficient odrážajúci relatívne bohatstvo členského štátu.

Zjednodušene povedané, chudobný región v chudobnej krajine bude mať nárok na vyššie eurofondy, než chudobný región v bohatej krajine. V prípade Slovenska, Bratislava a priľahlý región významne nadhodnocujú bohatstvo krajiny, čím z tohto hľadiska posúvajú Slovensko medzi bohatšie štáty. Tým pádom negatívne ovplyvňujú aj možnosti čerpania pre chudobné slovenské regióny.

Kritérium relatívneho bohatstva negatívne ovplyvňuje posudzovanie alokácií chudobných regiónov v krajinách, kde sú veľké regionálne rozdiely. Európska komisia aj preto prišla s novým systémom prideľovania fondov – takzvaných prémií.

Zmeny v kohéznych fondoch

Nárok na ne získajú regióny, ktoré majú dlhodobo neriešené, či prehlbujúce sa problémy s vysokou nezamestnanosťou mladých, emisiami skleníkových plynov, alebo migráciou. Opatrenie prináša Komisia so zámerom vyhnúť sa krížovej kritike krajín, ktoré v minulosti jedna druhú často obviňovali z toho, že sú Európskou úniou zvýhodňované.

Regióny, ktoré majú svoje bohatstvo v kategórii nad 90 percent priemeru Únie, prídu o mnoho možností poskytovaných podporou EFRR a ESF+. Únia sa tak snaží zamedziť zvýrazňovaniu regionálnych rozdielov, s ktorým sa spája mnoho negatívnych javov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Od eurofondov však nebudú odstavené úplne. Aj medzi nimi sa budú fondy rozdeľovať na základe niekoľkých kritérií tak, aby tie menej bohaté metropolitné regióny nezaostávali za tými bohatšími a významnejšími.

V ich prípade bude rozhodujúci počet obyvateľov a súbor socio - ekonomických ukazovateľov - napríklad počet vysokoškolsky vzdelaných osôb alebo počet nezamestnaných. Každý z ukazovateľov má naviac inú váhu.

Komisia okrem toho definovala aj kategóriu prechodných regiónov. Ide o regióny, ktoré sa približujú bohatším regiónom Európy, ale stále medzi ne nepatria. Na Slovensku takýto zatiaľ nie je a podľa odhadov odborníkov v krátkodobom horizonte ani nebude.

Slovensko presadzuje zachovanie silnej pozície politiky súdržnosti v budúcom viacročnom finančnom rámci Európskej únie po roku 2020, vrátane udržania jej vysokého percentuálneho podielu na celkovom rozpočte Únie, ako hlavnej investičnej politiky na podporu rastu a zamestnanosti.

Pri dosahovaní hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti je podľa slovenských vyjednávačov potrebné venovať väčšiu pozornosť meniacej sa situácii jednotlivých regiónov Únie, využívajúc ich rozmanitosť a danosti v prospech dosiahnutia ich konkurenčnej výhody. Slovensko preto presadzuje zachovanie strategickej stability politiky súdržnosti po roku 2020. Zároveň však navrhuje väčšiu mieru flexibility v prospech podpory špecifických potrieb a vlastných, endogénnych možností rozvoja jednotlivých regiónov Únie.

Slovenskej republiky sa bude aj naďalej týkať taktiež možnosť čerpania prostriedkov z Kohézneho fondu. Ide o fond, ktorý sa nepridieľuje regiónom, ale krajinám ako celkom. Nárok na čerpanie majú členské štáty, ktoré majú HDP na obyvateľa nižší než je 90 percent priemeru Európskej únie.

Navrhovaný rozsah eurofondových priorít zohľadňuje rozdelenie podľa piatich cieľov politiky súdržnosti Únie, a to Inteligentnejšia Európa – inovačná a inteligentná transformácia

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

hospodárstva, Ekologickejšia, nízko-uhlíková Európa, Prepojenejšia Európa – mobilita a regionálne pripojenie IKT, Sociálnejšia Európa – vykonávanie Európskeho piliera sociálnych práv a Európa bližšie k občanom – udržateľný a integrovaný rozvoj mestských, vidieckych a pobrežných oblastí prostredníctvom miestnych iniciatív.

Alokácia Slovenska pre politiku súdržnosti by podľa návrhu Komisie klesla o 21,7 percenta v stálych cenách roku 2018. V bežných cenách by mala predstavovať 13,2 miliardy eur. Slovensko by ale naďalej malo patriť medzi štáty z najvyššou mierou pomoci na obyvateľa, 310 eur.

Alokácia pre Kohézny fond Únie bola na obdobie 2021 – 2027 znížená o 38 percent oproti súčasnému programovému obdobiu 2014 – 2020. Podrobné údaje poskytuje Tabuľka 4.

Tabuľka 4 Alokácia pre Kóhezny fond Únie

Kohézny fond	
2014 – 2020	2021 – 2027
68,7 miliardy	41,3 miliardy

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov EÚ

Prirodzene to vyvoláva kritiku 15 kohéznych krajín, medzi ktoré patrí aj Slovensko. Slovenská vláda v rámcovej pozícii k Viacročnému finančnému rámcu hovorí o „veľmi negatívnom dopade na financovanie infraštruktúrnych a environmentálnych projektov.“ Či bude návrh Komisie konečným dokumentom sa však ešte ukáže. O nárast kohéznych zdrojov sa v jednaniach zasadzujú všetky krajiny Vyšehradskej štvorky.

Práve tu sa nachádza rozkol medzi požiadavkami kohéznych krajín a ich doterajším výkonom. Komisia argumentuje zníženie rozpočtu kohézneho fondu hlavne tým, že kľúčové investície do dopravnej a environmentálnej štruktúry už boli realizované v predošlých eurofondových stratégiách.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Hoci s tým slovenská vláda nesúhlasí, do značnej miery to je pravdou. Prostriedky a operačné programy pre dobudovanie strategických infraštruktúrnych projektov boli Slovensku ponúknuté, ale to neprejavovalo dostatočnú aktivitu pri ich čerpaní.

Doplácanie na staré chyby

Slovenská republika tak zrejme doplatí na pomalé čerpanie eurofondov a niektoré z kľúčových investícií už o nárok na čerpanie eurofondov prídu.

K 30. júnu 2019 Slovensko z eurofondov vyčerpalo 3,82 miliardy eur, čo predstavuje 24,92 percenta celkovej národnej alokácie na obdobie 2014 – 2020.

V rýchlosti čerpania eurofondov Slovenská republika zaostáva za inými členmi dlhodobo. Politická reprezentácia to dlho obhajovala dočasnou štatistikou, ktorá bude nahradená skutočnými číslami, ktoré prídu až po plnom nábehu kontrahovaných projektov. Ani potom sa však situácia výrazne nezmenila.

Podľa poslednej správy Európskej komisie o stave čerpania v jednotlivých členských krajinách[35] boli v čerpaní pomalšie ako Slovensko iba tri krajiny v celej Únii – Španielsko, Taliansko a Chorvátsko.

Ďalším dlhodobým problémom Slovenska je častá chybovosť projektov a veľká miera korupcie, ktoré alokácie v programoch znižujú a vyvolávajú tiež korekcie, či zastavenie financovania niektorých projektov.

Podľa údajov Európskeho úradu pre boj proti podvodom za obdobie rokov 2014 až 2018[36] bolo na Slovensku zistených spolu 1644 podvodných a nepodvodných nezrovnalostí pri čerpaní peňazí z fondov a poľnohospodárskych dotácií. V skúmanom období sa podozrenia týkali až 19,29 percenta všetkých platieb z rozpočtov kohéznej a spoločnej poľnohospodárskej politiky

35 Cohesion data - https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview
36 Nineteenth report of the European Anti-Fraud Office - https://ec.europa.eu/anti-fraud/sites/antifraud/files/olaf_report_2018_en.pdf

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Únie. To je žiaľ s prehľadom najviac v celej Únii. Pre porovnanie, druhú najvyššiu mieru nezrovnalostí má Španielsko – 3,3 percenta.

Európska komisia prezentuje aj plán znížením prostriedkov v Kohéznom fonde podporiť objem peňazí v štrukturálnych fondoch.

Čo sa týka metodiky prideľovania kohéznych eurofondov, zrejme ostane pre ďalšie obdobie nezmenená. Alokácia pre jednotlivé krajiny sa vypočíta ako násobok počtu obyvateľov kohéznych krajín a 62,9 eura. Aj tu sú zvýhodnené chudobnejšie krajiny Únie.

Vyrovnanie skokových zmien

Komisia, vedomá si skokového zníženia rozpočtu v Kohéznom fonde pripravila aj takzvaný systém záchranných sietí, ktorý ma zariadiť, aby v jednotlivých prípadoch členských krajín nedošlo k výrazným prepadom alokácií.

Mechanizmus vylučuje možnosť, aby prechodné regióny dostali menej, ako keby boli v kategórii rozvinutejších regiónov. Práve to by totiž v niektorých prípadoch mohlo nastať a vyvolať pocit nespravodlivého prístupu v Únii.

Systém záchranných sietí tiež zmierňuje finančné dopady pre regióny, ktoré strácajú postavenie menej rozvinutého regiónu a presúvajú sa k tým prechodným. Podľa doterajších reakcií slovenských vyjednávačov, ale nedostatočne.

Hlavný z mechanizmov záchranných sietí má zaručiť, že krajina nedostane menej ako 76 percent prostriedkov vyčlenených na obdobie 2014 až 2020. Ide o ústretový krok smerom k Česku, Litve, Maďarsku a Estónsku. Tým totiž hrozili najvýraznejšie prepady. Aj s aplikáciou záchrannej siete stratia medzi kohéznymi krajinami najviac, ale prepad nebude tak prudký.

Aby nedošlo k opačným extrémom, ktoré by mohli medzi členmi Únie vyvolať rozbroje – teda prílišným nárastom niektorých štátnych alokácií – zaviedol sa strop. Žiadna krajina vďaka nemu nesmie dostať viac ako 108 percent doterajšej alokácie. Má to zamedziť obviňovaniu zo

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

zvýhodňovania niektorých krajín. K extrémnym nárastom by ne-aplikovaním stropového princípu došlo v Bulharsku, Rumunsku a Grécku. Krajiny teraz pochopiteľne proti limitovaniu protestujú.

Dobre hodnoteným smerom, ktorým sa metodika eurofondov vydala, je vyššia váha na kvalitatívne ukazovatele, významnú rolu zohrávajú napríklad demografické ukazovatele, vzdelanie, ale aj, čo je pre zamestnávateľov významné – trh práce.

Novinkou vo váhe sú aj kritéria klímy a migrácie. Ide však o prvý krok vo filozofii previazania eurofondov s cieľmi migračnej politiky a riešenia klimatických problémov. Celkovo sa na alokácii kohéznych fondov podieľajú iba pri rozdelení 4 percent zdrojov.

Nutno však dodať, že okolnosti – hlavne vznik nového zloženia Európskej komisie, Európskeho parlamentu, Brexit a viac ochranársky prístup v národnej politike niektorých členských štátov zrejme prinesú vstupy do doterajšieho návrhu rozvrhnutia štruktúry európskych fondov.

Príprava a očakávania

Európska rada v spolupráci s europarlamentom budú prinášať nové návrhy a mnoho krajín, hlavne tých, ktorým bude alokácia krátená, prídu s kritikou na v súčasnosti navrhovaný systém. Otázkou bude, či prídu s novými návrhmi mechanizmov prerozdeľovania, alebo len požiadavkami na navýšenie alokácií.

Členské štáty vrátane Slovenska aktuálne dostali od Európskej komisie návrh súboru podmienok, ktoré musia pre spustenie čerpania z nového sedemročného obdobia splniť. Na niektorých z nich už pracujú, o niektorých sa ešte vedie polemika, ktorú bude musieť umlčať až nové vedenie Európskej komisie po tom, čo začne naplno fungovať.

V rámci 18-mesačných príprav majú jednotlivé krajiny vypracovať návrhy dlhodobých investičných rámcov a tiež koncepciu prípravy úradníkov, ktorí sa budú eurofondmi zaoberať. Aj v prípade Slovenska bola totiž vyhodnotená ako nedostatočná aj znalostná báza úradníkov, ktorých úlohou je pomoc žiadateľom a príprava projektov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Dopady na prostredie slovenských a európskych zamestnávateľov:

- Nižšia alokácia pre Slovensko prirodzene ovplyvní aj menší prísun eurofondov do investičných projektov podnikov, hlavne v infraštruktúre a veľkých celoštátnych projektoch.
- Podpora sa prikloní viac k chudobnejším regiónom a tie slovenské, hlavne aglomerácia Bratislavy, stratí pri kľúčových a nutných investíciách napríklad do dopravnej infraštruktúry možnosť pomáhať si európskymi zdrojmi.
- Vyššia kontrola eurofondov spoločne so zvýšeným tlakom na rýchlosť a kvalitu čerpania eurofondov by mohli priniesť kvalitnejšie projekty a menšiu chybovosť slovenských projektov.
- Nové strategické ciele eurofondových projektov otvoria možnosti podpory projektov firiem zameraných na inovácie, životné prostredie a obnoviteľnú energetiku.

2.5 Negatívny scenár dezintegrácie Európskej Únie

Množstvo negatívnych faktorov, ktoré behom ekonomickej konjunktúry, ale aj extrémnych prvkov ovplyvňujúcich nálady európskych voličov v období funkčného obdobia Európskej komisie pod vedením Jeana Claude Junckera prispeli k tomu, že Európska únia odoláva viacerým tlakom volajúcim po jej reforme.

Reforma, všeobecne vnímaná ako prospešné a pozitívne opatrenie je však v tomto prípade mitigovaná možnosťami, ktoré ohrozujú samotnú jej podstatu a zmysel.

Migračná kríza a následné populistické hnutie naprieč členskými štátmi Európskej únie vyvolali značný potenciál pre prerobenie doposiaľ platných pravidiel a zaužívaných zvyklostí. Prvými lastovičkami boli volania po svojvoľnom výklade niektorých európskych noriem týkajúcich sa dodržiavania ľudských práv a aplikácie právneho štátu.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Výrazným vybočením z trajektórie bolo aj porušovanie, nerešpektovanie, či odklonenie pravidiel odsúhlasených v rámci aplikácie slobody pohybu.

Popri niektorých menších pokusoch o uvoľnenie jednotného riadenia Európskej únie bolo viditeľné aj osobité aplikovanie environmentálnych pravidiel, či pravidiel týkajúcich sa fiškálnych a dlhových odporúčaní. To všetko boli lastovičky, ktoré naznačovali, že Európska únia v rámci zachovania dobrovoľnosti umožňuje svojim členom pomerne veľkú voľnosť. Tú však niektoré z nich zneužívajú a využívajú proti narušeniu samotnej podstaty Únie.

Najsilnejším dezintegračným podnetom v Únii však bola situácia, ktorá nastala po politickom kolapse v Spojenom kráľovstve. Politické chyby a nezvládnutie situácie Konzervatívnou a unionistickou stranou priniesli predčasné voľby a ako výsledok nešikovnej predvolebnej kampane aj ľahkovážne referendum o vystúpení, či zotrvaní krajiny v Európskej únii.

V čase rastúcich odstredivých tendencií, proti-európskych nálad a populistického marketingu to predstavovalo veľké riziko a prinieslo do britskej spoločnosti nebývalý rozkol. Aj vďaka laxnému prístupu pro - európskych politikov, ktorí v záujme zachovania volebných preferencií nevystupovali proti klamlivým populistickým tvrdeniam pro-brexitových politikov, referendum dopadlo výsledkom, ktorý poslal Spojené kráľovstvo mimo európskeho spoločenstva.

Bez ohľadu na rozpaky a nezvládnutie politického vývoja v obdobiach po hlasovaní šlo o jednoznačne najvýznamnejší úspech populistov, euroskeptikov a vlny politikov, ktorí myslia na krátkodobý úspech na domácej politickej scéne. Práve tento výsledok neviedol len k spusteniu masívneho pletenca problémov nielen pre britskú, ale aj celoeurópsku politiku a ekonomiku, ale aj vyhroteniu podobného boja v ďalších členských štátoch.

Niektoré z nich preto museli ustúpiť v politikách smerujúcich k dynamizácii zjednocovania nových oblastí európskej legislatívy. Gro krajín takisto zanechalo predošlé predstavy o hlbšej

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

integrácii. Či už načas, alebo na dlhšie obdobie sa vytratili aj reči o jadre Únie, krajinách s prehlbovaním európskej spolupráce, či dokonca smerovaniu k federalizácii.

Vplyvom migračnej krízy dostal po dlhom čase prvé rany aj jeden z najsilnejších výdobytkov Európskej únie – Schengen. Spoločný priestor voľného pohybu začali narúšať obmedzenia a dočasné obnovovania hraníc.

Navzdory rozpakom a protestom spoločnej politiky tak vznikli diania, o ktorých si dlhé roky nikto nemyslel, že sú vôbec možné. Aj to presvedčilo záujemcov bodovať v domácej politike zjednodušenými riešeniami založenými na národniarskych, ochranárskych a konzervatívnych opatreniach v tom, že ich snaha má zmysel a dokážu bodovať aj na celonárodnej, či dokonca medzinárodnej úrovni.

Tento trend možno očakávať ako citeľný aj v budúcej politike Európskej únie. Okrem spomaľovania ekonomiky, stále nedoriešenej migračnej kríze, či nejasnosti vízií ďalšieho smerovanie Únie ho podporuje aj zloženie časti inštitúcií. Okrem silnejúcich hlasov populistov vo vládach, zastúpených v Európskej rade, ide hlavne o posilnenie euroskeptikov a proti-európskych politikov v Európskom parlamente.

Bude úlohou Európskej komisie, aby tieto sily dokázala usmerňovať tak, aby nedokázali blokovať európsku akcieschopnosť. To by totiž predstavovalo ďalšiu vodu na mlyn deštruktívnej politiky.

Nech to Komisia zvládne akokoľvek dobre, istú mieru dezintegračných procesov zrejme Európska únia zažije. Otázkou bude ako budú hlboké a ako sa s nimi racionálny konsenzus v spoločenstve vysporiada. Podľa doterajších stanovísk špičiek Únie je totiž jasné, že žiadna odstredivá tendencia nebude pre Európsku úniu prospešná a nenájde pochopenie u tvorcov doterajšej európskej politiky. Podľa ekonomických odhadov by dezintegračné tendencie prinášali sumárne iba negatívne dopady, a tak by pri víťazstve rozluky v Európe nebolo veľmi nad čím jasať.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Možných dopadov odstredivých tendencií v Európskej únii je niekoľko. Najvýraznejšie sa môžu prejaviť v prípade ekonomických, fiškálnych, ale aj legislatívnych plánov Únie, ktorými avizuje v záujme silnejšej akcieschopnosti pevnejšie zviazať politiky jednotlivých členských štátov.

Jednotná minimálna mzda

Jedným z veľkých integračných plánov Európskej únie, ktoré formulovala už predošlá Európska komisia a záujem dotiahnuť projekt avizovalo aj jej vznikajúce zloženie, je zavedenie princípu jednotnej minimálnej mzdy v Európskej únii.

Konkrétnych návrhov opatrenia a jeho rozsahu je niekoľko a čakajú na vývoj po schválení nového zloženia európskych inštitúcií a započatia ich funkčných období. Zjednodušene povedané však možno formulovať navrhovaný princíp zjednotenia systému výpočtu minimálnej mzdy naprieč ekonomikami jednotlivých členských štátov spoločenstva.

Reálny vyzerá hlavne návrh na zavedenie princípu, ktorý by minimálnu mzdu stanovil na úrovni zhruba **60 percent mediánu platov v danej členskej krajine**. Ide teda o systematický mechanizmus, ktorý by sa prispôsobil regionálnym špecifikám a viedol by k odpolitizovaniu mechanizmu stanovovania minimálnej mzdy jednotlivých členských krajín.

Už na začiatku procesu zvažovania opatrenia sa však ozývajú hlasy, a to aj zo Slovenskej republiky, ktoré návrh nedostatočnou znalosťou problematiky, alebo zámerne, očierňujú. Populistickí politici nepravdivo informujú, že by šlo o návrh 60 percent priemernej mzdy, prípadne rozširujú lož o tom, že Európska únia plánuje zavádzať jednotnú sumu minimálnej mzdy na základe požiadaviek bohatších členských štátov. Na Slovensku napokon končiaca vláda v roku 2019 automat s logikou 60 percent priemernej mzdy schválila bez širšej diskusie. Okrem toho, že takýto návrh nepresadzovala ani samotná Únia, tak zrejme bude dochádzať k ex post prehodnocovaniu opatrenia.

V prípade naplnenia prevahy euroskeptických hlasov v budúcom rozhodovaní o európskych politikách možno predpovedať, že schvaľovanie podoby jednotnej minimálnej mzdy

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

v Európskej únii podstúpi obštrukcie, prípadne sa rozriedi a zovšeobecní obsah navrhovaného opatrenia.

Jednota v oblasti právneho štátu

Veľmi skloňovaným bol v období končiaceho funkčného obdobia Komisie právny štát v členských krajinách Európskej únie. Hlavne pre nacionalistické tendencie v Poľsku, Maďarsku, ale aj niektorých krajinách južnej Európy vystali otázky, do akej miery možno dovoliť členským štátom aplikovať odlišné názory a postupy v chápaní legislatívnych noriem týkajúcich sa ľudských práv a slobody justície.

Na protesty, oficiálne nóty, ale aj infringement procesy zo strany Európskej komisie kritizované štáty reagovali atakmi voči Európskej únii. Argumentovali tým, že ich postupy Komisia kritizuje ako odplatu za to, že mali neoblomný postoj v oblasti migračnej politiky.

Deje sa tak nielen v krajinách kritizovaných za zásahy do nezávislosti justície, ale aj krajinách, v ktorých je vládny predstaviteľ, alebo predstavitelia terčom vyšetrovania pre podozrenia z ekonomickej trestnej činnosti.

Rétorika brániacich sa politikov prináša tiež argumenty o tom, že sa do domácich problémov nemajú zapájať zahraničné vyšetrovacie zložky. Tie zasahujú do miery, akú majú dovolenú platnými dohodami a v záujme ochrany spoločných financií. V prípade nezávislosti justície zas ide o ochranu európskych občanov, ktorí by v prípade spolitizovanej justície mohli narážať na diskrimináciu a nespravodlivé procesy.

Krajiny ako Poľsko, Maďarsko, Taliansko, či Česko vystupujú proti snahám Európskej komisie v otázke právneho štátu. Komisia prichádza so súborom opatrení. Od smernice pre boj proti praniu špinavých peňazí, cez inštitút spoločného európskeho prokurátora až po vyšetrovanie stretu záujmov politikov, ktorých podnikateľské aktivity benefitujú z čerpania európskych fondov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Pri posilňujúcom hlase krajín, ktoré majú s plánmi Bruselu problém, už v súčasnosti možno predpokladať, že rýchle zjednotenie pravidiel v oblasti justície a prokuratúry, či prísnejšie vymáhanie spravodlivosti nenastane. Mechanizmy, ktoré stihla ustanoviť a uviesť do funkcie Junckerova Komisia, by zrejme boli v prípade narastajúcej dezintgrácie oslabované.

Jednotná fiškálna politika

V súvislosti s diskusiou o dlhodobom rozpočte Európskej únie na obdobie 2020 až 2027 naberá na dôležitosti aj téma reformy eurozóny. Jej významnou zložkou by mohla byť harmonizácia fiškálnych politík, teda takzvaná fiškálna únia.

S návrhom na bližšiu spoluprácu vo fiškálnej oblasti prišli ešte nemecká kancelárka Angela Merkelová a francúzsky prezident Emmanuel Macron. Ich cieľom je oživenie európskej integrácie a hlavne flexibilnejšia akcieschopnosť eurozóny.

Slovensko vytvorenie fiškálnej funkcie pre eurozónu dlhodobo podporuje. Podľa myšlienky by v rámci pravidiel krajín platiacich eurom dochádzalo k silnejšej harmonizácii. Cieľom je posilnenie európskej meny, vytvorenie jej stabilizačných mechanizmov a spružnenie jej schopnosti reagovať na vývoj v globálnej ekonomike.

Zvažovaným variantom je dokonca aj ten, kde by sa pre krajiny platiace eurom vytvoril akýsi paralelný rozpočet, vznikla by teda dá sa povedať, v minulosti často skloňovaná dvojrýchlostná Európska únia.

To dlhodobo odmietajú krajiny neplatiace eurom. Toho, že by ako štát mimo eurozónu ostalo na druhej koľaji, sa obáva hlavne Maďarsko. Výhrady k plánu majú aj Poliaci a Česi. Paradoxne tieto krajiny pritom na eurointegráciu hľadia odmietavo. V prípade silnejúcich tendencií nacionalistických populistov by zrejme došlo k situácii, kedy by sa eurozóna musela rozhodnúť, či do bližšej spolupráce vstúpi, aj navzdory protestom štátov mimo nej. To by mohlo smerovať k ďalšiemu rozkolu a nárastu napätia nielen v rámci Európskej únie, ale aj Vyšehradskej štvorky.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Jednota v oblasti rozširovania Únie

Pri náraste nacionalizmu s protekcionistickou politikou niektorých národoveckých hnutí naprieč členmi Európskej únie hrozí aj odloženie ďalších úvah o možnom rozšírení Únie.

Doposiaľ prevládala zhoda na tom, že rozšírenie Únii dáva šance predstavovať silnejšiu konkurenciu globálnym hráčom. Hlavným argumentom je nárast počtu európskych občanov, významnejšia ekonomická sila vďaka rozsiahlejšiemu jednotnému trhu a silnejšia váha v geopolitike, ktorá je niekedy zámerne narušaná ovplyvňovaním stanovísk jednotlivých členských štátov.

Gro krajín podporuje hlavne rozšírenie o nových členov na Balkáne. Ani tu však v prípade populistických nálad nepanuje jednota. Pri vzostupe podobných tendencií by sa prístupové jednania s novými adeptmi na vstup do Únie vzďaľovali.

Prakticky odsúdené na zánik by boli jednania s ukrajinskými a tureckými partnermi, ktorých vstup nepodporuje už teraz silnejšie zoskupenie členských štátov európskeho spoločenstva.

Banková únia

Ako popisujeme v samostatnej kapitole analýzy, takzvaná Banková únia predstavuje súbor mechanizmov, ktorých cieľom je vytvorenie stabilizačných prvkov a jednotných postupov v prípade krízových scenárov v bankovom sektore. Súbor pravidiel vrátane fondov ochraňuje vkladateľov, zabraňuje prípadnej náhrade škody súkromných finančných inštitúcií národnými rozpočtami a vytvára preventívne prostredie, ktoré má zamedzovať vzniku nových hospodárskych kríz.

Protestné hlasy vychádzajú hlavne zo samotného bankového sektora, ktorý sa musel podrobiť „stropovaniu“ úverov, či vytváraniu nových rezervných fondov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

V reakcii na to niektorí politici v členských štátoch Únie presadzujú zjemňovanie pravidiel bankovej únie. Tvrdia, že rozviazané ruky bánk podporia európske hospodárstvo, ktoré súperí s ekonomikami, dávajúcimi do obehu výrazne vyššie kapitálové injekcie vo forme úverovania.

V prípade zosilnenia euroskeptických odstredivých tendencií, by sa dokončenie mechanizmov bankovej únie oddialilo, prípadne by došlo k oslabovaniu niektorých z nich.

Dopady na prostredie slovenských a európskych zamestnávateľov:

- Pri dezintegračných procesoch nemožno očakávať výrazne pozitívne vplyvy na podnikateľské prostredie na Slovensku. Zvyšovanie bariér medzi jednotlivými členskými štátmi povedie k možným jednostranným krokom, ktoré by mohli narušiť obchodnú výmenu, ohroziť rovnosť prístupu na trh a znevýhodniť menšie členské štáty, ktoré by ostali bokom od rýchlejšieho jadra jednotného trhu.
- Dezintegrácia by priniesla odmietavý postoj k rozšíreniu Únie a strate alebo oddialeniu možnosti zisku nových príležitostí vyplývajúcich z rozsiahlejšieho a silnejšieho trhu.
- Slovensko ako člen eurozóny by sa mohlo vzdialiť od spoločných projektov v rámci regiónu V4, ktorý je až na jeho výnimku platiteľom vo vlastnej mene.
- Oslabenie a nedobudovanie Bankovej únie by na jednej strane odľahčilo ďalší rozvoj bankového sektora. Na strane druhej by však nedošlo k rovnakým podmienkam pre všetky inštitúcie v európskom priestore a nezamedzilo sa dostatočne možnostiam vzniku ďalších finančných kríz.
- Odstúpenie od harmonizácie vo fiškálnej oblasti a oblasti právneho štátu by mohlo vytvoriť priestor pre rozvoj destinácií s voľnejšími pravidlami umožňujúcimi politizáciu a vytváranie šedých zón v oblastiach kľúčových pre podnikateľské prostredie.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

3. POSÚDENIE VYBRANÝCH EXOGÉNNYCH VPLYVOV NA ĎALŠÍ VÝVOJ EURÓPSKEJ ÚNIE

3.1 Hrozby Brexitu

Odchod Spojeného kráľovstva z Európskej únie sa ako červená niť tiahne celou formuláciou politiky budúcej Európskej únie. Brexit je celkom určite najvýznamnejšou zmenou Európskej únie posledných dekád. Zasahuje do politík desiatok štátov nielen v európskom spoločenstve, ovplyvňuje svetovú ekonomiku, kreslí návody budúcich vzťahov, predstavuje morálny súboj politických prúdov a hlavne, zasahuje do života miliónov európskych občanov.

Hoci to, čo bude so slovenskými zamestnancami v Británii nie je zatiaľ úplne jasné, je známe, že časť zamestnancov už v reakcii na neistotu opustila krajinu a rozhodla sa vrátiť do iných členských krajín.

V reakcii na tento jav britská vláda priniesla už behom vyjednávania o brexitovej dohode pod taktovkou premiérky Theresy May súbor opatrení, ktoré majú definovať pozíciu zahraničných pracovníkov.

Zamestnávatelia, priemyselné skupiny a komunitné skupiny v Spojenom kráľovstve odvtedy smú poskytovať občanom Európskej únie praktické rady o tom, ako požiadať o korektný status pomocou nového súboru nástrojov vydaného tamojším Ministerstvom vnútra.[37]

Na príprave nástrojov sa podieľali samotní britskí zamestnávatelia. Vznikla tak jednoduchá interakčná online príručka obsahujúca videá, letáky, plagáty a návody k tomu, ako vyriešiť status zamestnanca z inej krajiny Európskej únie.

37 Status zahraničných pracovníkov, britská vláda - https://www.gov.uk/government/news/home-office-launches-toolkit-for-employers-to-support-eu-settlement-scheme

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Nový status prisťahovalca má podľa ministerstva vnútra pomáhať cudzincom z Únie, aby neostali po Brexite v nelegálnom vzťahu k pobytu, ktorý by ich mohol stáť nielen pracovné miesto.

Súbor pravidiel a návodov ako sa v nich vyznať má vyriešiť tiež status prisťahovaných rodinných príslušníkov zahraničných pracovníkov. Avšak, hoci britská vláda neustále prízvukuje význam zahraničných pracovníkov pre spoločnosť, neistota u zamestnávateľov naďalej pretrváva.

Miesto cudzinca nebude pracovať domáci

Namiesto populistických sľubov o náboroch domácich pracovníkov už pred realizáciou odchodu z Únie dochádza k nezanedbateľným škrtom pracovných miest zahraničných pracovníkov bez náhrady.

Manchesterský aktivista Andy Hickmott pripravil zoznam viac ako 350 firiem a inštitúcií, ktoré v súčte zrušia vyše 215 tisíc pracovných miest. Vo finančnom vyjadrení to znamená stratu šiestich miliárd libier.

Najviac pracovných miest škrtá maloobchod, nasleduje sektor dopravy a automobilový priemysel. Spomalenie výroby oznámili Jaguar Land Rover, Ford, Nissan, Vauxhall či Honda.

Aktuálne čísla[38] však ešte prekonávajú očakávania Hickmotta. Čísla, vychádzajúce z oficiálne oznámených prepúšťaní hovoria o tom, že v máji 2019 bola známa strata viac ako 230 tisíc pracovných miest, ktoré zamestnávatelia škrtnú pre odchod Veľkej Británie z Európskej únie. Ročná strata príjmovej časti rozpočtu presahuje 6,7 miliardy a automobilový priemysel je medzi redukciami na prvom mieste.

38 Štatitiky prepúšťania britských zamestnávateľov v súvislosti s Brexitom https://smallbusinessprices.co.uk/brexit-index/

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Brexitové straty pre niektoré iné krajiny predstavujú príležitosť. Medzi najvýraznejších hráčov patrí Holandsko. Neisté firmy z Británie priťahuje priaznivým zdanením zamestnaneckých príjmov a firemných ziskov.

Podľa americkej analytickej spoločnosti Stratfor[39] však bude problémom európskeho pracovného trhu hlavne flexibilita pracovného práva, či jazyková bariéra. Dobre platení anglicky hovoriaci pracovníci budú podľa mnohých predpokladov tŕňom v oku občanov viacerých európskych krajín, kde by mohli sídliť. Príčinou je narastajúci nacionálny populizmus. Aj podľa Sratforu má preto Amsterdam najvýznamnejšie príležitosti loviť pracovníkov odchádzajúcich z Británie a Britov, ktorí budú nútení sťahovať sa pre presídlenie pracoviska v Holandsku. Šance však analytici dávajú aj nemeckému finančnému centru vo Frankfurte.

Zlou správou pre Veľkú Britániu je aj sťahovanie významných počtov bankárov BNP Paribas, Crédit Agricole a Société Générale do Francúzska, kde banky sídlia. Ďalšie firmy volia jednoduchšiu cestu a anglicky hovoriaci trh neopúšťajú vďaka presunom do írskeho Dublinu (napríklad poisťovňa AXA).

Bye, bye kapitál

Preč z Veľkej Británie neprúdia len pracovné sily a nimi produkované hodnoty. Bolestivý bude aj odliv kapitálu, ktorý zas vytvorí príležitosti pre kontinentálnu Európu. Podľa agentúry Bloomberg[40] Goldman Sachs, Morgan Stanley, Deutsche Bank a UBS presunú aktíva v hodnote **viac ako 800 miliárd eur** z Londýna do Frankfurtu.

Isté príležitosti dokáže Brexit priniesť aj Slovensku. Známa je jedna z najvýznamnejších zahraničných investícií na Slovensku posledných rokov – vybudovanie závodu automobilky Jaguar Land Rover v okolí Nitry. Hoci to automobilka v snahe mierniť reakcie britských

39 Stratfor analýzy Brexitu https://worldview.stratfor.com/topic/brexit-and-beyond
40 Presun aktív bankových domov, Bloomberg https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-11-29/brexit-banks-seen-moving-up-to-900-billion-of-assets-to-germany

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

prepustených pracovníkov nechce pripustiť, podľa odborníkov ide do veľkej miery o presun výroby zo zrušenej továrne Solihulle pri Birminghame, kde sa vyrábal rovnaký typ vozidla.

Všeobecne sa však pri Brexite nie je veľmi na čo tešiť. Negatíva podľa viacerých poznatkov prevyšujú príležitosti. Vplyv na európsku a slovenskú ekonomiku bude v každom scenári vývoja hlavne negatívny. Hrá sa len o to, ako sa na to ekonomiky a podnikateľské prostredia pripravia.

V prípade neriadeného odchodu Veľkej Británie z Únie, teda Brexitu bez dohody, hrozí slovenskej ekonomike podľa analytickej spoločnosti Coface strata až 7500 pracovných miest.

Ako k tomu došlo a ako to zasiahne Úniu?

Brexit je prvou skutočnou udalosťou, pri ktorej je pravdepodobné, že sa zmenší tak veľkosť, ako aj hospodársky význam Európskej únie, a bude predstavovať výzvu pre jej ďalší pokrok. Únia samozrejme nikdy nezažila lineárny progres, ale doteraz nikdy nepocítila taký zásadný krok späť.

Ako pripomína štúdia Francisa Jacobsa, v doterajšej histórii Európskej únie sa obdobia optimizmu a konkrétneho úspechu striedali s obdobiami stagnácie a pochybností. Pokrok, ktorý sa dosiahol, je navyše výsledkom kompromisu medzi tými, ktorí obhajujú oveľa hlbšiu integráciu do EÚ, a tými, ktorí sú pripravení podniknúť len pomalšie, opatrnejšie a pragmatickejšie kroky.

Výsledkom je reťaz „ad hoc“ krokov vpred, ktoré boli len čiastočne kodifikované najprv návrhom európskej ústavy a následne Lisabonskou zmluvou, čo viedlo k mimoriadne komplexnému a „sui generis“ systému viacúrovňového riadenia Únie.

Tento prístup sa v Spojenom kráľovstve nikdy neujal. V praxi to malo zásadný vplyv na rozvoj Únie, ale to sa tam nepriznávalo. Spojené kráľovstvo v tomto smere trpelo neschopnosťou porozumieť zložitosti viacúrovňového riadenia a nemalo pochopenie pre vlajkové úspechy Európskej únie, čo sa prejavilo aj odstúpením od projektov zjednocovania Európskej únie, ako

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

sú euro alebo Schengen. Tieto postoje mali zásadný vplyv na britskú kampaň o Brexite. Európska únia sa stala terčom dvoch zdanlivo nezlučiteľných argumentov:

Európa sa posunula smerom k super-štátu a EÚ by mohla dosiahnuť tento cieľ po odchode Spojeného kráľovstva.

Podľa tohto argumentu sa EÚ skutočne posunula smerom k užšej politickej únii federálnymi krokmi, ako je prijatie eura, odstránenie vnútorných hraníc a prostredníctvom ambícií, ako je vytvorenie vlastnej európskej armády. To všetko by nevyhnutne viedlo k európskemu super-štátu, ktorého by Spojené kráľovstvo nemalo byť súčasťou.

Britský odchod z Európskej únie by mohol viesť k širšiemu kolapsu EÚ a návratu suverenity štátov.

Toto tvrdenie predložili aj v referendovej kampani v rámci Konzervatívnej strany a strany UKIP. Tento scenár je pravdepodobnejší než ten prvý. V Únii je evidentne vážna kríza, nacionalisti a euroskeptici boli posilnení Brexitom (ako aj zvolením Donalda Trumpa do úradu amerického prezidenta) a v mnohých krajinách existuje riziko nových referend o eure alebo dokonca o ich samotnom členstve v Európskej únii. V súčasnosti sa však v žiadnom členskom štáte nerysuje väčšina za vystúpenie z Európskej únie a takýto scenár nie je cieľom alebo zámerom britskej vlády, keďže aj bývalá premiérka Theresa May sa vyjadrila v liste Európskej únii, že Brexit nebol „pokusom poškodiť Európsku úniu alebo niektorý zo zostávajúcich členských štátov“, a že „naopak, Spojené kráľovstvo chce, aby Európska únia bola úspešná a prosperujúca“.

V súčasnosti ani federálna Európa, ani kolaps Únie nevyzerajú veľmi pravdepodobne. Je však stále neisté, ako sa v kontexte Brexitu vyvinie budúce smerovanie Európskej únie z hľadiska inštitucionálneho, ako aj z hľadiska preberania nových právomocí na úroveň Európskej únie.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Posilnená jednota

Pozitívnym vplyvom Brexitu je pozitívna reakcia európskych inštitúcií, ktoré na tvrdú ranu zareagovali zjednocujúc. Do určitej miery tak zlé časy zjednotili inštitúcie, ktoré proti sebe niekedy bojovali. Prenesene to platí aj o vládach členských štátov. Európska rada, Komisia a europarlament potvrdili hodnoty a význam Únie a potreby, aby sa Európska únia spojila.

Na druhej strane populistické a euroskeptické strany Brexit posilnil. Vyzývajú Európu, aby robila menej alebo dokonca, aby ich krajina začala z Európskej únie ustupovať, prípadne ju opustila úplne. Euroskeptické a anti-európske strany však vo väčšine členských štátov nemajú na vládnutie dostatočný vplyv.

Vplyv na rozpočet

Výrazným negatívom odchodu Spojeného kráľovstva z Únie je výpadok v rozpočte Európskej únie. Ten má pred sebou veľké výzvy. Vzhľadom k ambíciám urobiť z Európskej únie konkurenta najsilnejších svetových ekonomík, počítal s ambicióznymi projektmi, v ktorých počítal aj s príspevkom Londýna. Po odchode Britov vznikne v rozpočte medzera a možno predpokladať, že niektoré projekty padnú, alebo budú pre slabšie finančné možnosti menej účinné. Pre národné politiky štátov bude nepríjemným dopadom hlavne fakt, že čistí platitelia do rozpočtu Únie budú svoje finančné podiely navyšovať a tí, ktorí sú čistými príjemcami, vrátane Slovenska, dostanú menej. Jednoducho niečo, čo sa bude euroskeptickému voličovi vysvetľovať iba ťažko.

Vyjednávania o definícii a vyčíslení dlhu Spojeného kráľovstva voči Európskej únie v rámci viacročného finančného rámca do roku 2020 boli jedným z najťažších predmetov rokovaní o Brexite.

Po vyrovnaní bude nasledovať obdobie určovania nových priorít, do ktorých bude európsky rozpočet investovať. Podľa všetkého výpadok britských peňazí pocítia kohézne, štrukturálne a poľnohospodárske fondy. To bude mrzieť poberateľov z východnej a strednej Európy.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Euroskeptici z veľkých krajín zas budú mať mladým členským štátom za zlé, že na nich bude ležať mohutnejšie bremeno financovania ich rozvojových projektov. Výpadok jedného z hlavných prispievateľov môže dokonca prepracovať dĺžku viacročného finančného rámca aj jeho štruktúru. Je dôležité, aby táto reforma dopadla uspokojivo pre všetky členské štáty. V prípade správneho uchopenia a uspokojivého výsledku rokovaní členských štátov môže priniesť aj flexibilnejšie plánovanie v rámci kratšieho finančného obdobia.

Všeobecne však platí, že krízové scenáre formulujú iba záchranné siete pre prípadné negatívne vývoje. Stále je veľa možností, ktoré smú z čiernych zajtrajškov spraviť miernejšiu prognózu. „Som mierny optimista v tom, že Británia na svoje podivné a nezodpovedné konanie doplatí viac, čo bude mať za následok presťahovanie množstva firiem do Európskej únie a zároveň aj na Slovensko, čo zmierni prepad ekonomiky," hovorí výkonný riaditeľ Podnikateľskej aliancie Slovenska Peter Serina.

3.2 Obchodná politika Donalda Trumpa

Jedným z kontroverzných predvolebných sľubov Donalda Trumpa počas jeho kampane bol prísľub bojovať proti obchodnému deficitu Spojených štátov, ktorý sa do roku 2016 dostal na úroveň najvyššiu od roku 1975.

Tento boj proti obchodnému deficitu bol pre neho dôležitý z hľadiska stratégie na vytvorenie dvadsiatich šiestich miliónov pracovných miest do desiatich rokov. Tieto pracovné miesta mali byť najmä v oblasti priemyselnej výroby, kde USA stratili konkurencieschopnosť a prišli o tieto sektory, ktoré odišli do iných lacnejších krajín sveta počas posledných dekád. Bolo to kvôli kombinácií faktorov, ako boli regulácie, náklady práce a podnikateľské prostredie. V kontexte tohto úsilia zameral Trump svoju pozornosť na niekoľko aspektov hospodárskej a obchodnej politiky, ktoré zasiahnu priamo budúci vývoj v Európskej únii.[41]

41 Amadeo, K. (2019) „Can Trump Bring Back American Jobs?", *The Balance*, 25. júna 2019, na https://www.thebalance.com/trump-and-jobs-4114173

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Základom tohto snaženia bola séria opatrení, ktorá by sa sotva dala nazvať extrémnou. Základom Trumpovej snahy je zvyšovanie konkurencieschopnosti Spojených štátov vo vzťahu k dvom základným hospodárskym konkurentom, Číne a Mexiku. Súčasťou tohto plánu bolo znižovanie daní pre podnikateľov, investície do fyzickej infraštruktúry a prudké znižovanie regulácie pre priemyselné firmy.

Do tohto bodu by bolo všetko v poriadku. Avšak Trump začal útočiť na tretie krajiny z hľadiska politík, ktoré najmä Čína využívala na zlepšovanie vlastnej pozície a ničenie zahraničnej konkurencie. To sa týkalo dumpingu ocele ale aj ďalších komodít, ktorými sa dostali do problémov viaceré podniky v Spojených štátoch a Európe.

Práve kvôli tomu a iným ďalším aspektom, ako umelé držanie nízkych platov pracovnej sily, sa Trump rozhodol zaútočiť na Čínu a uvaliť clá najskôr na komodity ako oceľ a hliník a následne aj na čínske produkty do výšky 200 miliárd dolárov.[42] Toto rozhodnutie naštartovalo obchodnú vojnu medzi týmito dvoma krajinami, ktorej dopady začali byť citeľné naprieč svetovými ekonomikami.

Dopad obchodnej vojny na Európsku úniu

Európska únia z tohto vývoja nie je nadšená. Čiastočne je to preto, že súčasťou obchodnej taktiky Donalda Trumpa bola kritika pripravovaných obchodných dohôd Spojených štátov a juhovýchodnej Ázie v podobe Trans-Pacific Partnership a Európskej únie v podobe Dohody o transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve (TTIP).

Odpor Trumpa voči týmto dohodám v kampani sa preniesol aj do odklonu od snahy dotiahnuť tieto dohody. To bol prvý aspekt, ktorý negatívne ovplyvnil prospekt budúcich vzťahov medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi. Obchodná vojna voči Číne a hrozby Trumpa voči Európskej únii priniesli ďalšie významné riziká, ako aj reálne následky pre európske firmy.

42 Tejada, C. and Tsang, A. (2019) „How Trump's Trade War Is Being Fought Around the World", *The New York Times*, 31. mája 2019, na https://www.nytimes.com/2019/05/31/business/trade-war-trump.html

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Na jednej strane niektorí analytici poukázali na to, že obmedzené množstvo európskych firiem môže z tohto konfliktu získať, pokiaľ sa im podarí nahradiť voľné miesto na americkom trhu, ktoré zostane po odlive čínskych produktov.

Avšak toto zažije asi len zanedbateľné množstvo podnikov.[43] Až jedna tretina z európskych firiem môže byť vo výrazných problémoch v dôsledku zvyšovania napätia a následného oslabovania podnikateľskej dôvery. Európske firmy sa nachádzajú v stave, kedy v dôsledku strachu musia podstupovať nútený transfer technológií z čínskych alebo amerických firiem, na to, aby si udržali prístup na trh v týchto krajinách. Popri tom napríklad v Číne európske krajiny musia čeliť nerovnému prístupu vo vzťahu k domácim firmám. Okrem toho tento konflikt samozrejme prináša aj riziko negatívneho dopadu kvôli oslabeniu rastu čínskej ekonomiky, čo môže spustiť novú vlnu recesie.[44]

Druhým aspektom je Trumpova politika ciel voči samotnej Európskej únii a odpoveď EÚ na tieto Trumpove opatrenia. V tomto smere dospela svetová ekonomika do stavu, kedy Trump pohrozil 25-percentnými clami na európske automobily, na druhej strane Európska únia má 10-percentné clo na automobily z USA a tiež zaviedla odvetné clá na produkty zo Spojených štátov v hodnote 3.2 miliárd dolárov.[45]

Jedným zo sprievodných aspektov je oslabenie dôvery v ekonomiku v Nemecku, kde tento pokles zaznamenali v prvej polovici roku 2018 počas šiestich mesiacov. Keďže na export ide až jedna polovica produkcie Nemecka, tieto nálady sa prejavili aj v zastavení nemeckého

43 Associated Press (2019) „Collateral damage: in a US-China trade war, Europe could be the big loser“, *South China Morning Post*, 5. júl 2019, na https://www.scmp.com/news/world/europe/article/2153860/collateral-damage-us-china-trade-war-europe-could-be-big-loser

44 DW (2019) „One-third of EU firms hit hard by US-China trade war“, *DW*, 20. máj 2019, na https://www.dw.com/en/one-third-of-eu-firms-hit-hard-by-us-china-trade-war/a-48800905

45 Amadeo, K. (2019) „Trade Wars and their Effect on the Economy and You“, *The Balance*, 1. august 2019, na https://www.thebalance.com/trade-wars-definition-how-it-affects-you-4159973

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

hospodárskeho rastu. To v čase, kedy Európa zažívala najrýchlejší rast a pokles nezamestnanosti od spustenia krízy v roku 2008.[46].

3.3 Kampaň pred americkými prezidentskými voľbami 2020

Ak už teraz vnímame negatívne dopady americkej obchodnej politiky na svetový a európsky vývoj ekonomiky, mali by sme sa v duchu hesla „nikdy nie je tak zle, aby nemohlo byť horšie“ pripraviť na ešte ostrejšie spory mocností, z ktorých možno šípiť problémy. Ani tie však v prípade pripravenosti nemusia skončiť tragicky.

O tom, že sa bude americký prezident Donald Trump snažiť o svoje znovuzvolenie v roku 2020, nikto nepochyboval. Už krátko po svojej inaugurácii v roku 2017 postavil nový marketingový štáb a spustil kampaň.

Tú mnoho odborníkov vidí aj za jeho vyššie popísanou obchodnou politikou. V rámci nej Trump rozbíja zaužívané obchodné vzťahy a dostáva medzinárodnú obchodnú rovnováhu na šikmú plochu. Práve politikou, v ktorej partnerov označuje za hrozby a obviňuje ich z neúspechov Spojených štátov amerických v minulosti, mu prinášala v kampani 2016 body.

Nemožno očakávať, že by svoju rétoriku v rámci kampane za znovuzvolenie zmenil. Práve naopak. Rétorika mu priniesla body a priaznivý geo-ekonomický vývoj aj dobré výsledky ekonomických ukazovateľov. Americká ekonomika rastie viac ako 3-percentným tempom už pravidelne a ekonómovia nepredpokladajú, že by sa to malo v roku 2020 výrazne meniť.

Šermovanie clami

Aj keby, nešlo by o mimoriadny prepad, ktorý by ohrozil to, čo Trumpových voličov zaujíma hádam najviac – nízku nezamestnanosť. Tá je pod Trumpovou taktovkou skutočne najnižšia

46 Associated Press (2019) „Collateral damage: in a US-China trade war, Europe could be the big loser“, *South China Morning Post*, 5. júl 2019, na https://www.scmp.com/news/world/europe/article/2153860/collateral-damage-us-china-trade-war-europe-could-be-big-loser

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

od 70. rokov minulého storočia, ktoré americkí priemyselníci a konzervatívni voliči považujú za zlaté časy. Tieto argumenty sa budú konkurentom odmietať veľmi ťažko.

Rétorika Trumpa pri viacerých príležitostiach ukázala, že bude chcieť politiku prísľubu všetkého a presviedčania o nemožnom ešte stupňovať. Na to všetko bude potrebovať peniaze, ktoré nebude chcieť hľadať na území Spojených štátov.

Problémom pre transatlantických partnerov môže byť hlavne pokračovanie búrania mostov k americkým firmám. Colná politika, ktorú Trump čiastočne používa pre politické, čiastočne pre krátkodobé ekonomické a čiastočne pre vyjednávacie ciele, prináša trvalé narušenie dôvery.

Pri negatívnom vývoji jeho colnej politiky bude táto stratégia pokračovať, alebo sa prehlbovať. Prinesie okamžité straty, straty prenesené na partnerov, nechcené ekonomické vplyvy ako dumping a odvetné opatrenia stimulujúce ďalší podobný mechanizmus.

Ťažko napraviteľné škody

Pri pozitívnom vývoji colnej politiky Bieleho domu by sa potvrdil predpoklad, že je zavádzanie cieľ na zahraničný tovar iba dočasným javom, ktorý Donald Trump využíva ako nátlakovú metódu pri vyjednávaniach o nových obchodných dohodách. Aj tu však dochádza k okamžitým stratám a hlavne prerušeniu tradičných partnerstiev medzi americkými firmami a ich partnermi z clami zasiahnutej krajiny.

Nájdenie nových dodávateľov nie je v mnohých prípadoch otázkou dní. Preto, ak dôjde k vybudovaniu nových vzťahov, môžu zostať trvalou náhradou za vzťahy pôvodné. Často kritická je zároveň politika, ktorou chce americká vláda donútiť americké firmy obmedzovať investičné a iné aktivity mimo teritória USA. Vedie k nechceným, ale nutným presunom aktivít aj z Európskej únie, prípadne tieto aktivity tlmí.

Rizikom je aj menová politika Spojených štátov amerických. Neustále „tlačenie peňazí“ s cieľom podlamovať nohy zahraničnej konkurencii nepodporuje konkurencieschopnosť eura.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

To sa chce okrem horkokrvného posilňovania zamerať na stabilizáciu. Konkurenčná výhoda tak môže byť na strane akcieschopnejšieho amerického dolára.

Nevratné sú žiaľ aj škody vyvolané rétorikou. Už dnes je tradičný partner európskeho spoločenstva po Trumpovej kľúčovej časti vládnutia od Európskej únie omnoho ďalej, než bol v obdobiach jeho predchodcov. Neprimeraná útočná rétorika a nevyspytateľnosť konania amerického prezidenta, ktorý sa nijak netají tým, že by uvítal rýchlejšie drobenie Európskej únie, ochladzuje vzťahy a náprava škôd bude trvať dlho.

Všetky nebezpečné javy vyplývajúce z doterajších znalostí a predpokladov vládnutia Donalda Trumpa budú kulminovať v období, kedy sa európskej taktovky chopí nové vedenie Európskej komisie. Ide iste o ďalšie riziko a ďalší „ťažký job“, na ktorý sa bude musieť zamerať.

3.4 Energetická závislosť a drahý energetický import

Energetická politika Európskej únie je jednou z kľúčových otázok budúceho vývoja európskeho spoločenstva. A to nielen pre ekologizáciu a dopady na európsky priemysel.

Európska únia je veľmi silno závislá na konvenčných dodávkach energií z Východu. Odpor voči ekologickejším zdrojom domácej produkcie vyvolal dopyt po zvýšenom dovoze energetických komodít zo západu. Ten je však drahý a z nevýhodnej trojčlennej rovnice nevychádza Únia najlepšie. Otázkou teda zostáva, ako sa závislosti a drahému importu postaviť.

Závislosť Európskej únie sa týka hlavne importu ropy a plynu. Napriek tomu, že už Junckerova Komisia priniesla niekoľko projektov, ktoré mali za cieľ diverzifikáciu energetických dodávok, problém sa ani zďaleka nevyriešil a stále je dovážaná viac ako polovica hrubej domácej spotreby energie Európskej únie.

Výdavky na dovoz fosílnych palív predstavovali v roku 2017 podľa údajov Eurostatu 266 miliárd eur, čo je v porovnaní s rokom 2016 **nárast o 26 percent**. Hlavnou príčinou tohto nárastu je rastúca cena ropy, pričom z celkových výdavkov na dovoz v roku 2017 predstavovala r**opa 68**

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

percent, plyn 28 percent a čierne uhlie 4 percentá. Energetiku preto treba transformovať tak, aby si Únia vystačila s vlastnými zdrojmi.

Najvýznamnejšie problémy a prehlbovanie negatívnej bilancie nastali zhruba po roku 2006. Najsilnejšie prejavy energetickej odkázanosti sa objavili v čase hospodárskej krízy. Vtedy najviac poklesla domáca produkcia energie a nahrádzať ju musela importovaná.

Najlepšie štatistiky doma vyrobenej energie má dlhodobo Francúzsko, nasledované Spojeným kráľovstvom, ktoré Úniu opúšťa, a Nemeckom. Ostatné krajiny pomerne výrazne zaostávajú, i keď vykazujú pozitívnu tendenciu.

Medzi „atómové“ krajiny, kde sa gro energie vyrába v jadrových elektrárňach, patrí Francúzsko, Belgicko a Slovensko. Inde je jadro na ústupe, pričom najsilnejšiu ranu dostalo v Nemecku, kde sa ohlásil mohutný ústup k obnoviteľným zdrojom energií. Zvyšné krajiny Európskej únie stavili hlavne na obnoviteľné zdroje a naopak konvenčné tepelné elektrárne. Hlavne obnoviteľné zdroje energií sa tešili v poslednej dekáde najvýraznejšiemu rastu podielu na celkovej energetickej produkcii spoločenstva.

Časovo náročná transformácia

Pokles domácej výroby čierneho uhlia, lignitu, surovej ropy, zemného plynu, aj jadrovej energie viedol k navyšovaniu importov energií zo zahraničia. Transformácia energetického mixu na neuhlíkové zdroje si totiž vyžaduje istý čas.

Najväčšími čistými dovozcami primárnej energie sú hlavne najľudnatejšie členské štáty Európskej únie s výnimkou Poľska. To ťaží zo zásob uhlia, od ktorého však musí nielen pre regulácie Únie ustupovať (tvrdé dopady napríklad v Sliezsku). Najväčšími čistými dovozcami energií v pomere k počtu obyvateľov sú však Luxembursko, Malta a Belgicko.

Zdroj surovej ropy a plynu hľadajú členské štáty hlavne v Ruskej federácii. Ide o prirodzený pozostatok infraštruktúry z minulých dekád. Projekty diverzifikácie trvajú výhľadovo ďalšie desiatky rokov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

K ďalším významným partnerom pri dovoze energetických surovín patrí Juhoafrická republika, ďalšie africké krajiny ako Nigéria a Líbya, kaspický región zastupovaný hlavne Azerbajdžanom, arabským Irakom, Austrália, či juhoamerické destinácie ako Čile a Kolumbia. Významným a prirodzeným partnerom Únie v oblasti energetiky je aj Nórsko.

Viac než tri štvrtiny dovozu zemného plynu objednáva priestor európskeho spoločenstva z Ruska, Nórska alebo Alžírska. Významne dominantný je pritom import plynu z Ruskej federácie. Podobný pomer funguje aj pri dovoze tuhých palív. Viac ako dve tretiny sa dovážajú z Ruska, Kolumbie a Austrálie. Viac ako polovičný je podiel troch štátov aj pri importe ropy. Tá sa väčšinovo dováža z Ruska, Nórska a Iraku.

Labilita odolávania cudzím tlakom

Čistý dovoz energie je v Európskej únii vyšší než jej primárna výroba. To je problémom samo o sebe. Ešte horšia je však koncentrácia na úzku skupinu dodávateľov. Opakovane sa zdôrazňuje hlavne odkázanosť na zdroje z Ruska. To často energetickú silu využíva geopoliticky a opakovane nechalo niektoré štáty navzdory dohodám čakať na jeho „ústretovosť“ v dodržiavaní zmlúv a dohôd.

Najnižšiu mieru energetickej závislosti zaznamenávajú v posledných rokoch Estónsko, Dánsko, Rumunsko a Poľsko. Malta, Cyprus a Luxembursko boli naopak úplne závislé od dovozu primárnej energie. Závislosť sa pritom nevníma len pohľadom cez čísla domácej výroby a dovozu, ale aj pomerom jednotlivých objemov dovozu z cudzích krajín. Ak je krajina silne závislá na importe energií, nemusí to znamenať, že je aj energeticky závislá. Za takú sa totiž považuje krajina, ktorá je závislá od dovozu úzkej skupiny dodávateľov, ktorými môže byť teoreticky podrobená tlakom.

Práve pre ochranu pred nátlakovou hrou energetických partnerov prišla Európska komisia s balíčkom opatrení v oblasti udržateľnej bezpečnosti dodávok energie. Opatrenia napríklad zahŕňajú zníženie energetickej náročnosti, zvýšenie výroby energie v Európe, ďalší rozvoj

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

integrovaného vnútorného trhu s energiou, ako aj diverzifikáciu zdrojov energie a dodávateľov energie a energetických trás. Okrem toho vznikol tlak na zvýšenie transparentnosti na európskom trhu s energiou a solidarity medzi členskými štátmi.

Nové trasy a možnosti

Únia tiež zvýšila diplomaciu v snahe otvorenia nových trás energetického importu. Snaží sa tiež zabezpečiť, aby medzivládne dohody podpísané členskými štátmi Európskej únie a tretími krajinami boli transparentnejšie a v úplnom súlade s právnymi predpismi. Preto sa napríklad zaviedla povinná kontrola zlučiteľnosti ex ante. Takéto posudzovanie umožňuje skontrolovať dodržiavanie pravidiel hospodárskej súťaže a právnych predpisov v oblasti vnútorného trhu s energiou pred tým, ako sa takéto dohody pripravia, podpíšu a spečatia.

Junckerova Komisia tiež priniesla stratégiu pre skvapalnený zemný plyn (LNG) s cieľom zlepšiť prístup všetkých členských štátov k LNG ako alternatívnemu zdroju plynu. Ústrednými prvkami tejto stratégie sú budovanie strategickej infraštruktúry s cieľom dobudovať vnútorný trh s energiou a určenie projektov, ktoré sú potrebné na ukončenie závislosti niektorých členských štátov od jedného zdroja energie.

Liberalizoval sa napríklad dovoz skvapalneného plynu zo Spojených štátov amerických. V rámci európskej riečnej siete sa potom podporuje budovanie terminálov pre ďalší prevoz LNG medzi jednotlivými regiónmi. Zásobníky a terminály napríklad vzniknú aj na slovenskom úseku Dunaja.

Ďalším problémom je neefektívne vykurovanie a chladenie budov a priemyselnej produkcie. Spotrebúva polovicu energie v Európskej únii. Z troch štvrtín je pritom závislé na fosílnych palivách. Navrhovaná stratégia vykurovania a chladenia sa preto zamerala na odstraňovanie prekážok eliminácie emisií uhlíka v budovách a priemysle.

Bezpečnosť dodávok energie je jedným z piatich navzájom prepojených a od seba závislých rozmerov Energetickej únie.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Analýza vývoja dovozu energií do Európskej únie v období rokov 2006 až 2016[47] ukázala, že Dánsko, Spojené kráľovstvo, Litva, Holandsko a Poľsko sa stali viac závislými od dovozu energii na účely uspokojenia svojej hrubej domácej spotreby. Tento vývoj súvisí s poklesom výroby primárnej energie, spojeným s vyčerpávaním dodávok surovín.

Energetická závislosť sa menej výrazne, ale tiež, zvýšila aj v Belgicku, Českej republike, Grécku, Nemecku a na Malte. Ostatné členské štáty zaznamenali v období rokov 2006 až 2016 pokles miery energetickej závislosti, pričom najväčšia pozitívna zmena sa prejavila v Estónsku, kde miera závislosti klesla z **úrovne 29,2 percenta na 6,8 percenta**.

Miera závislosti klesla o viac ako o 10 percentuálnych bodov aj v Írsku, Lotyšsku, Portugalsku a Rakúsku. Ide o dôsledok zvýšenia energetickej efektívnosti v spojení so zmenami v energetickom mixe zameranými na podporu primárnej výroby z obnoviteľných zdrojov. Ide teda o pozitívny príklad toho, že transformácia na zdravšie formy energetickej produkcie, ak sa správne uchopí v legislatívnom mixe a spojí aj s ďalšími opatreniami, nemusí pre energetikov principiálne znamenať straty.

Vieme nasledovať pozitívny príklad

Aj Slovensko sa dokáže do pozitívnej transformácie zapojiť aktívne. Napríklad spoločnosti Západoslovenská distribučná a E.ON Distribuce spolu s partnermi projektu a prevádzkovateľmi prenosových sústav ČEPS a SEPS získali od Európskej komisie ko-financovanie vo výške 91,2 milióna eur na medzinárodný projekt inteligentnej sústavy ACON Smart grid. Ide o projekt distribučných spoločností v regióne strednej a východnej Európy, ktorý uspel medzi projektmi spoločného záujmu a zároveň dostal vysoký grant.

Jeho cieľom je modernizácia a zvýšenie efektívnosti distribučnej sústavy a prehlbovanie cezhraničnej spolupráce medzi Slovenskou republikou a Českom. Výrazne sa tak prispeje

47 Analýza dovozu energií do Európskej únie https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_production_and_imports/sk

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

k integrácii trhu s elektrinou medzi oboma krajinami a k vzniku ekonomicky výhodnej elektrizačnej sústavy s malými stratami a s vysokou kvalitou a bezpečnosťou dodávok.

3.5 Europarlament v novom šate

Nové zloženie Európskej komisie bude musieť čeliť množstvu nových, dlhú dobu nepoznaných faktorov, bez ktorých pochopenia a zvládnutia nedokáže formovať novú politiku. Nielenže sa na jej ramená kladú veľké nároky a očakávania, bude naviac musieť čeliť ťažkým brzdným elementom, a to aj takým, s ktorými predošlé Komisie nemuseli bojovať.

Jednou z hracích plôch, na ktorých Komisia narazí na tuhší odpor ako v minulosti, bude Európsky parlament.

Ten bol minimálne behom predošlej dekády dobrým partnerom. Často, vzhľadom k zhode politických orientácií, podporoval rozhodnutia Európskej komisie a pomáhal jej presadzovať jednotlivé body politiky. Silná majorita dvoch kľúčových frakcií pomáhala pretláčať aj politické kroky, o ktorých sa veľa polemizovalo. Bez ohľadu na správnosť tohto postupu to akcieschopnosti európskej politiky pomáhalo. K problémom so schvaľovaním kľúčovej agendy nedochádzalo, i keď niekedy za cenu kritiky zo strany štátov s menším zastúpením v parlamente a opačným názorom voči odhlasovanej norme.

Staré pomery odviala súčasná vlna nacionalizmu a populizmu do minulosti. Nové európske voľby v roku 2019 rozdali karty inak. Na čele síce ostanú staré dominanty, pomery hlasov však naznačujú možné ťažkosti pri schvaľovaní noriem integračných a reformných politík.

Zelené a liberálne prekvapenia

V najbližších piatich rokoch bude zase najhlasnejšou frakciou Európska ľudová strana (EPP). Bude ale výrazne oslabená. To isté platí aj pre druhý najsilnejší subjekt - Progresívnu alianciu socialistov a demokratov (S&D). Vo voľbách posilnili niektoré z doposiaľ slabších, či dokonca marginálnych frakcií. Ide hlavne o liberálov a zelených, narástol však aj počet členov

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

euroskepticky zameraných frakcií, čo bude pre novú Európsku komisiu zrejme najvýraznejším problémom.

Zloženie Európskeho parlamentu po voľbách v roku 2019 a vývoj sily frakcie v porovnaní s predošlým volebným obdobím:

- Európska ľudová strana (EPP) 180 kresiel / 37 mandátov
- Progresívna aliancia socialistov a demokratov (S&D) 146 kresiel / -43 mandátov
- Aliancia liberálov a demokratov za Európu a hnutie Obroda (ALDE&R) spolu s rumunskou alianciou USR PLUS 109 miest - / + 41 mandátov
- Zelení/Európska slobodná aliancia (EFA) 69 kresiel / +20 mandátov
- Európski konzervatívci a reformisti (ECR) 59 kresiel / -15 mandátov
- Európa národov a slobody (ENF) 58 kresiel / +21 mandátov
- Európa slobody a priamej demokracie (EFDD) 54 kresiel / +9 mandátov
- Európska zjednotená ľavica a Severská zelená ľavica (GUE/NGL) 38 kresiel / -14 mandátov
- Nezaradení poslanci 8 kresiel / 10 mandátov
- Ostatní (poslanci, ktorí priamo nespolupracujú so žiadnou z frakcií) 29 kresiel

Hoci vo voľbách posilnili aj skupiny europoslancov, ktoré sa nijako netaja tým, že chcú Európsku úniu brzdiť, znefunkčniť, či dokonca priamo zničiť, stále sa nenaplnili najpesimistickejšie očakávania. Tie hovorili o celkovom víťazstve nacionalistov.

Nacionalistické zisky však napokon neboli také, ako sa očakávalo. Ide o pozitívny jav aj vzhľadom k vysokej voličskej účasti na úrovni 50,5 percenta.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

EPP a S&D utrpeli straty, podľa viacerých prieskumov sa však ich hlasy nepreliali k euroskeptickým a anti-európskym stranám, ale k prekvapeniu volieb – zelenej frakcii. V novom Parlamente bude 67 poslancov zastupovať frakciu so zámerom presadzovať ekologické záujmy a reformy zelenej politickej vlny. Pre Európsku komisiu, ktorej proklamovanou prioritou bude aj zelená politika, by to malo znamenať dobrú správu.

Naopak, nepríjemnou správou pre integračné procesy, ktorých súčasťou je aj silnejšie zomknutie do jednoty výkladu právneho štátu, môže byť preskupenie síl v rámci dominantnej konzervatívnej frakcie EEP.

V rámci tradičného motora hlavno-prúdovej politiky Únie zaznamenali najlepšie výsledky v domácich krajinách členovia EPP z Maďarska. Posilnenie Viktora Orbána iste ešte viac zaktivizuje snahy blokovať niektoré z reformných krokov. Europoslanci z Maďarska, spoločne s tiež silnými poľskými konzervatívnymi poslancami zo strany Právo a spravodlivosť sa v období Junckerovej komisie často dostávali do sporov s Komisiou, ktorá Maďarsko a Poľsko kritizovala za sériu nedemokratických a autoritatívnych politík, ktoré boli v rozpore s duchom a cieľmi Únie.

Európsku ľavicu, ktorá zaznamenala pokles z 52 na 39 kresiel, poznamenala prehra hviezdy ich politiky v uplynulých rokoch – gréckeho premiéra Alexisa Tsiprasa. Ten mal o 10 percent hlasov menej ako pravicovo orientovaná Nová demokracia. Na domácej scéne preto ako uznanie porážky vypísal predčasné voľby. I keď prehral hlavne pre v Grécku nepopulárne vyriešenie sporu o názov s Macedónskom, ukázalo sa, že silnejšia pozícia ľavičiarov poháňaná gréckou Syrizou mala len krátku trvácnosť.

Zámer poškodiť Úniu

Veľkú škodu európskej politike, a to akejkoľvek, spôsobí skupina britských europoslancov. Tí museli byť pre britskú žiadosť o odklad Brexitu volení napriek tomu, že zrejme čoskoro opustia európske spoločenstvo. Vo zvláštnych, neplánovaných a nechcených eurovoľbách zvíťazil

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Nigel Farage so svojou stranou Brexit Party. Britskí europoslanci pritom krátko po zvolení sľubovali, že Európskej únii ublížia najviac ako dokážu a skúsia toho pokaziť toľko, koľko ešte stihnú.

V kombinácii s proti-európskymi politikmi Marine Le Pen, nemeckej Afd a euroskeptikmi Mattea Salviniho, či strán z menších členských štátov, ako slovenskej Kotleba-ĽSNS a českej SPD, pôjde o pomerne silný blok, ktorý sa bude podľa všetkého snažiť blokovať reformné a integračné tendencie v Únii. Predstava reformy podľa politikov euroskeptického a anti-európskeho bloku je postupné vzďaľovanie sa jednotlivých členských štátov, ktoré Európska komisia v záujme samotného zachovania spoločenstva nebude chcieť dopustiť.

Očakávania od novej Európskej komisie naviac vytvárajú ambiciózne plány, a to práve v oblasti integrácie a reforiem. Hoci ešte presné plány nepoznáme, možno predpokladať, že snahy Komisie budú smerovať k zeleným reformám, zjednoteniu pracovného trhu, harmonizácii daňových pravidiel a jednote právneho štátu. Veľa plánov bude v príkrom rozpore s tým, čo má za cieľ euroskeptický a anti-európsky politik. Hladké hlasovania s pozitívnym koncom, na ktoré bola Komisia zvyknutá v uplynulých obdobiach, tak zrejme nahradí snaha o zjednotenie európskych síl, hľadanie širších kompromisov a viac rokovacích dní.

3.6 Dvojsečná ekologizácia

Ekologická agenda patrí už dekády k vlajkovým lodiam politiky Únie. Európska únia chce byť lídrom v ekologickej transformácii priemyslu aj mestského a vidieckeho života. Spájajú sa s tým rozsiahle regulačné opatrenia v priemysle, či poľnohospodárstve.

Dobrý úmysel je vyvažovaný tvrdou kritikou zamestnávateľov. Tým vadí prehnaná ambicióznosť ekologických opatrení, byrokracia a zásahy do konkurencieschopnosti niektorých sektorov.

Občania Únie sú chránení jednými z najprísnejších environmentálnych noriem na svete. Európske krajiny s podporou špecializovaných výskumných programov, právnych predpisov

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

a financovania stanovili v minulosti najambicióznejšie ekologizačné ciele zo všetkých regiónov sveta. A do veľkej miery ich aj naplnili. Po nich prišli nové ciele európskej environmentálnej politiky do roku 2020, ako aj vízia do roku 2050.[48]

Európska únia chce súborom opatrení „chrániť, zachovávať a zveľaďovať prírodný kapitál starého kontinentu, prejsť na nízko-uhlíkové, ekologické a konkurencieschopné hospodárstvo, efektívne využívajúce zdroje“, či „chrániť občanov pred environmentálnymi vplyvmi a rizikami ohrozujúcimi ich zdravie a blahobyt.“

V poľnohospodárstve a miestnom rozvoji sa opatrenia Únie v rámci ekologickej agendy zameriavajú na oblasť ochrany bezpečnej pitnej vody a vody na kúpanie, zlepšenia kvality ovzdušia regulatívnymi opatreniami poľnohospodárstva, bezpečného nakladania s odpadom, ako aj zníženia škodlivých účinkov chemických látok v životnom prostredí obyvateľstva.

Energetická transformácia

V oblasti priemyslu smeruje gro opatrení k dekarbonizácii energetickej výroby a zníženej produkcii skleníkových plynov v priemyselnej produkcii.

Európska rada v júni 2019 prijala súbor záverov o budúcnosti energetických systémov v energetickej únii.[49] Stanovujú sa v nich priority a zásady pre budúcu tvorbu politiky s cieľom zabezpečiť energetickú transformáciu na cenovo dostupný, konkurencieschopný, bezpečný a udržateľný energetický systém.

V rámci príprav na ďalšie legislatívne obdobie je v záveroch Európska komisia vyzývaná, aby pri predkladaní nových legislatívnych návrhov zohľadnila zásady zdôraznené v ich znení.

48 Na ceste k ekologickejšej a udržateľnejšej Európe - https://europa.eu/european-union/topics/environment_sk

49 Rada načrtla zásady a priority budúcnosti energetických systémov v energetickej únii - https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2019/06/25/council-outlines-principles-and-priorities-for-the-future-of-energy-systems-in-the-energy-union/

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

„Osobitne sme zdôraznili význam zamerania nášho úsilia na oblasti infraštruktúry, inovačných technológií a prepájania sektorov a sektorovej integrácie, ako aj význam investícií do týchto oblastí. Zároveň musíme zabezpečiť, aby stredobodom procesu energetickej transformácie boli občania a podniky tým, že zabezpečíme spoločenskú akceptáciu a medzinárodnú konkurencieschopnosť. Teraz je na Komisii, aby pokračovala predkladaním nových návrhov v oblasti energetiky," uviedol k dohode členských štátov Anton Anton, rumunský minister energetiky a predseda Európskej rady.

Energetika bez uhlia

Plány európskej energetiky smerujú k prudšiemu zrýchleniu tempa odstavovania uhoľných elektrární. Kritika niektorých členských štátov však smeruje k tomu, že sektor v niektorých regiónoch, závislých na ťažbe uhlia, historicky zamestnáva celé generácie obyvateľstva. Odstavovanie uhoľných elektrární ich logicky pripraví o prácu.

Európska komisia však aj v minulosti argumentovala tým, že práve pre sektory, ako je uhoľné baníctvo, poskytuje rozsiahle fondy pre rekultiváciu prostredia a rekvalifikáciu zamestnancov. Krajiny ako Poľsko, ktoré dekarbonizácia zasiahne najviac, sú okrem toho pravidelne a roky napomínané za nedostatočné opatrenia v oblasti ústupu od na uhlí závislých priemyselných odvetví.

Problém zasiahol aj Slovensko v regióne hornej Nitry. Slovenská vláda miestnu ťažbu dlho neprirodzene podporovala dotáciami. Po kritike neziskových organizácií, verejnosti, ale aj Európskej komisie však rozhodla o postupnom krátení a zrušení podpory. Priniesla pritom taktiež **166 revitalizačných projektov za 1,5 miliardy eur**, z ktorých gro zaplatí spoločný európsky rozpočet.

Skleníkové plyny a priemysel

Najvýznamnejšia spotreba drahocennej energie sa týka priemyslu. Stúpa spotreba tovarov, a preto aj spotreba energie, nutnej pre ich výrobu.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Európska únia si predsavzala, že bude lídrom v inovačnej energetike. Narastajúcu energetickú spotrebu chce pokryť zdravou zelenou bez-uhlíkovou produkciou. Vyžaduje si to nutné investície a podnikové inovácie.

Podľa niektorých odborníkov dáva regulácia príležitosť inováciám a technologickým novinkám, ktoré napokon prinesú aj úspory. Ako príklad sa uvádza aféra Dieselgate. Emisné limity pre spaľovacie motory sú tak nízke, že výrobcovia musia do motoru vstrekovať močovinu, ktorá znižuje produkciu emisných splodín. Výsledkom je tak inovácia a zlepšenie ekonomických vlastností vozidla.

Európska komisia prijala dlhodobú stratégiu na zníženie emisií skleníkových plynov do roku 2050 v súlade so záväzkami vyplývajúcimi z Parížskej dohody. Zároveň však musí reagovať na rastúci priemyselný dopyt po energii. Problémom je nielen vplyv fosílnych palív na životné prostredie, ale aj ich rastúca cena, ktorá znižuje európsku konkurencieschopnosť.

Výdavky na dovoz fosílnych palív predstavovali v roku 2017 podľa údajov Eurostatu **266 miliárd eur,** čo je v porovnaní s rokom 2016 nárast **o 26 percent**. Hlavnou príčinou tohto nárastu je rastúca cena ropy, pričom z celkových výdavkov na dovoz v **roku 2017 predstavovala ropa 68 percent, plyn 28 percent a čierne uhlie 4 percentá**. Energetiku preto treba transformovať tak, aby si Únia vystačila s vlastnými zdrojmi.

Európska komisia sa zaviazala do roku 2030 znížiť emisie skleníkových plynov v porovnaní s rokom 1990 aspoň **o 40 percent** a zvýšiť podiel energie z obnoviteľných zdrojov na celkovej spotrebe energie aspoň na **27 percent.**

Stredná Európa podľa Bruselu v oblasti energetiky a klimatickej zmeny smeruje k dosiahnutiu cieľa pre zníženie emisií skleníkových plynov do roku 2020, v ďalších dvoch cieľoch týkajúcich sa zvyšovania podielu obnoviteľných zdrojov energie a zvyšovania energetickej efektívnosti však máme nedostatky.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Hospodárstvo vykazuje nadpriemerne vysokú energetickú náročnosť a zlepšenie tohto ukazovateľa bude vyžadovať významné investície.

A práve to je podľa priemyselníkov problémom. Už beztak prísne plány Európskej únie sa neustále sprísňujú. Sotva teda podnik vymyslí plán ako na ekologické investície zohnať kapitál, Komisia príde s novým návrhom a musia premýšľať nad novými investíciami. Podľa zamestnávateľov je dialóg medzi politikou a podnikateľským prostredím v oblasti politiky emisného znižovania nedostatočný.

Výkonný riaditeľ Klubu 500 Tibor Gregor opakovane upozorňuje, že prísnejšia legislatíva Európskej únie môže položiť na kolená sektory ako oceliarstvo. Tie sú pre zamestnanosť niektorých slovenských regiónov bytostne významné. Už v súčasnosti ohlasuje problémy a hroziace prepúšťanie napríklad U.S.Steel Košice. Pri stúpajúcich nárokoch na emisné znižovanie teda podľa zamestnávateľov budú musieť vznikať aj kompenzačné mechanizmy.

Významné investície čakajú aj podnikateľov v doprave. Európsky parlament totiž koncom roka 2018 definitívne schválil výrazné zníženie emisných limitov pre nákladné vozidlá. Schválené ciele požadujú **zníženie emisií oxidu uhličitého do roku 2025 o 20 percent a do roku 2030 najmenej o 35 percent oproti roku 2019**.

Kamiónová preprava produkuje podľa expertných odhadov päť až šesť percent celkových emisií CO2 v Európe. Podľa Európskej komisie vytvára nákladná doprava dnes **o 19 percent emisií oxidu uhličitého viac ako v roku 1990**. Zase je za tým narastajúci dopyt po tovaroch.

Europoslanci tiež schválili minimálne kvóty ťažkých nákladných vozidiel s nulovými a veľmi nízkymi emisiami, ktoré by sa podieľali na celkovom predaji nákladných automobilov. Ide teda o nútenú elektrifikáciu vozových parkov, proti čomu protestuje značná časť logistických podnikateľov aj výrobcov automobilov. V roku **2025 je limit určený na 5 percent, do roku 2030 to má byť minimálne 20 percent**.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Nesplnené domáce úlohy

Aj tu sa pritom potvrdzuje nepripravenosť zamestnávateľov, zavinená hlavne štátom. Plány Európskej únie v oblasti obnovy vozových parkov síce znejú ambiciózne, v skutočnosti však nejde o nečakanú novinku. K opatreniam smerovala séria predošlých európskych nariadení, ktoré mali podnikateľský sektor na prechod pripraviť. Na národnej úrovni boli slabo akcentované a často nezazneli vôbec.

Často teda neplnením domácich úloh vznikli medzery, pre ktoré bude musieť podnikateľský sektor siahať po radikálnych inovačných transformáciách. Neupozorňovali na to len orgány z prostredia európskej politiky, ale aj domáce kontrolné autority.

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky v auguste 2019 varoval, že Slovensku hrozí nesplnenie európskych záväzkov v oblasti zmeny klímy a energetiky. Tempo zelených reforiem musí zrýchliť a tiež štát musí významnejšie podporovať obnoviteľné zdroje energií.

„Národná autorita pre oblasť externej kontroly preverila, aké kroky realizujú zodpovedné ministerstvá v jednotlivých oblastiach. Na základe kontrolných zistení upozorňuje úrad na riziko nesplnenia záväzného slovenského cieľa – dosiahnutia 14-percentného podielu energie z obnoviteľných zdrojov (OZE) na celkovej národnej spotrebe. Rezervy vidia kontrolóri tiež v podpore elektromobility, či pri výrobe pokročilých biopalív, kde tiež hrozí nesplnenie záväzkov Slovenskej republiky voči Európskej únii," uviedol úrad k výsledkom kontroly.

Európska únia po dohode členských štátov stanovila záväzky, ktoré majú prispieť k zníženiu skleníkových plynov, zvýšeniu podielu OZE na celkovej spotrebe, ale tiež k zvýšeniu energetickej efektívnosti. Základné národné ciele Slovenska vychádzajú z klimatickej a energetickej politiky Európskej únie do roku 2020.

Pripomenula, že kým v roku 2005 bol na Slovensku **podiel OZE na hrubej konečnej spotrebe na úrovni 6,7 percent, tak v roku 2020 by to už malo byť 14 percent**. V posledných dvoch

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

rokoch bol zaznamenaný pokles podielu obnoviteľných zdrojov energie na celkovej energetickej spotrebe, čo indikuje riziko nesplnenia slovenského záväzku.

Jedným z nástrojov podporujúcich zníženie skleníkových plynov je podpora trhu s alternatívnymi palivami. Slovensko najvýraznejšie zaostáva pri využívaní vodíka ako alternatívneho paliva. V ostatných rokoch nebola vybudovaná žiadna verejne prístupná vodíková stanica a nebola poskytnutá ani takto smerovaná žiadna štátna podpora. Možnosťou je aj vyššia podpora elektromobility.

Úrad tiež upozorňuje na vysoké výkupné ceny elektriny z OZE, ktoré sú garantované na obdobie 15 rokov a premietajú sa do ceny elektriny pre každého konečného spotrebiteľa. V roku 2010 bola výkupná cena elektriny z OZE na úrovni takmer 4**31 eur za megawatthodinu, postupne klesala, až sa v roku 2018 dostala na úroveň 85 eur**.

Klimaticko-energetická politika patrí na Slovensku do pôsobnosti viacerých ministerstiev. Ministerstvo hospodárstva zodpovedá za energetiku a energetickú účinnosť, garantuje preklápanie európskej legislatívy do národných právnych predpisov. Pri príprave kľúčových stratégií, koncepcií primárne spolupracuje s Ministerstvom životného prostredia či rezortom dopravy.

Drahé emisné povolenky

Energetické spoločnosti a firmy s priemyselnou výrobou sa často sťažujú taktiež na európsky systém obchodovania s emisnými povolenkami. Tie Európska komisia zaviedla v minulosti, aby mala prehľad o emisnej produkcii na území Európskej únie. Hlavným zámerom obchodovania s povolenkami bolo vytvoriť nástroj, ktorým by mohla politická zložka Únie ovplyvňovať charakter európskeho priemyslu.

Pre priemyselné podniky je však problémom umelé zvyšovanie cien emisných povoleniek, ktoré musia pri produkcii skleníkových plynov nakupovať.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Systém dlhé roky nefungoval tak, ako sa pôvodne zamýšľalo. Ich cena preto **od roku 2018 stúpla na viac než päťnásobok**. Ako motivátor k ekologickým inováciám to iste funguje, na druhej strane niektoré z podnikov nestíhajú flexibilne reagovať a preto obmedzujú produkciu. Ekologické investície naviac často uberajú rozpočet na iné plánované projekty.

Na poplach bijú aj energetici. Veľkoobchodná cena elektriny na svetových trhoch posledné mesiace rastie. Tempo sa zrýchlilo hlavne po opatrení, ktorým Komisia nákup emisných povoleniek umelo zdražila v roku 2019. Odvtedy platí takzvaná rezerva trhovej stability. Opatrenie Market Stability Reserve[50] výrazne znížilo objem povoleniek v obehu. Ide o reakciu na vývoj z posledných rokov.

Od roku 2009 sa totiž hlavne vplyvom hospodárskej krízy, ktorá znížila priemyselnú produkciu, vytváral prebytok emisných kvót. Európska komisia to rieši prostredníctvom krátkodobých a dlhodobých opatrení.

Z krátkodobého hľadiska môže prebytok narušať riadne fungovanie trhu s uhlíkom. Z dlhodobého hľadiska by to mohlo ovplyvniť schopnosť systému nákladovo efektívne plniť náročnejšie ciele v oblasti znižovania emisií.

Prebytok emisných povoleniek predstavoval v roku 2013 približne **2,1 miliardy** kvót. V roku 2015 sa v dôsledku spätného zaťaženia (opatrenie backloading[51]) znížil na približne **1,78 miliardy**. Bez backloadingu by bol prebytok na konci roku 2015 takmer **o 40 percent vyšší**.

Market Stability Reserve je krátkodobé opatrenie, ktorým Komisia odložila dražbu **900 miliónov kvót v rokoch 2019-2020**. Opatrenie má zlepšiť odolnosť systému voči veľkým otrasom priemyselnej produkcie.

50 Market Stability Reserve - https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/reform_en
51 Climate Action Network Europe – Backloading - http://www.caneurope.org/publications/blogs/1215-backloading-in-the-ets

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Nepridelené kvóty sa tiež prevedú do rezervy. Presná suma bude známa až v roku 2020. Analytici trhu však odhadujú, že približne 550 až 700 miliónov kvót by mohlo do roku 2020 zostať nepridelených.

V rokoch 2019 - 2023 sa percentuálny podiel z celkového počtu emisných kvót v obehu, ktorý určuje počet emisných kvót zaradených do rezervy v prípade prekročenia prahovej hodnoty 833 miliónov kvót, dočasne **zdvojnásobí z 12 percent na 24 percent**.

Okrem toho od roku 2023 už nebudú platiť kvóty držané v rezerve. Úsilie o riešenie nerovnováhy na trhu podporuje aj rýchlejšie zníženie ročného emisného stropu dohodnutého v rámci revízie systému emisných povoleniek. Celkový počet emisných kvót sa bude **od roku 2021 medziročne znižovať o 2,2 percenta v porovnaní s 1,74 percenta v období rokov 2013 – 2020**.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

4. POSÚDENIE VYBRANÝCH ENDOGÉNNYCH VPLYVOV NA ĎALŠÍ VÝVOJ EURÓPSKEJ ÚNIE

4.1 Európska centrálna banka a jej príprava na krízu

Úlohou Európskej centrálnej banky (ECB) bolo v období po finančnej kríze z roku 2008 stabilizovať európske financie a priniesť opatrenia, ktoré na jednej strane oživia európsku ekonomiku a na strane druhej vytvoria prostredie pre stabilizačné mechanizmy, ktoré zabránia vytváraniu rizikových faktorov v budúcnosti.

Posledné správy z ECB signalizujú, že európsky regulátor presúva zreteľ na riziká, ktoré prináša aktuálne politické dianie. Ide hlavne o hrozby vyplývajúce z ochranárskej politiky Spojených štátov amerických a odchodu Veľkej Británie z Európskej únie.

Rada guvernérov však naznačila svoju pripravenosť reagovať aj ďalšími stimulačnými opatreniami. Tie by znamenali kontrast oproti opatrnejšej reakcii z obdobia na konci roka 2018.

Úroková miera z vkladov ECB je už viac ako päť rokov záporná a od roku 2016 je rekordne nízka.

Trend sa nemení ani po posledných zasadnutiach Rady guvernérov. Tá ponechala kľúčový úrok na rekordnom minime 0 %. Sadzba na jednodňové refinančné operácie zostáva na 0,25 % a depozitná sadzba na -0,50 %.

Tabuľka 5 Sadzby ECB

Sadzby ECB	
hlavná sadzba	0 %
jednodňové refinančné operácie	0,25 %
depozitná sadzba	-0,50 %

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z ECB

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Viac voľnosti bankám

Rada guvernérov očakáva, že v krátkodobom horizonte hlavné úrokové sadzby zostanú na aktuálnych úrovniach, alebo ešte klesnú. Stálym cieľom je rast spotrebiteľských cien blízky inflačnému cieľu ECB.

Od 1. novembra 2019 ECB obnovila program nákupu aktív (asset purchase programme, APP). Mesačný objem predstavuje 20 miliárd eur. Program sa skončí až v čase, kedy ECB začne zvyšovať kľúčové sadzby.

V strednodobom horizonte sa regulátor snaží dosiahnuť medziročnú mieru inflácie tesne pod dvoma percentami.

Rada tiež akcentovala potrebu zachovať dlhší čas vysoký stupeň akomodácie v nastavení menovej politiky, keďže aktuálne aj očakávaná inflácia zostáva pod inflačným cieľom ECB.

ECB tiež uviedla, že sa bude snažiť nájsť spôsob, ako utlmiť vplyv negatívnych úrokových sadzieb na banky. Tie už dlhší čas žiadajú napríklad oslobodenie časti bankových rezerv od poplatkov.

Prvé náznaky problémov

Ekonomika Únie v posledných týždňoch signalizuje vzostup niekoľkých ťažkostí. Nemecká výroba bola hlboko v kríze. Nemecké desaťročné výnosy padajú na rekordné minimá. Na druhej strane sa sentiment zlepšil a ukazovatele rastu úverov, či aktivity v sektore služieb sa ukázali ako odolné.

ECB naznačila, že by sa mohli prijať ďalšie opatrenia na stimuláciu hospodárstva eurozóny, a že skúma možnosti „vrátane spôsobov, ako posilniť svoje budúce usmernenie týkajúce sa politiky sadzieb, upokojujúce opatrenia, ako je napríklad navrhnutie odstupňovaného systému rezerv, a možnosti týkajúce sa veľkosti a zloženia potenciálnych nových čistých nákupov aktív.“

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

ECB naopak ustúpila od svojich plánov na prípadné sprísnenie menovej politiky. Menový výbor si uvedomuje potrebu dlhšie trvajúcej silne akomodatívnej menovej politiky, a upozornila, že v prípade menej priaznivého výhľadu pre strednodobý horizont je pripravená pracovať s dostupnými nástrojmi tak, aby sa uistila, že sa inflácia bude postupne približovať k vytýčenému cieľu.

4.2 Pomalší motor Európy

Európska ekonomika je výrazne previazaná s ekonomikami jej najsilnejších členov. Nielen z pohľadu strednej a východnej Európy ide hlavne o nemeckú ekonomiku, ktorej výkon býva predzvesťou dobrých i zlých časov a indikátorom prichádzajúcich kríz.

Práve z tohto hľadiska sú znepokojivé dáta, ktoré v posledných mesiacoch z Berlína prichádzajú. Nemeckej ekonomike sa príliš nedarí. Väčšina ekonomických ukazovateľov vykazuje zhoršujúci sa trend. Napríklad množstvo vyrobených osobných automobilov kleslo pod úroveň krízového roka 2009.

Tieto informácie predstavujú zdvihnutý ukazovák pre slovenské subdodávky, ktoré ťahajú slovenskú ekonomiku. Zhoršujúce údaje však nevykazujú len priemyselné odvetvia.

Sanácia, nie stimulácia

Nemecká vláda v reakcii na slabé čísla z druhého štvrťroka 2019 oznámila, že je ochotná povzbudiť ekonomiku fiškálnym stimulom vo výške až 50 miliárd eur. Plánované opatrenia sa pravdepodobne budú týkať aj prijímania zamestnancov na krátkodobé úväzky či úpravy sociálneho systému.

Nemecké hospodárstvo tak zrejme bude zaťažované vysokým zdanením, ktoré sa následne prerozdelí podľa vládnych priorít. Zvýši sa tiež práca s migrantmi z tretích krajín ako vhodnou krátkodobou pracovnou silou.

Spolková republika chce riešiť ochladzovanie ekonomiky rastom vládnych výdavkov. To pravdepodobne zmierni najpálčivejšie sociálne problémy, ktoré môžu nastať kvôli rastu

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

nezamestnanosti. Fiškálne stimuly však apriori samé o sebe ekonomiku neoživia. Ide viacmenej o sanačné opatrenie.

Rozpad partnerstva

Problémom zaváňa tiež odlišná hospodárska politika Nemecka ako vlajkovej lode Európskej únie a významného partnera – Spojených štátov amerických. Americká vláda Donalda Trumpa zaviedla daňovú reformu, ktorá narušila globálne toky investícií. V roku 2018 sa preto prvýkrát od roku 2005 dostávalo do Spojených štátov viac kapitálu, než smerovalo opačne.

Donald Trump sa naviac zameriava na stimulačnú menovú politiku. Už dlhšiu dobu sa preto sporí so šéfom Americkej centrálnej banky Jerome Powellom o nastavenie úrokových sadzieb. Trump navrhuje, aby FED znížil úrokové sadzby minimálne o jeden percentuálny bod. Mal by podľa neho pristúpiť aj k nákupu štátnych dlhopisov. Daná uvoľnená politika by viedla k podpore amerických exportérov, ktorí by z globálnych trhov mohli vytláčať európskych partnerov. Tých a hlavne tých nemeckých, Trump opakovane označuje za súperov až nepriateľov.

4.3 Inovačná ekonomická stratégia

Analýza budúceho rozvoja Európskej únie v kontexte potrieb zamestnávateľov vzniká v čase, kedy nemá európska ekonomika mnoho podnetov k tomu, aby sa chovala optimisticky. V tomto čase vrcholí niekoľko negatívnych javov a v kombinácii s opatrnými až negatívnymi očakávaniami európskych, ale aj svetových regulátorov a investorov, dochádza k negatívnemu dopadu na náladu ekonomiky.

Tá v eurozóne klesla na najhoršie hodnoty za posledných takmer 5 rokov. Index ekonomického sentimentu Európskej komisie pre eurozónu v septembri 2019 padol takmer na **5-ročné**

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

minimum teda 101,7 bodu[52]. Ekonómovia počítali s menej negatívnym vývojom, čo vyvoláva ďalšiu negatívnu reakciu. Ide o najhorší vývoj tohto ukazovateľa od februára 2015.

Dôvodom zlého vývoja boli hlavne obchodné vojny globálnej ekonomiky. Tie ovplyvnili nálady v eurozóne – hlavne dôveru v priemysle. Dôsledky globálnych obchodných sporov už totiž naplno dopadli hlavne na exportne orientované európske podniky. Index dôvery v priemysle v septembri 2019 **padol na -8,8 bodu z -5,8 bodu v období z mesiaca predtým a dostal sa najnižšie hodnoty od júla 2013**. Hlavným dôvodom bol pokles dôvery v nemeckom priemysle. Index ekonomického sentimentu pre Nemecko sa dostal pod svoj dlhodobý priemer prvýkrát od júna 2013.

Aj tu však stále možno badať náznak príležitostí v rozmanitosti hospodárstva, hlavne pri dobrej diverzifikácii odvetví. Nálada v službách sa totiž zlepšila, čo znížilo obavy z preliatia negatívneho vývoja do najväčšieho sektora ekonomiky eurozóny.

Európania mimo elitnej ligy

Podľa analýzy analytickej spoločnosti PwC[53] sa aj pre obchodné spory a strategickú krízu európskeho hospodárstva prepadlo zastúpenie európskych firiem v rebríčku sto najväčších firiem na svete podľa ich trhovej hodnoty **z 27 percent pred dekádou na 15 percent** v súčasnosti. Noví európski dravci medzi nadnárodnými korporáciami nepribúdajú, naopak prudko rastie vývoj niektorých donedávna rozvojových ekonomík a ázijských tigrov, poháňaných centrálne riadenou ekonomikou.

Práve pre stagnáciu inovačného prostredia v európskom hospodárstve prichádza Európska komisia v posledných rokoch s novými a novými stimulačnými balíkmi práve pre oblasti, ktoré možno označiť za potenciálne. Európske štáty často samé nedokážu podporiť inovácie a nový

52 September 2019: Economic Sentiment abates in both the euro area and the EU - https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/esi_2019_09_en.pdf
53 Global Top 100 companies by market capitalisation - https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/publications/assets/global-top-100-companies-2019.pdf

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

priemysel tak výrazne, ako svetoví giganti. Preto sa Európska únia snaží zalepiť diery v inovačných rozpočtoch vlastnými zdrojmi.

Samo o sebe to však nepostačuje a Komisia často vyjadruje nespokojnosť s tým, že členské štáty neprichádzajú s dostatočnou vlastnou iniciatívou, často ani nevyužívajú Úniou dané možnosti. Žiaľ je to aj prípad Slovenska.

Aj preto Európska komisia v roku 2019 predložila Slovensku odporúčania, v ktorých sú uvedené usmernenia hospodárskej politiky na nadchádzajúcich 12 až 18 mesiacov. Slovensku v nich odporúča rýchlejšiu transformáciu starého na nový priemysel a podporu inovácií.[54]

Na jednej strane nie je tempo inovácií v európskom priestore porovnateľné s konkurenčnými prostrediami poháňanými veľkým balíkom peňazí silnejších jednotných ekonomík, na strane druhej inštitúcie Európskej komisie oceňujú pokrok, ktorý potvrdzuje dianie vo viacerých členských krajinách.[55]

V júni 2018 a v marci 2019 Európska rada uviedla, že Európa potrebuje zvýšiť svoje inovačné schopnosti, ak chce konkurovať na svetových trhoch, udržať si európsky spôsob života a zlepšiť ho.

Preto Komisia stanovila pre Úniu a jej členské štáty a regióny ambicióznejšie ciele a navrhla Európsky horizont[56], ktorý je jedným z najambicióznejších programov v oblasti výskumu a inovácií.

54 Country specific recommendation - https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2019-european-semester-country-specific-recommendation-commission-recommendation-slovakia_sk.pdf
55 European innovation scoreboard 2019 - https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en
56 Horizon Europe - https://ec.europa.eu/info/horizon-europe-next-research-and-innovation-framework-programme_en

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Mnoho pozitív

Z európskeho prehľadu výsledkov inovácií a regionálneho prehľadu výsledkov inovácií na rok 2019 vyplýva, že inovačná výkonnosť Európskej únie sa už štyri roky po sebe zlepšuje. Vôbec po prvýkrát v histórii naviac vykázala Európa v oblasti inovácií lepšie výsledky než Spojené štáty americké.

Strata inovačnej konkurencieschopnosti sa hlavne na ukazovateli tempa rastu prejavuje v porovnaní s Japonskom, Južnou Kóreou a Čínou.

Na základe počtu bodov sa krajiny Európskej únie delia na štyri výkonnostné skupiny: inovační lídri, silní inovátori, mierni inovátori a skromní inovátori. Lídrom v oblasti inovácií v Európskej únii na rok 2019 je Švédsko, za ktorým nasledujú Fínsko, Dánsko a Holandsko.

Spojené kráľovstvo (ešte uvažované ako člen Únie) a Luxembursko klesli z najvyššej skupiny inovačných lídrov do skupiny silných inovátorov. Estónsko naopak vstupuje do skupiny silných inovátorov po prvýkrát.

V priemere sa inovačná výkonnosť Únie **od roku 2011 zvýšila o 8,8 percenta**. Dobrou správou je hlavne to, že sa inovačná výkonnosť od roku 2011 zvýšila v 25 členských krajinách Únie. Výkonnosť sa najviac zvýšila v Litve, Grécku, Lotyšsku, na Malte, v Spojenom kráľovstve, Estónsku a Holandsku. Negatívny vývoj zaznamenali v Rumunsku a Slovinsku.

Vo vybraných oblastiach inovácií majú najvyššiu výkonnosť: Dánsko – ľudské zdroje a prostredie priaznivé pre inovácie, Luxembursko – atraktívne výskumné systémy, Francúzsko – financie a podpora, Nemecko – podnikové investície, Portugalsko – inovátori z radov malých a stredných podnikov, Rakúsko – prepojenia, Malta – duševné vlastníctvo, Írsko – inovácie a ich vplyv na zamestnanosť a predaje.

Inovácie boli v posledných desaťročiach motorom približne dvoch tretín hospodárskeho rastu Európy. Každé euro, ktoré investuje európsky program výskumu a inovácií Horizon Europe preto môže potenciálne priniesť v pomerne krátkej dobe návratnosť až do výšky 11 eur v rámci

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

hrubého domáceho produktu. Európska komisia zároveň očakáva, že v **rokoch 2021 až 2027 vytvoria investície do výskumu a inovácií až 100 tisíc nových pracovných miest**.

S inováciami súvisí tiež vytváranie nových kvalitnejších pracovných miest so sociálne inkluzívnou spoločnosťou. Tieto ciele boli stredobodom stratégie Európa 2020.[57]

4.4 Banková únia

Jednou z najvýraznejších reakcií na krachy, vyvolané poslednou hospodárskou krízou, bola zmena prístupu Európskej komisie k bankám, pôsobiacim na území Európskej únie.

Práve banky totiž pri spustení pádu Grécka začali doplácať na predtým značne neregulované podmienky úverovania v rizikových destináciách. Ich pády následne vyvolali reťaz problémov v hospodárstve a prenesene aj v živote európskych občanov.

Prakticky hneď po obrovskom probléme, ktorý začal v Grécku, preto Komisia prišla s návrhmi, ako do prostredia zasiahnuť. Hľadala sa cesta ako tento zásah spraviť citlivo, a tak, aby s nim súhlasili členské krajiny, aj samotný bankový sektor. Výsledok bolel, no znamenal jeden z najvýraznejších politických úspechov Európskej únie. Presvedčila protestujúce štáty a banky, ktoré sa na začiatku jednaní nechceli podrobiť žiadnej zmene pravidiel.

Výsledná Banková únia je systém bankového dohľadu a riešenia krízových situácií bánk na úrovni Európskej únie. Jej účelom je zaistiť, aby bankový sektor v eurozóne, ale aj ďalších členských štátoch bol bezpečný a spoľahlivý, aby nehrozili scenáre, ktoré nastali na začiatku poslednej hospodárskej krízy. Krízové situácie bánk, ktoré stratili životaschopnosť, sa majú vďaka mechanizmu bankovej únie riešiť bez použitia peňazí daňových poplatníkov a s minimálnym dopadom na hospodárstvo.

57 Europe 2020 - https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Banková únia má aj preventívne prvky a má predchádzať rizikovým situáciám. Všeobecne má znížiť fragmentáciu trhu harmonizáciou pravidiel v oblasti finančného sektora a posilniť finančnú stabilitu v eurozóne a v Európskej únii ako celku.

Banková únia nie je jednoduché a jedno-normové opatrenie, či smernica. Ide o balíček opatrení združených pod hlavičkou jedného mechanizmu. O jej podobe sa dlho vyjednávalo. V prvopočiatkoch vyjednávaní o jej podobe sa dlho polemizovalo o jej hĺbke, ale aj rozsahu. Jednania eurokomisárov boli často o prudkých výmenách pozícií politikov, ktorí tvrdo hájili záujmy sektora, za ktorý sú zodpovední.

Keď už k návrhom podoby a konsenzu na rozsahu únie došlo, Komisia narážala na nesúhlas súkromných subjektov, ktoré sa obávali, že ich nové regulácie obmedzia, pripravia o príležitosti a vyvolajú negatívne sekundárne dopady. Nešlo pritom len o samotné banky, ale aj podniky, ktoré sa obávali, že zásah do bankového prostredia vyvolá obmedzenie pohybu kapitálu, na čo by v konečnom dôsledku doplácali firmy obmedzením investičnej akcieschopnosti.

Konečnou dohodou bolo napokon rozdelenie na tri základné mechanizmy, ktoré sprevádza niekoľko menších noriem. Tie ich viacmenej dopĺňajú, alebo prepájajú.

Banková únia sa vo finálnej podobe zhrnula do troch celkov: jednotného súboru pravidiel, jednotného mechanizmu dohľadu a jednotného mechanizmu riešenia krízových situácií.

Členské štáty, ktoré platia eurom, sú súčasťou Bankovej únie automaticky. Krajiny, ktorých menou nie je euro, sa môžu pripojiť prostredníctvom úzkej spolupráce s Európskou centrálnou bankou.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Jednotný súbor pravidiel

Jednotný súbor pravidiel58 je základným prvkom Bankovej únie a regulácie finančného sektora v Európskej únii. Pozostáva zo súboru legislatívnych textov, ktoré sa vzťahujú na všetky finančné inštitúcie a všetky finančné produkty na území Európskej únie.

Tieto pravidlá zahŕňajú kapitálové požiadavky pre banky, zlepšené systémy ochrany vkladov a pravidlá pre správu bánk v problémoch.

Cieľom jednotného súboru pravidiel je formou legislatívnych noriem, aplikovaných do národných regúl zabezpečiť, aby boli banky vo všetkých krajinách Únie regulované podľa tých istých pravidiel, čím sa zamedzí narušovaniu jednotného trhu a zabezpečí finančná stabilita v celej Európskej únii. Úspechom opatrenia je, že ho prijalo celkovo zhruba **8300 bánk**. Ide preto o unikátnu dohodu s bankovým sektorom aj v celosvetovom meradle.

Piliermi jednotného súboru pravidiel sú právne predpisy zamerané na ochranu vkladateľov, ale aj scenáre pri prípadných problémoch bánk. Ide hlavne o smernicu o kapitálových požiadavkách (CRD IV) a nariadenie o kapitálových požiadavkách (CRR), novelizovanú smernicu o systémoch ochrany vkladov a smernicu o ozdravení a riešení krízových situácií bánk (BRRD).

Kapitálové požiadavky pre bankový sektor upravujú pravidlá regulujúce podnikanie v bankovom sektore, ale aj investičných firmách. Definujú hranice rizika bankového sektora Európskej únie a pomáhajú odolávať hospodárskym šokom. Z pro-rastového hľadiska je ich cieľom nielen stabilizovať prípadné pády, ale aj zabezpečiť normálne poskytovanie úverov počas hospodárskeho poklesu.

58 Jednotný súbor pravidiel - https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/banking-union/single-rulebook/

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Medzi jednotné pravidlá patrí aj súbor predpisov vyplývajúcich z dohody Bazilej III[59]. Ide o medzinárodne dohodnuté normy kapitálovej primeranosti pre banky. Z dohody vyplývajú kapitálové požiadavky pre bankový sektor.

Vytvorením bankovej únie sa sprísnili pravidlá Európskej únie o ochrane vkladateľov tak, aby poskytovali rovnakú úroveň ochrany v rámci celej Únie a zabránili panickému vyberaniu vkladov v prípade, že banka stratí životaschopnosť. Bolo to pre hospodárstvo spoločenstva nevyhnutné z hľadiska celkovej finančnej stability jednotného trhu.

Jednotné pravidlá vznikali veľmi rýchlo, hneď po vypuknutí hospodárskej krízy. Európska rada v júni 2009 odporučila prístup založený na jednotnom súbore pravidiel s cieľom odstrániť rozdiely v právnych predpisoch jednotlivých členských štátov, zabezpečiť rovnakú úroveň ochrany pre spotrebiteľov a rovnaké podmienky pre banky v rámci celej Európskej únie.

Nielen ako reakcia na krízu, ale aj ako krok v budovaní hlbšieho jednotného trhu to započalo úvahy o vytvorení jednotnej politiky pre bankový sektor.

Jednotný mechanizmus dohľadu

Jednotný mechanizmus dohľadu[60] je nadnárodný orgán bankového dohľadu Európskej únie, v rámci ktorého zodpovednosť za dohľad nad finančnými inštitúciami vykonáva Európska centrálna banka v úzkej spolupráci s vnútroštátnymi orgánmi dohľadu. Šlo de facto o posilnenie právomocí nadnárodného regulátora.

Hlavným cieľom mechanizmu je zabezpečiť spoľahlivosť európskeho finančného sektora prostredníctvom pravidelných a dôkladných kontrol stavu bánk. Tieto kontroly sa vykonávajú na základe rovnakých pravidiel pre všetky krajiny Európskej únie. Nestane sa tak, aby v niektorej krajine mali banky voľnejšie podmienky kontrolných mechanizmov než inde.

59 Bazilej III - https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2013/07-2013/06_biatec13-7_szpyrc.pdf
60 Jednotný mechanizmus dohľadu - https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/thessm/html/index.sk.html

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

V minulosti to bolo bežnou praxou, čoho výsledkom boli extrémnejšie prípady úverovania v niektorých krajinách, hlavne na južnej hranici Európskej únie.

Jednotný mechanizmus riešenia krízových situácií

Jednotný mechanizmus riešenia krízových situácií je systém riešenia krízovej situácie finančných inštitúcií, ktoré stratili životaschopnosť. Je zameraný hlavne na efektivitu a účinnosť. Definuje teda nielen presné konkrétne opatrenia v prípade krízových situácií, ale aj postup, ako ich aplikovať pre čo najrýchlejšiu reakciu.

Mechanizmus pozostáva z ústredného orgánu pre riešenie krízových situácií (Jednotná rada pre riešenie krízových situácií) a jednotného fondu na riešenie krízových situácií. Tento fond sa použije v prípadoch zlyhania banky a v plnej miere ho financuje európsky bankový sektor.

Ustanovená rada pre riešenie krízových situácii pracuje v spolupráci so zástupcami jednotlivých členských krajín a zástupcov bankového sektora na ďalších opatreniach na zníženie rizika a posilnenie bankovej únie. Medzi navrhované opatrenia patrili behom mandátu Junckerovej Komisie hlavne dodatočné kapitálové požiadavky pre banky, opatrenia na zníženie rozdielov v spôsobe uplatňovania právnych predpisov Únie, týkajúcich sa bankovej únie v členských štátoch a vytvorenie európskeho systému ochrany vkladov.

Hlavným cieľom bolo a je ďalej posilniť odolnosť bánk a finančnú stabilitu v Európskej únii a zosúladiť pravidlá bankovej únie s viacerými medzinárodnými normami, najmä s tými, na ktorých sa dohodli Bazilejský výbor pre bankový dohľad a Rada pre finančnú stabilitu.

Kríza v eurozóne a rozdielne reakcie krajín na ňu zdôraznili vzájomnú závislosť medzi bankami a vládami jednotlivých krajín. Okrem toho rôzne riešenia jednotlivých krajín viedli k fragmentácii jednotného trhu s finančnými službami, čo zase prispelo k narušeniu v oblasti poskytovania úverov v reálnej ekonomike. De facto tak nejednotnosť postupov v bankovom sektore jednotlivých členských krajín narušila jednoliatosť jednotného trhu.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Ako ďalej?

Výsledkom Bankovej únie je zvýšenie stability a vierohodnosti poskytovaných úverov v Európskej únii. Navzdory protestom bánk, ktoré museli podľa pravidiel akceptovať stropy úverovania a prispievať do záchranných fondov, to podľa objektívneho vyhodnotenia prináša zvýšenie dôvery v bankové produkty, ktorá bola behom hospodárskej krízy výrazne narušená.

Pre európske hospodárstvo to prináša aj zvýšenie stability v odhadovaných investičných plánoch a prognózach. Pre európskych vkladateľov je zas zvýšená ochrana povzbudivým faktorom nielen pre využívanie sporiacich produktov, ale aj čerpanie úverovania.

Ku kritikom patrí okrem časti súkromného sektora aj časť členských štátov, ktorá presadzuje názor, že rozviazané ruky bánk prinesú zvýšené investície, a tak aj lepší hospodársky rast.

Aj kvôli týmto hlasom nie je Banková únia na konci, nie je v podobe, v akej mala byť podľa pôvodných plánov jej strojcov. Na jej dokončenie preto opakovane, aj v tomto roku apelovala Európska komisia.[61]

Je otázkou do akej miery bude tento plán naplňovaný po zostavení novej Európskej komisie a v prostredí spomaľujúcej ekonomiky, ktorú signalizujú čísla z rokov 2018 a 2019. Podľa doterajších náznakov by však Banková únia mala ostať jednou z hlavných priorít hospodárskej politiky Únie.

4.5 Junckerove investičné balíčky

Z hľadiska hospodárskej politiky Európskej únie bol najvýraznejším mechanizmom, stimulujúcim oživenie európskej ekonomiky, takzvaný Junckerov investičný plán[62]. Šlo o sériu prorastových opatrení spúšťaných postupne v podobe investičných balíčkov. Stratégiu

61 Banking Union: Making our financial system even stronger - https://ec.europa.eu/commission/files/banking-union-making-our-financial-system-even-stronger-1_en
62 Junckerov investičný plán - https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan_sk

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

pripravil predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker hneď v počiatkoch funkčného obdobia svojej Komisie. Schválený bol v novembri 2014.

Cieľom bolo stimulovať ekonomiku prefinancovaním tak, aby sa európske hospodárstvo nadýchlo k novému rastu. Význam bol hlavne v načasovaní. Podobné opatrenia totiž spustili už dávnejšie ďalší globálni ekonomickí hráči a Európskej únii hrozilo, že jej utečie vlak konkurencieschopnosti.

Podľa majority ekonomických názorov dopadli Junckerove plány úspešne. Podľa niektorých dokonca predčili očakávania.

Investičný plán prekročil svoj pôvodný cieľ a očakávania a zmobilizoval investície v objeme 360 miliárd eur, pričom dve tretiny pochádzajú zo súkromných zdrojov. Vďaka podpore Európskeho fondu pre strategické investície (EFSI) by malo mať 850 tisíc malých a stredných podnikov lepší prístup k finančným prostriedkom. Z odhadov vyplýva, že EFSI už podporil viac ako 750 tisíc pracovných miest a do roku 2020 by sa malo vytvoriť 1,4 milióna pracovných miest, čo bude mať pozitívny vplyv na ďalšiu dynamiku rastu európskej ekonomiky. Tú síce brzdia iné, exogénne faktory, bez podpory investičných balíčkov by však bola situácia zrejme negatívnejšia.

Tabuľka 6 Junckerov investičný plán

Junckerov investičný plán	
investície	vo výške 360 miliárd eur
financovanie	850 tisíc malých a stredných podnikov
počet očakávaných vytvorených pracovných miest	1,4 milióna

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov EÚ

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Junckerov plán už **zvýšil HDP Európskej únie o 0,6 percenta**, pričom tento ukazovateľ by podľa odhadov mohol **do roku 2020 vzrásť na 1,3 percenta**. Prináša to pozitívny vplyv na všetky členské štáty, najmä na tie, ktoré boli najviac zasiahnuté krízou. Úspešný model EFSI sa s novým fondom InvestEU a Nástrojom susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce, ktoré Komisia navrhla pre nasledujúci dlhodobý rozpočet Európskej únie, v súčasnosti stáva novou referenčnou hodnotou pre investície, podporované Európskou úniou v rámci Únie aj mimo nej.

V rámci stimulácie investičného správania v podnikateľskom sektore vznikla aj iniciatíva podpory prípadu po prípade v rámci Európskeho centra investičného poradenstva, ktorá sa už zaoberala zhruba tisíckou žiadostí o rady. Vznikol aj Európsky portál investičných projektov, ktorý poskytuje ľahko dostupný súbor prepracovaných projektov pre potenciálnych investorov.

V rámci Junckerovho programu vzniklo aj niekoľko podporných mechanizmov, ktoré vytvárajú tlak na legislatívy jednotlivých členských štátov v snahe odstrániť z legislatívnych noriem prekážky brániace investíciám.

Tak ako v iných politikách Európskej komisie posledných rokov, aj pri investičných balíčkoch kládli autori apel na udržateľnosť. Investičné stimuly nemali vyvolať len dočasný efekt, ale oživenie, ktoré pretrvá aj v obdobiach horších čias, prípadne po skončení pro-investičnej politiky.

Cieľmi Junckerových investičných balíčkov sú hlavne:

1. **Odstrániť regulačné prekážky**

Komisia sa usiluje uľahčiť cezhraničné výmeny, zabezpečiť väčšiu regulačnú predvídateľnosť a otvoriť bezprecedentné investičné príležitosti v rámci stratégie jednotného trhu, digitálneho jednotného trhu, únie kapitálových trhov a energetickej únie. Hoci Komisia v samostatnom oznámení berie na vedomie zostávajúce prekážky a príležitosti v rámci jednotného trhu,

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

zároveň vyzýva Európsky parlament a Radu, aby urýchlene pristúpili k prijatiu reforiem identifikovaných v rámci týchto štyroch celoeurópskych stratégií, ako sú zvyšné základné prvky únie kapitálových trhov.

2. Uskutočňovať štrukturálne reformy priaznivé pre podnikanie

V rámci európskeho semestra Junckerova Komisia zaviedla nový prístup, založený na „účinnom trojuholníku“, pozostávajúcom zo štrukturálnych reforiem, z investícií a fiškálnej zodpovednosti. Tento prístup priniesol pokrok vo všetkých členských štátoch, najmä pokiaľ ide o administratívne a obchodné podmienky. V niektorých krajinách sa však požaduje výraznejšie presadzovanie štrukturálnych reforiem, napríklad v oblasti účinných justičných systémov.

Ročný prieskum rastu na rok 2019, ktorý bol uverejnený Európskou komisiou, podporuje myšlienku, že je potrebné vyvinúť viac úsilia na odstránenie prekážok brániacich investíciám v Európe. Podľa prieskumu boli a sú nevyhnutné hlavne národné reformy v oblasti rastu produktivity, inkluzivity a kvality inštitúcií.

V tvrdom boji s ďalšími rastúcimi ekonomikami začala Junckerova Komisia badať známky straty atraktivity európskeho prostredia pre investície z krajín mimo Európskej únie. Nový fond InvestEU bude preto vychádzať z úspešných častí EFSI a bude zameraný na uvoľnenie dodatočných investícií vo výške 650 miliárd eur, zatiaľ čo program na podporu reforiem poskytne členským štátom technickú a finančnú podporu na realizáciu reforiem.

Európska komisia a Svetová banka opakovane kvitovali taktiež ďalšiu iniciatívu, ktorá bola súčasťou investičných balíčkov – iniciatívu dobiehajúcich regiónov Catching-up Regions. Pomoc európskych inštitúcií smerovaná k zdynamizovaniu regiónov preto bude pokračovať druhou etapou. V projekte je aktívne a iniciatívne aj zastúpenie slovenských regiónov.

V nadväznosti na úspech Junckerovho plánu bude aj v období novej Európskej komisie pokračovať projekt Program InvestEU. Zameria sa hlavne na podporu investícií, inovácií

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

a vytvárania pracovných miest a zmobilizuje dodatočné investície vo výške najmenej 650 miliárd eur.

Ide de facto o reštrukturalizáciu doterajších mechanizmov – spojí Európsky fond pre strategické investície s 13 ďalšími finančnými nástrojmi Únie. Cieľom je zjednodušenie administratívnej náročnosti pre žiadateľov, s čím súhlasia všetky zapojené strany.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

5. EKONOMICKÉ DOPADY VPLYVOV VÝVOJA EURÓPSKEJ ÚNIE NA ZAMESTNÁVATEĽOV V ÚNII A V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

5.1. Opatrenia, ktoré v období predošlého zloženia Európskej komisie vyvolávali rozpaky a nesúhlas. Čo nefungovalo a z čoho sa poučiť.

5.1.1 Grécka zamestnávateľská bezradnosť

Grécko a hospodárska kríza, ktorá sa pred dekádou prehnala starým kontinentom, sú spojené nádoby. Len v roku 2018 krajina vystúpila z tretieho záchranného programu. Behom troch fáz ozdravenia získala extrémne zadlžená štátna kasa v záujme predísť krachu európske úvery v sumárnej výške zhruba 300 miliárd eur.

Situácia Grécka začala signalizovať neúnosnú kondíciu hospodárenia zhruba v roku 2004, kedy vyšlo najavo, že krajina vstúpila do eurozóny v roku 2001 s pozmenenými údajmi o deficite štátneho rozpočtu. Ten bol vyšší, než uvádzali vládne čísla, poskytnuté európskym úradom.

Agentúra Eurostat dokonca v rokoch 2005 až 2009 opakovane odmietla dáta gréckych štatistík. Reakciou bolo odstúpenie investorov od financovania dlhu krajiny a skorá platobná neschopnosť.

Po politických turbulenciách prišlo k dohode na záchranných programoch. Tie Grécku zabezpečili dostatok prostriedkov na financovanie dlhu, ale na druhej strane si vyžiadali enormné a tvrdé úsporné opatrenia, ktoré pocítili najviac občania, ktorí boli celé dekády vedení k závislosti na iracionálnych sociálnych opatreniach vlády.

Týkalo sa to aj zamestnaneckého práva, ktoré bolo silne centralizované a prakticky vylučovalo zamestnávateľov z určovania kľúčových zamestnaneckých politík. Okrem reformy štátnej správy a hospodárstva tak bola a je pre budúcnosť Grécka rozhodujúca aj reforma pracovného trhu.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Projekty, ktoré sú jej súčasťou, však v priebehu predošlých rokov nepriniesli očakávané výsledky a poskytujú aspoň užitočný príklad toho, že dobre zamýšľané kroky v Bruseli nemusia pre regionálne špecifiká v cieľovej krajine skutočne zabrať.

Reformy pracovného trhu si v posledných rokoch dávali za cieľ hlavne decentralizáciu, deregulácia a zásadné prerobenie pravidiel kolektívneho vyjednávania.

To bolo veľkou brzdou pracovného trhu v Grécku a viedlo k nedôvere zamestnávateľov. Vo všeobecnosti boli z kolektívneho vyjednávania vylúčené mnohé profesijné skupiny. Vysokú prevahu v určovaní zamestnaneckých politík mali odborárske kruhy z verejnej správy.

Pri vyjednávaniach o kľúčových opatreniach, ako napríklad určení minimálnej mzdy, nemali žiadne slovo ani zamestnávatelia zo súkromného sektora. Populistické jednostranné kroky tak viedli k extrémne vysokej minimálnej mzde, ktorá ublížila tým najslabším – nízkopríjmovým skupinám, ktoré buď prešli na čierny trh práce, alebo zamestnanie stratili.

Roky jednostranne nastavovaných pravidiel vytvorili iracionálne prostredie, ktorého oprava bude trvať dlho. Náprava najsilnejších negatívnych faktorov však priniesla ďalšie bolestivé kroky, ktoré odradili veľkú časť uchádzačov o prácu pristúpiť na podmienky, ktoré im trh ponúka.

Radikálna deregulácia pracovného trhu v Grécku viedla k rozpadu a dezorganizácii pracovných vzťahov a takmer úplnej individualizácii vyjednávania o mzdách.

Opravné opatrenia priniesli výrazný negatívny skok sumy vyplácaných a ponúkaných miezd. To zas viedlo k slabej dynamike produkcie a slabému efektu v zlepšení produktivity práce. Na konci reťazca sú talentovaní a kvalifikovaní mladí pracovníci, ktorí v rekordných počtoch migrujú za prácou do iných členských štátov Európskej únie.

Minimálna mzda bola behom liečivých procesov znížená o 22 percent, no ani to neprinieslo zvýšené nábory. Problémom je totiž takzvaná chudoba v zamestnaní. Teda to, že sa mnohým Grékom jednoducho pracovať neoplatí. Minulá grécka vláda znížila nezamestnanosť zhruba

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

o desať percent. Problémom okrem vyšších očakávaní ale je, že gro miest patrí k slabo plateným a tie kvalifikované boli relokované do zahraničia.

Radikálny škrt jednostranných kolektívnych vyjednávaní zas neviedol k širšiemu zapojeniu hlasu zamestnancov a dal príliš silnú váhu hlasu zamestnávateľov. Výsledkom boli opatrenia ako rozviazanie kolektívnych zmlúv, krátenie ich platnosti a tlak na zníženie miezd, ktoré odradili kvalifikovanú pracovnú silu.

Podľa Európskeho indexu kvality pracovných miest za roky 2005 – 2015 Grécko nielenže zaznamenalo jeden z najhorších výkonov, ale aj v rokoch 2010 – 2015 ďalšie zhoršenie v dôsledku klesajúcej fázy hospodárskeho cyklu, ako aj deregulácie zamestnanosti.[63] Deregulácia kolektívneho vyjednávania mala posilniť hlas zamestnávateľov a zamestnancov. Paradoxne však viedla k zvýšenej nespokojnosti zamestnancov, čo následne zasiahlo aj zamestnávateľov.

5.1.2 Reformy pracovného trhu v prostredí Vyšehradskej štvorky

Takzvaná Vyšehradská štvorka – teda zoskupenie krajín Slovensko, Česko, Maďarsko a Poľsko, patrilo v období 2014 – 2019 k protestujúcim regionálnym spojenectvám. Netýkalo sa to len otázok migrácie a vymáhania práva Európskou komisiou.

Nárast euroskepticizmu priniesol odstredivé tendencie a nesúhlas taktiež v oblasti zamestnaneckých politík. I keď každá z týchto krajín pristupuje k implementácii európskych odporúčaní rôznym tempom a dôslednosťou, nespokojnosť s niektorými z opatrení Komisie prejavovali všetky, často svorne. Aj tu, podobne ako v prípade iných integračných procesov, naráža snaha európskych tvorcov predpisov na regionálne špecifiká.

Slovensko je v zoskupení V4 jedinou krajinou, ktorá má euro. Ako člen eurozóny teda v porovnaní so susednými krajinami s inými menami prijíma mechanizmy a anticyklické

63 Kolektívne vyjednávanie v Grécku - https://www.socialeurope.eu/collective-bargaining-and-greek-labour-market-reforms

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

stabilizátory ekonomiky, ktoré v rámci hospodárskej politiky navrhuje Európska komisia, rýchlejšie a ochotnejšie. Zvyšní traja členovia zoskupenia sa na to často pozerajú s nevôľou a obavami, že zostanú mimo integračné prúdy, ktoré vytvoria dvojrýchlostnú Európsku úniu. Snažia sa teda Slovensko motivovať k rezervovanejšiemu prístupu a niekedy aj odporu pri plánoch Komisie viac integrovať pracovný trh a hospodárske politiky.

Každú z krajín V4 postihol aj pomerne zvláštny paradox. V oblasti pohybu pracovníkov členských krajín a liberalizácie pracovného trhu ako takého, patrili všetky krajiny k rezervovanejším a odmietavým členským štátom. Často pri hlasovaniach vytvárali spojenectvá s predstaviteľmi Veľkej Británie.

Po ohlásenom Brexite však každá z krajín rieši opačný problém. Občania Vyšehradskej štvorky patria vo Veľkej Británii k najpočetnejšie zastúpeným skupinám sťahujúcich sa pracovníkov. Mnoho z nich čaká po odchode Veľkej Británie z Európskej únie nejasná budúcnosť. Uvedomujú si to aj zástupcovia ich materských krajín. Vyšehradská štvorka je tak razom zástancom vyjednania čo najliberálnejších podmienok pohybu pracovníkov medzi Úniou a Spojeným kráľovstvom. Krajiny sa tiež snažia pričiniť k čo najlepšej budúcnosti pracovníkov po odchode z ostrovov do kontinentálnych členských krajín Únie.

Región Strednej Európy patrí tiež k tým, ktoré sa snažia čo najviac rozrušiť existujúce a silnejúce partnerstvo Francúzska a Nemecka. To sa nijako netají, že má ambíciu byť centrom európskeho diania a hlavným hýbateľom úniových politík.

Hlavne francúzska strana v posledných rokoch ukazuje snahu dosiahnuť čo najvýraznejšiu integráciu európskych sociálnych politík. Táto harmonizácia je pre krajiny regiónu V4 tŕňom v oku. Pobúrenie a protesty aj oficiálnych predstaviteľov vyvolala hlavne zatiaľ iba vyslovená vízia francúzskeho prezidenta Emanuela Macrona, ktorý pri nerešpektovaní komunikácie so zamestnávateľmi predstavil mechanizmus jednotnej európskej minimálnej mzdy. Podľa neho by vyrovnala regionálne rozdiely a priniesla zrýchlenie integrácie jednotného pracovného

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

trhu. Podľa predstaviteľov ďalších členských krajín a hlavne tých z Vyšehradskej štvorky by to však viedlo k vážnym hospodárskym problémom a zániku množstva pracovných miest.

Francúzske návrhy harmonizácie sociálnych politík tak paradoxne vyvolali podráždenú a opačnú tendenciu protekcionistickej politiky krajín Strednej Európy. Otázkou je, či ide iba o krátkodobú reakciu, alebo smer, ktorým sa budú tieto štáty v sociálnej politike uberať aj v ďalších rokoch.

Z nadhľadu je pritom zreteľná istá miera alibizmu. Kritika smeruje k ochranárskej politike aj v ďalších dianiach vo vnútri Európskej únie. „Nedostatočný vnútorný trh. Stále existujú bariéry a krajiny sa začali správať viac ochranársky, napríklad prídavky na deti v Rakúsku, podľa toho odkiaľ človek pochádza," pomenúva problém Peter Serina, výkonný riaditeľ Podnikateľskej aliancie Slovenska.

5.1.3 Myslenie montážnej linky. Mali by sme zanechať recepty z minulých dekád

Pri politickej neistote a vzraste populizmu dochádza aj k zlyhávaniu sebareflexívnych prvkov domácich politík. Aj preto podľa kritikov ostala v regióne Vyšehradskej štvorky nedostatočná podpora konkurencieschopnosti bez reálnej alternatívy.

Tvrdé dáta a absencia potrebných reforiem hospodárstva na Slovensku, v Česku, Maďarsku a Poľsku svedčia o tom, že tieto krajiny hľadajú recept na zvýšenie konkurencieschopnosti hlavne v udržiavaní nízkej ceny práce.

Lacná práca bola po nástupe na demokratickú cestu základným kameňom konkurencieschopnosti v regióne.

Je pravdou, že mzdy na Slovensku a v jeho susedných krajinách rastú tempom, ktoré prevyšuje priemer Európskej únie, pri porovnaní so staršími členskými štátmi ide stále o priepastné rozdiely.

Problém je aj v stále veľkom rozdiele v produktivite práce regiónu a produktivite práce v starších členských štátoch. Krajiny Vyšehradskej štvorky sú naviac na spodných priečkach

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

technologickej transformácie priemyslu, čo z nich robí z hľadiska zmien priemyselného fundamentu ohrozený druh.

Koncentrácia pracovnej sily a pridanej hodnoty je na Slovenku jednoznačne v rukách automobilového priemyslu. Na význame by mali naberať aj ďalšie sektory a hospodárstvo by malo výkon diverzifikovať. Zdravým ukazovateľom by bol nárast počtu pracovných miest a pridanej hodnoty v ďalších technologických odvetviach a službách.

Ďalším negatívnym javom vyvolaným stratégiou z prechodu centralizovanej ekonomiky na trhovú je prílišná koncentrácia zahraničného kapitálu. Ten priniesol v transformačných dobách vietor do plachiet slovenskému hospodárstvu. V súčasnosti však vytvára aj brzdné mechanizmy. Prirodzenou prioritou zahraničných investorov v krajine východnej a strednej Európy je snaha šetriť náklady na pracovnú silu.

Aj z toho titulu je rast miezd limitovaný. Len málo zo zahraničného kapitálu chce naviac v krajinách regiónu vytvárať vedomostné pridané hodnoty. Z hľadiska euroskepticizmu to vedie k negatívnej verejnej mienke o zahraničných firmách ako takých, čo sa odzrkadľuje aj na vzťahu občanov k európskym hospodárskym politikám.

Zamestnávatelia pre stále lacnú prácu a nízku nezamestnanosť vyvolanú hlavne výkonom globálnej ekonomiky narážajú aj na nedostatok záujemcov o zamestnanie. Regionálne rozdiely sú vysoké, a tak občania odchádzajú za prácou do lepšie situovaných regiónov, či zahraničia. Pre pracovný trh v mieste, ktoré opustili, to znamená, že sa musí obzerať po pracovníkoch zo zahraničia – v slovenskom prípade hlavne zo Srbska a Ukrajiny. Euroskeptická rétorika politikov však často vystupuje proti otvorenému trhu práce, čo prináša do spoločnosti skrytý xenofóbny prvok.

Súčasťou zmeny myslenia slovenskej hospodárskej politiky by malo byť zameranie sa na zmazanie regionálnych rozdielov. Zamestnávateľom sa musí otvoriť možnosť najímať zahraničnú pracovnú silu. Tá by minimálne z krátkodobého hľadiska zamedzila brzdovým

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

efektom hospodárstva a demograficky obohatila spoločnosť a jej možnosti. Pre odchádzajúcu slovenskú pracovnú silu je zas nutné vytvoriť vzdelanostné a infraštruktúrne podmienky pre to, aby mohla ostávať na území, kde má väzby. Riešením teda nie je izolácia, ale naopak motivácia, aby pracovná sila mala možnosť uplatniť sa vo vlastnom regióne, prípadne po skúsenostiach z iných regiónov prinášala know how do svojho regiónu späť.

5.1.4 Smernica o vysielaní pracovníkov

Príkladom opatrenia, ktoré dávalo zmysel jednej skupine členských štátov, no zároveň poškodzovalo inú bolo, hlavne v pôvodnom znení, presadzovanie smernice o vysielaní pracovníkov.

Proces prijímania charakterizovalo najprv nepovšimnutie zo strany krajín Vyšehradskej štvorky, ich neskoršia panika až výbojná rétorika. Práve vstup zamestnávateľov do jednaní napokon priniesol prijateľný kompromis, avšak na opatrení, podobne ako na spôsobe jeho prijímania je nutné stále pracovať. Byrokratické aparáty na strane Únie aj členských štátov by si z tejto smernice mali vziať niekoľko poučení.

V októbri 2017 sa väčšina štátov Európskej únie dohodla na reforme pracovných pravidiel[64], ktorá po zhode dosiahne zachovanie prvkov konkurencieschopnosti aj v chudobnejších členských štátoch spoločenstva. Nenaplnili sa tak predstavy francúzskeho prezidenta Emmanuela Macrona, ktorý kritizuje podhodnotenie francúzskych pracovníkov. Výsledok je však ukážkou toho, že v hlasovaniach na Európskej rade napriek kritike stále prevláda demokratický princíp konsenzu, v ktorom neostáva nevypočutý ani hlas menších členských štátov.

Podľa posledných štatistík je v rámci Únie vyslaných pracovníkov jedného štátu do iného členského štátu zhruba **2,3 milióna ročne**.

64 Most EU states push reform of labor rules sought by France's Macron - https://www.reuters.com/article/us-eu-workers/most-eu-states-push-reform-of-labor-rules-sought-by-frances-macron-idUSKBN1CS1H7?il=0

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Otázka vyslaných pracovníkov postavila tábory štátov s vyššou životnou úrovňou proti tým s nižšou životnou úrovňou. Tie s vyššou, najčastejšie aj s dlhšou históriou v rámci spoločenstva, chceli smernicou dosiahnuť to, aby ich pracovníci v cudzine netrpeli tým, že pôsobia v chudobnejšej krajine. Stávalo sa tak aj napriek tomu, že pracujú stále pre svoju domácu firmu zo štátu s vyššou životnou úrovňou, ale aj finančnými životnými nákladmi. Príchod vyslaných pracovníkov s nižšou mzdou má naviac negatívny vplyv na vývoj mzdy domácich pracovníkov.

Menšie štáty naopak proti smernici vystupovali. Opatrenie totiž ich zamestnávateľov mohlo donútiť k tomu, aby pracovníkom vyslaným do bohatšej cudziny vyplácali mzdové nároky podobné pracovníkom z daných bohatších štátov. V niektorých prípadoch, napríklad pri medzinárodnej doprave, by to mohlo vyvolať praktický zánik rentability zákaziek a teda aj upustenie daných firiem od niektorých zákaziek. Malo by to negatívny dopad na ekonomiku danej chudobnejšej krajiny, z ktorej zamestnávateľ pochádza. Prístup druhej skupiny štátov označili za neprípustný protekcionizmus.

Emmanuel Macron hneď po svojom nástupe zaradil reformu takzvanej smernice o vysielaní pracovníkov na popredné miesto v programe Európskej únie. Podporovalo ho hlavne Nemecko, Belgicko, Luxembursko a Holandsko. Proti boli hlavne Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Poľsko, ale aj Írsko, Veľká Británia a Chorvátsko, ktoré sa zdržali hlasovania. Slovensko s kompromisným návrhom z jesene 2017 súhlasilo.

Aby bola zaručená priechodnosť opatrení, Španielsko, Írsko, Portugalsko a niekoľko štátov na východnom okraji Únie bolo zo smernice vyňatých a budú podliehať osobitnému zákonu. Síce to zaručilo priechodnosť normy, na druhej strane to podľa kritikov znamená vznik obávanej „dvojrýchlostnej Európy“, kde sa časť členských štátov integruje rýchlejším tempom než druhá.

Znenie kompromisu obmedzilo vysielanie pracovníkov do zahraničia na 18 mesiacov a zaviedlo štvorročný prechod medzi dosiahnutím konečnej dohody o reforme a jej účinnosti. Štáty, ktoré s opatreniami nesúhlasia, preto majú čas na zmenu reagovať, zamestnávateľov na

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

zmenu pripraviť, prípadne konečné účinky smernice zmierniť, alebo pozmeniť. Rada dovolila prinášať pripomienky aj zo strany europoslancov.

Tí v roku 2018 priniesli ešte vyššiu mieru kompromisu, podľa ktorého budú mať členské štáty dva roky na transpozíciu ustanovení smernice do vnútroštátnych právnych predpisov.

Všeobecné pravidlá odmeňovania hostiteľského členského štátu sa budú vzťahovať aj na pracovníkov vyslaných na jeho územie z iného členského štátu. Okrem právnych predpisov môžu členské štáty rozhodnúť, že voči pracovníkom vyslaným na ich územie sa budú uplatňovať aj ustanovenia veľkých reprezentatívnych regionálnych alebo odvetvových kolektívnych zmlúv, ktoré sa dosiaľ týkali iba pracovníkov v stavebnom sektore.

Náklady spojené s cestovaním, stravovaním a ubytovaním vyslaných pracovníkov majú hradiť zamestnávatelia a zamestnancom by ich nemali strhávať z platov. Zamestnávatelia tiež budú musieť vyslaným pracovníkom zaistiť dôstojné ubytovanie v súlade s vnútroštátnymi predpismi.

Ak pracovníci ostanú v hostiteľskej krajine viac ako 18 mesiacov, budú sa naň vzťahovať všetky predpisy hostiteľskej krajiny. Akceptovaná bola väčšina z pripomienok zamestnávateľov z chudobnejších členských štátov. Zároveň sa podarilo zamedziť podvodnému vysielaniu pracovníkov, ktoré poškodzovalo pracovné trhy bohatších členských štátov.

Podvodné vyslanie nastáva napríklad vtedy, ak sa podnik s reálnou základňou a zamestnancami v istom členskom štáte zaregistruje ako schránková firma v inej krajine Európskej únie a z dôvodu úspory nákladov papierovo vyšle svojich zamestnancov z danej krajiny do svojho členského štátu.

Najvýraznejším úspechom vyjednávačov z východnej Európy bol špeciálny režim smernice pre podniky v cestnej doprave. Tie budú predmetom samostatnej právnej úpravy v rámci balíka predpisov v oblasti mobility. Do jej schválenia a nadobudnutia účinnosti sa na vodičov budú

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

vzťahovať pravidlá pôvodnej smernice o vysielaní pracovníkov z roku 1996, čo si kritici z regiónu želali.

Proces prijímania smernice ukázal niekoľko významných poznatkov. Na jednej strane naučil silnejšie členské štáty, že silové presadzovanie vlastných predstáv neprináša požadovaný výsledok. Na strane druhej ukázal, že menšie členské štáty majú silu vyjednať si vlastné požiadavky. Nesmú sa však pri vyjednávaní stavať do nekonštruktívnej pózy obrancu v zákope.

5.1.5 Španielska námornícka revolta

Príklad toho, aké zmätky dokáže vyvolať jednostranná revolta členského štátu, prináša aktuálne dianie v Španielsku, ktoré je novým rekordmanom v počte predčasných volieb.

Španielska vláda sa rozhodla, nerešpektujúc medzinárodné dohody, jednostranne reformovať systém práce v prístavoch. Nehľadela pritom ani na obvyklé zvyky pri vyjednávaní so sociálnymi partnermi, nevypočula hlas zamestnávateľov. A to nielen na zahraničnej, ale aj domácej pôde.

Osem rokov nedbala na upozornenia a opakované výzvy spojené s pokutami zo strany Európskej komisie. Tá kritizovala hlavne jednostrannosť pracovných vzťahov v španielskych dokoch. Gro zamestnancov tam pracuje na dočasné pracovné zmluvy, čo poškodzuje fiškálne záujmy štátu a vedie k nízkej ochrane práv pracovníkov.

Problém sa rozmohol aj s migračnou krízou, kedy bol veľmi vypuklý problém čiernej práce spojenej s prepúšťaním pracovníkov bez možnosti ich ďalšieho uplatnenia.

Vláda sa po dlhom vyčkávaní odhodlala k výraznej reforme, ktorá mala systém práce prekonať nešikovnou cestou. Tá by podľa odborárov viedla k masovému prepusteniu pracovníkov so starými zmluvami a masívnym prijímaním lacnejšej pracovnej sily, ktorá by vyvolala sociálny dumping.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Odborové zväzy z celého sveta preto Madridu adresovali protestné listy[65], v ktorom vyzvali ministerstvo práce na okamžité zastavenie legislatívneho procesu a vyzvali ho k návratu k rokovaciemu stolu so sociálnymi partnermi.

Reforma španielskeho zákona o prístavnej práci sankcionuje uplatňovaný systém práce ako nedodržiavajúci zásadu slobody usadiť sa (článok 49 ZFEÚ[66]).

Spolkový tajomník pre námorné záležitosti a prístavy, vysvetlil, že „spôsob, akým vláda postupuje, je neprijateľný. Reforma bola na stole dlho, ale vláda neprejavila záujem zapojiť sa do zmysluplného dialógu."

Ten napokon viedol ku kompromisom, ale takým, ktoré neuspokojili ani zamestnávateľov, ani sociálnych partnerov, ani Európsku komisiu. Tá Španielsku vytkla[67] stále slabú komunikáciu so sociálnymi partnermi a bezradnosť v riešení zdravého nastavenia rovnováhy sociálnej ochrany zamestnancov a liberalizácie pracovného trhu v dokoch. Ani represie zo strany Komisie neviedli k zmysluplnej reformnej práci krajiny. Tá ignorovala upozornenia a pod tlakom nahromadených problémov pripravila nekvalitné riešenia.

5.1.6 Novinky v ochrane dát: GDPR

Jednou z najvýraznejších reforiem Európskej únie v poslednej päťročnici bola zmena všeobecných pravidiel používaných pri ochrane osobných údajov. Šlo o nutnosť, ktorá otvorila agendu kyber-bezpečnosti v živote spotrebiteľov aj podnikateľov a spravila z nej súčasť mainstream politiky spoločenstva. Podľa mnohých však prešla príprava niekoľkými kľúčovými obdobiami, v ktorých sa do smernice v skratke nazvanej GDPR dostali aj prehnané reakčné mechanizmy.

65 Global support for Spanish dockers facing unilateral labour reform - https://www.etf-europe.org/global-support-for-spanish-dockers-facing-unilateral-labour-reform/

66 Sloboda usadiť sa - http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_2.1.4.pdf

67 Odporúčania Rady k programu stability Španielska v roku 2018 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0910(08)&from=IT

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Aj preto zanechala v množstve sektorov podnikajúcej populácie pachuť. Na nutnosti ochrany údajov sa síce zhoduje každá skupina európskej populácie, konkrétne opatrenia však priniesli rozpaky.

Vo viacerých európskych prieskumoch v podnikateľskom prostredí to boli hlavne slovenské a české firmy, ktoré viedli rebríčky rešpektov a obáv zo zavádzania pravidiel spojených s GDPR.

Často skloňovanou obavou, ktorá mohla podľa názoru slovenských podnikateľov negatívne ovplyvniť ich biznis, bola obava z rizika pre ich obchodný model. Hlavne firmy, ktorých obchod je založený na silnej dôvere zákazníkov, ale aj firmy, ktoré svoj obchodný model považujú za unikátny, vyjadrovali obavy, že nové pravidlá na jednej strane transparentnejšie, na strane druhej viac ochranárske smerom ku klientovi, ohrozia dôveru ich klientov, prípadne prezradia komponenty obchodného modelu konkurencii.

Nejasný výklad výnimky

Častou obavou slovenských firiem bolo taktiež, že GDPR povedie k zvyšovaniu byrokratickej záťaže. Obavy si všimli aj tí, ktorí smernicu pripravovali. Prišli preto s ústupkom a výnimkou z povinnosti viesť záznamy o činnostiach pri spracovávaní údajov. Opatrenie, ktoré je snahou podporiť malé a stredné podniky, je náhradou za zrušenie oznamovacej povinnosti Úradu pre ochranu osobných údajov, ktorú mnohí považovali za formalitu a administratívnu záťaž.

Záznamy by mali podľa opatrenia byť oporou pri riešeniach problémov s ochranou dát vo firmách. Záznamy o činnostiach musia obsahovať mnoho detailných informácií, na ktoré však nie všetci majú priestor a čas. Tieto záznamy by bolo potrebné nielen vypracovať, ale aj priebežne aktualizovať. Práve tu to byrokraciou zaváňalo najviac.

Nariadenie však počíta s možnosťou preniesť túto povinnosť na spracovateľov a povoľuje menším podnikom do 250 zamestnancov povinnosť ignorovať. Výnimka sa však týka len takých záznamov, ktoré nie je možné kvalifikovať ako rizikové, teda „nezasahujúce závažným

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

spôsobom do práv a slobôd jednotlivcov“. Výklad tohto popisu v norme je však tak zo strany zákazníkov, ako aj podnikateľov sporný.

„Napriek prijatiu GDPR pred viac ako dvomi rokmi podnikateľom chýbala komplexná dokumentácia, prípadne komentár približujúci, ako GDPR správne implementovať. Bežne sa stretávame aj s nedostatočným dodržiavaním doterajšej legislatívy. Znepokojuje nás aj všeobecne nízke povedomie slovenských podnikateľov v tejto oblasti. Z nariadenia GDPR vyplýva, že v prípade závažného porušenia hrozia firmám až likvidačné pokuty,“ poukazuje na nedostatočné a nejasné informovanie aj Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení Slovenskej republiky.

Balíček opatrení, ktorý je vlajkovou loďou európskej politiky pre ochranu spotrebiteľa, je v platnosti od 25. mája 2019. Hoci ide o komplexný súbor pravidiel, podnikateľov sa zjednodušene povedané najviac dotkla povinnosť omnoho viac informovať zákazníkov o tom, čo robia s ich osobnými údajmi a komu ich poskytujú. Zákazníci získali právo požiadať o úplné vymazanie svojich údajov z databáz firiem. Každý únik osobných údajov musia firmy bezprostredne nahlásiť a navrhnúť riešenie.

Slovenským firmám osloveným pre účely tejto analýzy prekážajú na opatrení napríklad aj hrozby prísnych sankcií. Tie sú podľa nich neprimerané „mladosti“ opatrenia, ktoré sa napriek zavádzaniu do praxe stále nestalo prirodzenou súčasťou každého podnikateľského projektu. Každému, aj malému obchodníkovi, pritom pri hrubom porušení pravidiel hrozí pokuta až do výšky 20 miliónov eur, alebo do výšky 4 percent z celosvetového ročného obratu firmy.

Opatrenie a formulácia normy obsahujúca „celosvetový obrat“ bola cielená hlavne na nadnárodných internetových obchodníkov, ktorí s údajmi zákazníkov nedovolene obchodujú a v prípade udelenia sankcie by mohli jednoducho argumentovať nízkym objemom obchodných operácií v danej krajine. GDPR sa tak ako jedna z noriem zaoberá európskym trhom skutočne ako trhom jednej krajiny a vníma hrozbu internetovej konkurencie z tretích

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

krajín. Podľa zamestnávateľov však napriek tomu hrozba pokuty vo výške 4 percent z celosvetového obratu predstavuje až príliš tvrdý trest.

Komunikácia a kampaň

Pri tvorbe opatrení na ochranu osobných údajov zákazníka podľa kritikov chýbala významnejšia príprava zákonodarcov na to, aké by mohli vyplývať riziká pre niektoré špecifické podnikateľské odvetvia. Zo strany členských štátov chýbala iniciatívna snaha pomenovať regionálne špecifiká.

Problematická bola aj nedostatočná informačná kampaň, ktorá o novom opatrení informovala podnikateľov pomerne krátko pred zavedením pravidiel. Vyvolávala naviac skôr obavy. Podobne ako na zákazníkov, aj na podnikateľov vplývala šírením paranoje. Mnoho zákazníkov začalo vďaka nej podozrievať podnikateľov, že s ich údajmi narábajú nečestne a mnoho podnikateľov začalo po kampani panikáriť, že nové pravidlá zavádzať nezvládne.

Prax ukázala, že z GDPR skutočný strašiak nie je. Opatrenie vnímajú viac firmy v západnej Európe. Slovensko je v pozitívnom slova zmysle pod priemerom Európskej únie v tom, nakoľko hodnotia zásah GDPR do ich podnikania za zásadný.

Na druhej strane, práve systém postupných zmien v GDPR prináša nejasnosti a zvýšené náklady zamestnávateľov. Tí na Slovensku minú na zavádzanie normy dohromady odhadom 42 miliónov eur. Vyjednávania o zmiernení opatrení prinášajú výnimky, a tie neustále komplikujú a rozširujú výklad niektorých častí pravidiel.

Odzrkadľuje to aj rozdielny výklad pravidiel a smernice všeobecne medzi slovenskými zamestnávateľmi. „Je to krok vpred pre každého kto nepodľahol „obchodníkom s teplou vodou“ a večným „nariekačom“. Takýchto zásadných reforiem, ktoré budú chrániť európskych zamestnávateľov a podnikateľov pred nekalou konkurenciou zo zahraničia, ktorá nedodržiava základne pravidlá a zákony by malo byť viac,“ hovorí Peter Serina, výkonný riaditeľ Podnikateľskej aliancie Slovenska.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

5.2. Nástroje, na ktorých treba stavať, a ktoré by európskym zamestnávateľom pomohli rozvíjať trh aj v budúcom období. Opatrenia, ktoré by mali pozitívny vplyv na zamestnávateľov v Európskej únii a Slovenskej republike.

5.2.1 Nová hospodárska politika spoločenstva

Nová Európska komisia má pred sebou niekoľko možných scenárov vývoja, ktoré popisujeme aj v tejto analýze. Nech už nastane ktorýkoľvek z nich, alebo dôjde k ich kombinácii, istým je tvrdenie, že európsku hospodársku štruktúru očakávajú pomerne výrazné zmeny. Mal by sa na ne pripraviť finančný aj podnikateľský sektor. Myslieť reformne a neležérne by však mali taktiež politici pripravujúci podmienky pre ekonomickú transformáciu.

Už teraz vidieť prvé kroky a tlaky novej vlny politikov vo vedení európskych inštitúcií. Prináša novú agendu, ktorá bude v niektorých sektoroch evidentne meniť pravidlá hry. Jednou z prvých lastovičiek je oživená a posunutá diskusia o zdaňovaní nadnárodných technologických firiem. Tým je okrem prílišného dosahu, porušovania súkromia používateľov a zásahu do politických procesov v členských štátoch vyčítané aj to, že zo ziskov zarobených na území Európskej únie ponechávajú v podobe zaplatených daní, či investícií len zlomok výnosov.

Kritika smeruje najmä k spoločnostiam Google a Facebook. Viac členských štátov voči nim zvažuje zavedenie takzvanej digitálnej dane. Jej podmienky sú však veľmi individuálne a členské štáty k nej pristupujú kreatívne. Logika a prístup k danému sektoru, či rovnako veľkým firmám, by sa mali zjednotiť jedným spoločným opatrením tak, aby v budúcnosti nedochádzalo k selektívnym politicky motivovaným útokom krajín voči vybraným spoločnostiam.

Výzvou pre Úniu bude tiež dynamický rast čínskej ekonomiky a mimoriadne silné čínske firmy. Ide o jednu z oblastí, s ktorými si predsavzala bojovať aj Komisia pod vedením Jeana-Clauda Junckera, no svoje ciele naplnila len z malej časti. Čína a jej agresívna expanzívna, ale aj hospodárska štrukturálna politika napadá prostredie slabých ekonomických rivalov a zaberá v ich teritóriu strategické ekonomické „hracie plochy“.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Čínske firmy sa zameriavajú na strategické oblasti podnikania a rastúce sektory, ktoré budú v budúcnosti nutným dielom ekonomického reťazca. Vo veľkom napríklad investujú do výroby veľkokapacitných batérií. Patria aj medzi najväčších výrobcov slnečných panelov. V prvej desiatke najvýznamnejších výrobcov slnečných kolektorov pritom nefiguruje ani jedna európska spoločnosť. Pred 15 rokmi tam figurovalo päť štátov Európskej únie, čo je dobrým ilustratívnym príkladom zmeny pomerov síl európskej a čínskej hospodárskej politiky.

Okrem násilnej čínskej dumpingovej politiky v niektorých sektoroch za stratou pevnej pôdy pod nohami Európskej únie stojí aj podľa mnohých nesprávna priemyselná a subvenčná politika na starom kontinente.

Zapracovať bude treba na prepracovaní priorít európskej hospodárskej politiky, aj na obnove konkurencieschopnosti niektorých v súčasnosti poškodených sektorov. Vyššiu aktivitu by teda okrem iného mala vyvinúť aj európska ekonomická diplomacia.

Európska komisia prísne kontroluje poskytovanie akejkoľvek štátnej podpory firmám, kým subvencie a protekcionistické opatrenia mimoeurópskym podnikom takejto kontrole nepodliehajú. Snaha politikov by mala smerovať k zrovnoprávneniu týchto prístupov.

Na úrovni Svetovej obchodnej organizácie je k dispozícii možnosť vymáhania určitých sankcií za subvencovanie firiem, ale v porovnaní s kontrolou pomoci v Európskej únii sa uplatňujú oveľa ťažšie. A práve tu by mala Únia žiadať od svetových partnerov viac.

Kritici z prostredia európskeho podnikania tiež Únii vyčítajú benevolentný prístup k zahraničným firmám, zatiaľ čo opačne to neplatí. Známe sú napríklad čínske, alebo americké bariéry pre prístup európskych firiem na ich trh, pričom ak prichádzajú na európske územie firmy opačným smerom, dvere majú otvorené a podmienky majú v mnohých ohľadoch rovnaké ako domáce spoločnosti.

Kľúčová bude aj ráznosť akcie nového zloženia Európskej komisie. Novú hospodársku politiku by mala formulovať čo najrýchlejšie a ukázať v nej značnú mieru sebavedomia. Pretrvávajúca

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

neistota totiž zaťažuje vyhliadky rastu ekonomiky eurozóny, najmä čo sa týka výrobného sektora. Podľa Európskej centrálnej banky je napätie v obchodných vzťahoch stále vysoké.

5.2.2 Reakcia na prisťahovalectvo

Od roku 2015 je jednou z hlavných politických, bezpečnostných, ale aj ekonomických tém, diskutovaných na pôde Bruselu migračná kríza. Prisťahovalectvo z krajín mimo Európskej únie vytvorilo niekoľko významných transformácií doterajších pravidiel a politík. Podľa niektorých hlasov zvládla Európska únia reagovať najlepšie ako za daných okolností mohla, podľa kritikov nereagovala dostatočne flexibilne.

Balík opatrení musel prísť zákonite aj do pracovnoprávneho prostredia. Nie všetky jeho súčasti splnili ciele, ktoré si Európska komisia predsavzala, časť opatrení však určite členské krajiny uspokojila.

Jedným z opatrení, ktoré fungovalo, bolo operatívne prepísanie pravidiel prideľovania azylu pre vysokokvalifikovaných zamestnancov z nečlenských krajín.

Niektoré z krajín, odkiaľ prúdia utečenci – napríklad Sýria – patrili pred tragickými udalosťami, ktoré k migrácii viedli, medzi najvyspelejšie štáty svojich regiónov. Patrila k tomu aj patričná vzdelanostná, vedecká, či priemyselná úroveň. Potom, čo sa vysokokvalifikovaní pracovníci z daných krajín dostali na územie Európskej únie, však často trpeli pomalosťou azylového systému, ktorá ich po zahltení dostala medzi státisíce menej kvalifikovaných migrantov, čakajúcich na posúdenie azylovej žiadosti.

Vzhľadom k politickým ťažkostiam, vyvolaným treniami vnútri Európskej rady pri prijímaní všeobecných ustanovení, ktoré sa týkajú všetkých aspektov prisťahovalectva za prácou do Európskej únie, Európska komisia radšej pristúpila k prijímaniu sektorových právnych predpisov podľa jednotlivých kategórií migrantov, s cieľom postupne vytvoriť politiku legálneho prisťahovalectva na úrovni Únie.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Smernicou 2009/50/ES[68] o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín na účely vysokokvalifikovaného zamestnania sa zaviedla modrá karta Európskej únie. Tá vlastne zaviedla zrýchlený postup vydávania osobitného povolenia na pobyt a pracovného povolenia za atraktívnejších podmienok.

V roku 2016 navrhla Európska komisia revíziu systému, ktorej súčasťou boli menej prísne kritériá prijímania, nižší mzdový prah a nižšia požadovaná dĺžka pracovnej zmluvy. Aby sa zamestnávanie vysokokvalifikovaných zamestnancov zjednodušilo, nastavili sa aj jasnejšie ustanovenia o zlúčení rodín a zrušenie paralelných vnútroštátnych systémov. Práca na revízii však nebola dotiahnutá hlavne pre námietky niektorých krajín pri konzultácii v Európskej rade.

Smernica o jednotnom povolení 2011/98/EU[69] stanovuje spoločný, zjednodušený postup pre štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí žiadajú o povolenie na pobyt a pracovné povolenie v niektorom členskom štáte.

Európska smernica 2014/36/EU[70], ktorá bola prijatá v roku 2014, určuje podmienky vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín na účely zamestnania ako sezónnych pracovníkov. Sezónni pracovníci sa môžu zdržiavať legálne dočasne v Európskej únii počas maximálne piatich až deviatich mesiacov.

Smernica 2014/66/EU[71] o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín v rámci vnútropodnikového presunu vytvorila európskym podnikom s pobočkami mimo Európskej únie možnosť dočasne presúvať manažérov, špecialistov a zamestnaných stážistov do svojich pobočiek a dcérskych spoločností v Únii.

68 Európska smernica 2009/50/ES https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A32009L0050
69 Euróska smerinica 2011/98/EU https://www.europeansources.info/record/report-on-the-implementation-of-directive-2011-98-eu-on-third-country-nationals-residing-and-working-in-a-member-state/
70 Európska smernia 2014/36/EU https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex%3A32014L0036
71 Európska smernica 2014/66/EU https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX:32014L0066

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Smernica Európskeho parlamentu o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín na účely výskumu, štúdia, odborného vzdelávania, dobrovoľníckej služby, výmenných programov žiakov alebo vzdelávacích projektov a činnosti aupair s označením 2016/801[72] bola prijatá v roku 2016 a otvára dvere jednoduchšiemu prístupu kvalifikovaným a nádejným mladým ľuďom.

Postavenie štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí majú dlhodobý pobyt v Európskej únii, bolo v reakcii na utečenecku krízu rozšírené súborom pravidiel o právach utečencov a iných príjemcov medzinárodnej ochrany.

Migrácia ako príležitosť

Európska únia je z viacerých príčin hlavným cieľom utečencov. Prichádza do nej najviac migrantov zo všetkých regiónov sledovaných OECD[73].

Pracovní (často nazývaní ekonomickí) migranti predstavujú podľa štatistík zhruba tretinu všetkých prichádzajúcich. Krajiny majú k tomuto trendu odlišné postoje. Niektoré z nich navrhujú reštriktívne kritéria posudzovania azylových žiadostí s cieľom odrádzať putujúcich obyvateľov tretích krajín od pokusov usadiť sa na území Európskej únie.

Čoraz hlasnejšie však znejú aj názory, že migrácia pre svoju podstatu nikdy nezanikne a je sa na ňu preto nutné pozerať konštruktívne, aj ako na príležitosť. Tou sa stáva hlavne pri úspešnom uplatnení migranta na pracovnom trhu.

Únia preto musí pracovať s politickým, ale aj právnym rámcom úpravy pravidiel tak, aby si vedela kvalitatívne a kvantitatívne vyberať vhodných adeptov pre európsky pracovný trh.

72 Smernica Európskeho parlamentu https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2016_132_R_0002
73 Zamestnávanie prisťahovalcov, OECD https://www.oecd.org/els/mig/Recruiting-Immigrant-Workers-Europe-Recommendations_Slovak.pdf

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Mnoho zamestnávateľov po tom volá, vzhľadom k všeobecne nízkej nezamestnanosti a negatívnej krivke demografického vývoja v členských krajinách.

Z tohto hľadiska Únia zlyháva v procese tvorby politík. Ten je pre niekoľko príčin zdĺhavý. Od prípravy smernice po aplikáciu v zákonoch členských krajín prejde od 5 do 10 rokov. OECD preto navrhuje priniesť v Únii možnosť zavádzať implementačné opatrenia, teda pravidlá, ktoré budú prijímané rýchlejšie a nemusia byť prijímané všetkými členskými krajinami.

Príkladom toho, ako nejednotne postupujú členovia Únie je zas preberanie smernice o modrej karte, pri ktorej svojský a individuálny prístup jednotlivých členských krajín vytvára výrazné rozdiely v základných procesoch azylových posudzovaní.

Rýchlosť azylového posúdenia by sa zvýšila odstránením členitosti prístupu k migrantom podľa jednotlivých členských krajín. Vhodným by bolo aj opačné prezentovanie dopytu po konkrétnych profesiách zo strany členských štátov Európskej únie. Zrýchlilo by to proces migrantom, ktorí napriek tomu, že požadovanú znalosť ovládali, uviazli v anonymnej mase.

Aj OECD medzi odporúčaniami pre zlepšenie práce s migráciou uvádza vytvorenie databázy, spájajúcej zamestnávateľov s uchádzačmi o prácu na úrovni celej Európskej únie, ktorá bude kompatibilná s kanálmi a schémami pracovnej migrácie.

Napriek dlhoročnej snahe Európskej komisie sa nedarí odstraňovať zbytočné bariéry mobility pracovnej sily medzi jednotlivými členskými krajinami. Vnútri Európskej únie je nutné zjednodušiť presuny sezónnych pracovníkov, študentov a legálne pracujúcich občanov z tretích krajín. O pracovné povolenia v jednom členskom štáte Únie by malo byť možné žiadať aj z iného členského štátu. Jednotlivé krajiny by potom mali tlačiť na skrátenie čakacej doby, ktorá množstvu cudzincov nedáva možnosť živiť sa behom tejto doby legálne a vytvára kriminalitu, či čiernu prácu.

S nutnosťou odstránenia bariér pracovným silám z tretích krajín súhlasia aj slovenskí podnikatelia. „Hneď potom, ako sa odstránia, začne sa s odstraňovaním bariér, predovšetkým

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

mentálnych, medzi občanmi EÚ. Chcelo by to veľkú celoeurópsku kampaň a portál s pracovnými miestami, nakoľko je množstvo ľudí nezamestnaných v rámci svojich krajín, pričom v inej časti EÚ je pre nich ideálne pracovné miesto, len sa o ňom nedozvedia," uvádza Peter Serina, výkonný riaditeľ Podnikateľskej aliancie Slovenska.

Navrhuje zriadenie jednotného portálu na úrovni Únie, kde by sa koncentrovala ponuka a dopyt po voľných pracovných miestach neobsadených a neobsadených z pozície občanov Únie a na tie by malo spoločenstvo umožniť legálne sa zamestnať ľuďom z tretích krajín. Európska únia by podľa neho mala určiť celoeurópsku kvótu, koľko akých ľudí krajiny v pracovných systémoch potrebujú.

S tým, že otvorenie pracovného trhu občanom z tretích krajín dokáže aspoň dočasne vyriešiť niektoré z hlavných problémov slovenských firiem, súhlasí aj Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení Slovenskej republiky.

„Z krátkodobého hľadiska je zamestnávanie cudzincov jedným z najrelevantnejších riešení, ktoré sú dnes aktuálne na stole. Legislatíva pri zamestnávaní cudzincov je na Slovensku stále zdĺhavá a mnoho cudzincov aj z tohto dôvodu uprednostňuje zahraničie, kde sú tieto lehoty kratšie. Cudzinecká polícia je poddimenzovaná a častokrát sa stáva, že sa nie je možné dohovoriť iným ako slovenským jazykom, čo je pre cudzincov samozrejme komplikácia," uvádza Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení Slovenskej republiky.

Prax ukazuje, že to ide

Dnešná prax často vpustí danú kategóriu občana na územie Únie, ale následne nerieši jeho prípadné pracovné presuny medzi jednotlivými členskými krajinami. Nacionálny populizmus naviac nepraje náladám v Európskej rade, kde sa v posledných obdobiach viac vytvárajú nové bariéry, než búrajú tie staré.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Cestou ako pracovať s pracovnou migráciou tak, aby zvyšovala komfort a prístup na trh migrantom a zároveň spĺňala predstavy cieľových krajín o ich kvalifikácii, je aj dvojstranné partnerstvo medzi jednotlivými členskými krajinami Európskej únie a tretími krajinami.

Pracovné kvalifikácie a zručnosti by mali byť súčasťou procesu prvého kontaktu s migrantmi. Ak má zručnosti a vzdelanie, mal byť vedieť, že ak ho dokáže preukázať, bude mu uznané prednostné právo posúdenia azylu, či dokonca ponúknutý proces prijímania na trh práce.

Kritici, ktorí sa obávali, že migračná vlna z roku 2015 prinesie iba záťaž sociálnemu systému, dnes majú k dispozícii dáta, hovoriace o opaku. Napríklad v Rakúsku sa po štyroch rokoch zamestnalo 44 percent migrantov prijatých v roku 2015. Podobné čísla vykazuje aj Nemecko. Takmer teda došlo k naplneniu plánu zamestnať do štyroch rokov polovicu migrantov z roku 2015.

V rokoch 1997 – 2004 tvorili migračné toky medzi štátmi ekonomického centra EÚ/EHP (napríklad z Nemecka do Švajčiarska) až **61,5 percenta** a toky z periférie do ekonomického centra (napríklad z Portugalska do Francúzska) **34,4** percenta všetkých migračných tokov v rámci EÚ/EHP. Toky z centra do periférie činili len **1,5 percenta a z** periférie do periférie **2,7 percenta** všetkých tokov.

V rokoch 2005 – 2013 klesol podiel tokov v rámci centra na **48,4 percenta a** podiel tokov z periférie do centra stúpol na **47,5 percenta**. Táto zmena ide na vrub východných rozšírení Európskej únie, ktoré generovali masívne toky z Poľska a Rumunska do Nemecka, Británie, Talianska a Španielska. Podiel tokov z centra do periférie (**1,6 percenta**) a z periférie do periférie (**2,6 percenta**) však zostal prakticky nezmenený.

Slovensko a scenáre migrácie:

1. Variant s vysokou imigráciou predpokladá, že v období rokov 2020 – 2060 sa na Slovensko každý rok prisťahuje 10 tisíc imigrantov, teda čisté ročné migračné saldo obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov sa zvýši z **13374 na 18318**. To znamená, že v danom období 40 rokov sa počet

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov celkom zvýši spolu o 410 tisíc len vďaka vyššej imigrácii, ako ju predpokladá stredný variant. Variant s vysokou imigráciou ďalej predpokladá, že polovicou imigrantov budú ženy. Miera pôrodnosti u imigrantov sa predpokladá taká istá, ako u domáceho obyvateľstva, teda 1,78 dieťaťa na jednu ženu v plodnom veku. Celkový migračný prírastok obyvateľov (vrátane detí imigrantov) vo veku 20 – 64 rokov tak v období rokov 2020 – 2060 dosiahne **597 tisíc**. Ani variant s vysokou imigráciou neznamená, že sa Slovensku podarí udržať súčasnú zásobu obyvateľstva vo veku 20 – 64 rokov, **3,45 milióna.** Veľkosť tejto kohorty sa do roku 2060 zníži **o 311 tisíc** obyvateľov.

2. Variant s veľmi vysokou imigráciou predpokladá, že v období rokov 2020 – 2060 sa na Slovensko každý rok prisťahuje navyše 15 tisíc imigrantov, teda čisté migračné saldo obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov sa zvýši z **18374 na 23318**. To znamená, že v danom období 40 rokov sa počet obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov zvýši spolu o **615 tisíc** len vďaka vyššej imigrácii, ako ju predpokladá stredný variant. Aj variant s veľmi vysokou imigráciou ďalej predpokladá, že polovicou imigrantov budú ženy a miera ich pôrodnosti bude činiť 1,78 dieťaťa. Celkový migračný prírastok obyvateľov (vrátane detí imigrantov) vo veku 20 – 64 rokov tak v období rokov 2020 – 2060 dosiahne **895 tisíc.** Pri variante s veľmi vysokou imigráciou by sa počet obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov znížil do roku 2060 len o **13 tisíc** obyvateľov.

Ani variant s veľmi vysokou imigráciou by v skutočnosti nezabezpečil udržanie súčasných počtov populácie vo veku 20 – 64 rokov. Všetky demografické projekcie vychádzajú z údajov o trvalom bydlisku obyvateľov Slovenskej republiky. Neberú teda do úvahy zhruba **330 tisíc občanov** Slovenska žijúcich v zahraničí. Podľa údajov z centrálneho registra poistencov má vyše polovica z nich menej ako 30 rokov. Veľká časť z nich sa už do Slovenskej republiky nikdy nevráti a ich deti budú vyrastať v zahraničí. Ak by sme teda chceli udržať súčasné počty populácie vo veku 20 – 64 rokov, museli by sme ročný prílev imigrantov zvýšiť zhruba na **17 tisíc** oproti počtom, ktoré predpokladá stredný variant.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Nielen z týchto údajov vyplýva, že by otvorenejšie podmienky pre migráciu vyhovovali aj slovenským zamestnávateľom.

5.2.3 Koordinácia zamestnávateľských politík

Kľúčom k funkčnému systému podnikateľského prostredia, ktoré bude v európskom spoločenstve v harmónii s národnými legislatívami a sociálnou politikou je vzájomná koordinácia.

Práve tá ukázala v histórii spoločenstva, že prináša najvýraznejšie výhody spoločnej cesty krajín zo starého kontinentu. Zamestnanecké a sociálne politiky sa harmonizovali už v obdobiach dávno pred vstupom Slovenska do Európskej únie, napríklad v 80-tych rokoch minulého storočia.

Známa a úspešná bola aj takzvaná Biela kniha o raste, konkurencieschopnosti a zamestnanosti, ktorou v roku 1993 spoločenstvo reagovalo na zlý stav nezamestnanosti. V roku 1999 vstúpil do platnosti nový súbor opatrení, ktorý formuloval Európsku stratégiu zamestnanosti a založil stály výbor pre zamestnanosť v Európskom parlamente.

Mimoriadny samit o zamestnanosti v Luxemburgu v novembri 1997 spustil európsku stratégiu zamestnanosti spolu s otvorenou metódou koordinácie takzvaným Luxemburským procesom, ktorý je ročným cyklom koordinácie a monitorovania národných politík zamestnanosti. Každoročne odvtedy navrhuje vhodné a najefektívnejšie nástroje pre riešenie potrieb zamestnávateľov.

V roku 2000 sa Európska rada na zasadnutí v Lisabone dohodla na novom strategickom cieli, aby sa Únia stala „najkonkurencieschopnejšou a najdynamickejšou znalostnou ekonomikou na svete“, ktorá by zahŕňala plnú zamestnanosť ako cieľ politiky zamestnanosti a sociálnej politiky, ako aj konkrétne ciele v oblasti zamestnanosti.[74]

---

74 Lisabonská stratégia - http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/54/employment-policy

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

V roku 2005 sa zmenil štýl posudzovania na viacročné pozorovanie aplikácie politík, čo podľa kritikov viedlo k spomaleniu a laxnejšiemu prístupu k aplikácii európskych odporúčaní do národných politických systémov.

Aj dnes skúmame úspechy a neúspechy stratégie Európa 2020, ktorú členské štáty prijali uprostred ekonomickej krízy v roku 2010. Jej cieľom bol hlavne apel na znižovanie nezamestnanosti.

Desaťročná stratégia pre zamestnanosť a inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast sa zamerala na dovtedy nepozorované súčasti zamestnaneckých politík.

Stále platná stratégia si dávala ambiciózne ciele, ako napríklad vymaniť najmenej 20 miliónov ľudí z rizika chudoby a vylúčenia zo spoločnosti. Iste správny prístup k zamestnanosti bol pohľad skrz vzdelanie. To sa začalo chápať ako súčasť zamestnaneckej politiky a okrem zvyšovania jeho všeobecnej kvality Únia požadovala aj vyššie rešpektovanie potrieb zamestnávateľov jednotlivých členských štátov.

Dnes žiaľ vieme, že napriek aplikácii do národných politík, ktorá bola niekedy neochotná, ciele sa nie všade naplnili. Problémom je zase rozdielny prístup štátov k európskym odporúčaniam. Dodnes je niekoľko členov Únie, ktoré ich rešpektovali len formálne, neskoro, alebo dokonca nie v plnej miere.

Príkladom je žiaľ aj Slovensko, kde začala vláda prijímať niektoré opatrenia pre preorientáciu školstva na potreby pracovného trhu až na sklonku desaťročnej stratégie, v dobe, kedy sa formuje nová stratégia reagujúca zase na nové výzvy.

Tými sú napríklad hroziace prepady ekonomiky a transformácia priemyslu, či energetiky. Vznik stratégie sprevádzajú problémy, kedy sa štáty zoskupujú podľa vlastných záujmov a ochoty integrovať sa na spoločnom trhu. Prospešná by bola čo najširšia koordinácia pravidiel a politických i legislatívnych krokov, pričom by však spoločenstvo akceptovalo špecifiká niektorých regiónov.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Za dobrý odrazový mostík možno považovať Európsku stratégiu zamestnanosti[75], ktorú v roku 2017 v Lisabone oficiálne schválila Európska rada. Ide o zmenu a doplnenie usmernení pre podporu zamestnanosti s cieľom zosúladiť znenie so zásadami európskeho piliera sociálnych práv.

Usmernenia pre zamestnanosť osobitne vymedzujú odporúčania špecifické pre jednotlivé krajiny, čo je dobrou a adresnou cestou ako formulovať konkrétne návrhy, avšak v súlade s návrhmi pre ďalších členov spoločenstva.

Usmernenia pre zamestnanosť tvoriace politiku zamestnania od roku 2010 podporujú stratégiu Európa 2020, ktorej cieľom je zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu.

Novo prijaté usmernenia odrážajú nový prístup k tvorbe hospodárskej politiky, založený na investíciách, štrukturálnych reformách a fiškálnej zodpovednosti.

4 usmernenia pre zamestnanosť sú zamerané na štyri kľúčové oblasti:

Podpora dopytu po pracovnej sile a najmä usmernenie o vytváraní pracovných miest, zdaňovaní práce a stanovovaní miezd.

Posilnenie ponuky pracovných síl a zručností prostredníctvom riešenia štrukturálnych nedostatkov v systémoch vzdelávania a odbornej prípravy a prostredníctvom boja proti nezamestnanosti mladých ľudí a dlhodobej nezamestnanosti.

Lepšie fungovanie trhov práce s osobitným zameraním na zníženie segmentácie trhu práce a zlepšenie aktívnych opatrení na trhu práce a mobility na trhu práce. Spravodlivosť, boj proti chudobe a podpora rovnakých príležitostí pre všetkých. V aktuálnej situácii ide o najpresnejšie pomenovanie potrieb zamestnaneckých politík naprieč členskými štátmi Únie.

75 Európska stratégia zamestnanosti - https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&intPageId=3427

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Pracovné právo

Európske zamestnanecké právo doposiaľ sledovalo hlavne ciele dosiahnuť vysokú zamestnanosť a silnú sociálnu ochranu, zlepšiť životné a pracovné podmienky pracovníkov a vyvolať medzi jednotlivými členskými krajinami sociálnu súdržnosť.

Pre udržanie lojality členských krajín však európske právo dáva značnú voľnosť pri vytváraní národných legislatívnych noriem. Napríklad európska smernica hovoriaca o pracovnom čase priniesla garanciu 20 dní zamestnaneckej dovolenky ročne.[76] Mnoho štátov však tento štandard voľne posunulo, prípadne naopak v prospech zamestnávateľov umožnilo zavádzať prenášanie dní dovolenky do ďalších rokov.

Na členských štátoch ostala tiež exekučná zložka – teda dohľad na to, či sú európske a národné normy dodržiavané. Až na výnimočné prípady sa európske orgány do metód dohľadu v jednotlivých členských štátoch nestarajú. Na jednej strane to prináša pri odstredivých emóciách euroskeptikov zmiernenie politického trenia, na strane druhej však niekedy dochádza k obchádzaniu dodržiavania spoločne dohodnutých európskych pracovných politík.

Aj preto od roku 2016 funguje Európske stredisko pre odborné znalosti v oblasti pracovného práva, politiky zamestnanosti a politiky trhu práce. Stredisko odborných znalostí pokrýva právne, regulačné, hospodárske a politické aspekty zamestnanosti a trhov práce, vrátane reforiem. Členské štáty a krajiny Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP), ale aj kandidátske krajiny a potenciálni kandidáti, oprávnení na účasť na Progress programe Európskej únie v oblasti zamestnanosti a sociálnej inovácie, smú v kooperácii so Strediskom vytvárať štátne aj mimovládne štruktúry, ktoré získajú znalosti pre aplikovanie a dohľad nad aplikáciou európskych smerníc do národných politík.

Pomáha to nielen samotným členským štátom pre vnútorný dohľad a čerpanie zo zahraničných skúseností, ale aj tomu, aby sa vedeli pred zahraničným porušovaním pravidiel

76 Pracovné právo, Európska komisia - https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=157

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

brániť. Vďaka novej inštitúcii sa napríklad rapídne znížil počet prijatých národných právnych noriem, ktoré sú následne napádané pre nesúlad s európskym právom na súdnom dvore.

Ašpirantom na členstvo v Únii zas umožňuje preskočiť „detské choroby“ vytvárania sociálnej politiky v súlade s európskymi normami. Opatrenie teda bolo a je hodnotené ako adekvátne. Posilnilo schopnosť Únie aplikovať a dohliadať na dodržiavanie pravidiel, nepripravilo však o patričné právomoci jednotlivé členské štáty.

Súčasná politická situácia nepraje výraznejším reformám európskeho pracovného práva. Odstredivé sily vyvolané nacionalistickým populizmom neumožňujú silnejšie zviazanie národných noriem. Zvýšeniu flexibility by však prospelo častejšie zdieľanie best practicies. Zamedzilo by to zbytočným odkladom prípravy vhodných noriem pracovného práva, ktoré sme v posledných rokoch videli aj na Slovensku.

5.2.4 Viac iniciatívy z regiónu Vyšehradskej štvorky

Časť z aktuálne prezentovaných a demonštrovaných obáv krajín Strednej Európy je relevantných. Kombinácia reformy trhu práce a pokusov o rýchle zavedenie vyššieho sociálneho zabezpečenia v norme pre celú Európu, vrátane krajín strednej a východnej Európy, by mohli viesť k strate konkurencieschopnosti stredoeurópskych krajín. Tá by mohla prinášať zvýšenú nezamestnanosť a neschopnosť stabilizovať trh práce.

Odmietavé stanovisko krajín skupiny Vyšehradskej štvorky a mladších členských štátov Únie je teda pochopiteľné. Podľa kritiky však týmto štátom chýba konštruktívna zložka. Diplomacia sa v poslednom období zúžila na strohý odpor. Krajiny nášho regiónu vyslovujú hlasné nie, ale nenavrhujú žiadne alternatívne riešenia na problémy, ktoré európske spoločenstvo potrebuje riešiť.

Rokovania o novej hospodárskej a sociálnej politike sú pravým časom, kedy by mali tieto štáty vrátane Slovenska prejaviť kreativitu a schopnosť byť viac než len „enfant terrible“ prostredia Únie.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Štáty by mali prezentovať hlavne vlastné predstavy o funkcii európskych investičných zdrojov, fondov pre stabilizáciu, politiky zamestnanosti, vzdelávania, školenia a pracovného trhu celkovo. Je pravý čas prezentovať návrhy pre reakciu na globalizáciu, zamestnanosť migrantov, či mládeže.

Nedostatok ochoty na dohodu dokážu kompenzovať napríklad záchranné mechanizmy, či fondy, ktoré možno spustiť v prípade tvrdých dát o recesii. Je však nutné konať, reformy, ktoré majú vytvoriť ochranu pred negatívnym vývojom ekonomiky uviazli, často s prispením negatívneho a nekonštruktívneho postoja Slovenska a jeho susedov.

Nielen kritika ďalších členov Európskej únie, ale aj objektívna skúsenosť ukazuje na to, že zásadovosť regiónu Vyšehradskej štvorky vytvára neprimerané bariéry, ktoré časť politikov prezentuje ako bariéry medzi pro-európskym jadrom a euroskeptickým zvyškom Únie, starými a novými členskými krajinami, či konzervatívcami a liberálmi. Svetová ekonomika a geopolitika sa na tieto rozdiely nepozerá. Ak nie je Európska únia dynamická a dostatočne flexibilná, neprináša včasné reformy, reagujúce na prichádzajúce hrozby.

Stredná Európa práve absenciu dynamiky, flexibility a akcieschopnosti Únie často kritizuje. Paradoxne je to však často ona, ktorá tieto negatívne zdania vyvoláva.

Slovensko, Česko, Poľsko a Maďarsko sa musia naučiť robiť kompromisy a prijímať aj niektoré z opatrení, ktoré nie sú priamo podľa ich predstáv.

Príkladom bola Smernica o vysielaní pracovníkov. Nečinnosť, ktorou chceli vyjednávači regiónu V4 demonštrovať svoj nesúhlas, takmer viedla k zavedeniu opatrení v znení, ktoré by poškodilo práve spoločnosti z tohto regiónu. Racionalita sa prejavila v postupnom obrusovaní hrán a konečnom súhlase Slovenska a Česka s kompromisným návrhom.

V prípade odmietania deliaceho mechanizmu migrantov zas protestné krížne preloženie rúk a vyložené nohy takmer viedli k silovému zavedeniu mechanizmu. Príkladom, ako hľadať

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

kompromis, bolo následné odsúhlasenie zvýšenej finančnej pomoci pre infraštruktúru utečeneckých táborov v Líbyi.

Právomoci doma, ale v správnych rukách

Je pravdou, že Slovensko je medzi krajinami Vyšehradskej štvorky v otázkach rýchlejšej európskej integrácie najotvorenejšie. Stále však patrí k zoskupeniu, ktoré je najvýraznejším dezintegračným iniciátorom európskeho spoločenstva.

V prípade, že budú odstredivé tendencie Únie a členských štátov z nášho regiónu pokračovať, musíme si upratať na vlastnom prahu. Domáce úlohy nemáme dokončené ani vo všetkých oblastiach, ktoré majú byť samozrejmosťou aj pre nové členské štáty, ktorými už dávno nie sme. Právomoci pevne v rukách členských štátov musia ostať len v prípade, že budú spravované kompetentne a zodpovedne.

Stále existuje veľký priestor pre zlepšenie správy vecí verejných a zabezpečenie efektivity transparentnej správy.

Chýbajú tiež reformy systémov vzdelávania a odbornej prípravy. Hospodárska politika sa niekoľko rokov vyhýba reformám zamestnaneckého práva, ktoré by umožnilo prijímanie vyššieho počtu zahraničných pracovníkov na pozície, ktoré zamestnávatelia nedokážu pokryť občanmi krajiny. Veľmi pomalý je aj prechod z prostredia konvenčného priemyslu k novému vedomostnému.

Podpora digitálnej ekonomiky, či start-up prostredia je často len proklamáciou a zaostáva za inými členskými krajinami. Keď chceme, aby na nás mysleli v Bruseli, musíme na nás myslieť aj my sami.

Reformy európskeho rozmeru. Doteraz fungovali, poďme ďalej

Nielen národné politiky, ale aj európske politiky vyžadujú rýchlejšie reformné tempo. Vplyvom národných politických nacionalistických a ochranárskych nálad chýba tlak na presadzovanie

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

reforiem tempom, ktoré by zaručovalo pripravenosť na ďalšie prípadné ekonomické krízy. Pritom práve reformy ukazovali v minulosti to najlepšie, čo európske spoločenstvo prináša. Pomohli zachrániť upadajúce ekonomiky a naštartovať k novému rastu.

Uplynulá hospodárska kríza z roku 2008 spustila súbor opatrení, ktoré Európska komisia privádzala v platnosť fázovite, ale v rýchlom slede. Šlo hlavne o rýchle aktívne politiky práce[77], kde sa zasahovalo do zdanenia práce, iných dávok súvisiacich so sociálnym zabezpečením a dávok v nezamestnanosti.

Cieľom týchto opatrení bolo hlavne zmierniť vplyv recesie na trh. To sa malo dosiahnuť najmä zabránením nadmerného rušenia pracovných miest v Európskej únii. Po dlhej dobe začali členovia Únie stavať nové systémy záchranných sietí zamestnávateľov a vytvárať flexibilnejšie možnosti pracovných pomerov, čoho výsledkom bol napríklad pre zamestnávateľov výhodný nárast počtu krátkodobých pracovných miest, ktorých flexibilita a početnosť však zaručovali možnosti nevypadnúť z pracovného procesu ani zamestnancom.

V druhej fáze reformných opatrení sa Európska komisia zamerala hlavne na juh kontinentu. Tamojšie vlády boli vyzvané a čiastočne aj donútené prekopať roky nemenené pravidlá pracovného trhu, ktorý bol prílišne centralizovaný, regulovaný a z hľadiska mzdovej politiky a produktivity práce výrazne nadhodnotený. Súbežne s tým sa však zavádzalo niekoľko ochranných opatrení, ktoré mali zamedziť negatívnym dopadom nutnej racionalizácie trhov, ktoré sa výrazne podpísali pod dlhovú krízu.

Ako uvádzame v inej kapitole analýzy, nie všetky z týchto opatrení priniesli požadovaný efekt. Niektoré z nich vyvolali aj nežiaduce prejavy ekonomiky. Často to viedlo aj k nepríjemným dopadom na obyvateľstvo. Nie vždy rozumelo nutnosti opatrení a prejav národných politikov

77 Economic Papers 522| July 2014 Economic and Financial Affairs ISSN 1725-3187 (online) ISSN 1016-8060 (print) A Decade of Labour Market Reforms in the EU: Insights from the LABREF database - https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13932&langId=en

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

podporoval rastúci euroskepticizmus. Gro opatrení však európske spoločenstvo aj samotné krajiny, ktorých sa reformy týkali, hodnotia pozitívne.

Európska komisia v spolupráci s Výborom pre hospodársku politiku umožňuje sledovanie reformy trhu práce v Európskej únii. Priebežné vyhodnocovanie prináša niekoľko cenných poznatkov.

Zo sledovania vyplýva, že krajiny s podobným inštitucionálnym prostredím majú tendenciu nasledovať podobné modely reforiem. Reformy bývajú častejšie v krajinách, kde sa vlády častejšie zaoberajú témami ako životné prostredie, výsledky trhu práce, úroveň regulácie alebo fiškálne zaťaženie práce.

Práve reformy, ktoré si vyžadovala finančná kríza z roku 2008, nepriniesli iba pozitívny vývoj posledných rokov. Nedostatočná komunikácia vlád s verejnosťou a niekedy úmyselný alibizmus štátov v kombinácii s vonkajším tlakom trhov, zvýšenou neistotou v ekonomike a nadnárodným dohľadom prispeli k nárastu odporu voči reformám a jednotnej reformnej politike.

Empirické dôkazy o účinkoch vybraných reforiem však Komisia hodnotí pozitívne a tak, že gro z nich dosiahlo očakávané a potrebné dopady.

Európska únia, ale aj členské štáty, ktoré z pozitívnejšieho vývoja jej ekonomiky ťažia, v posledných rokoch kvitovali hlavne reformy daní a sociálnych dávok. Ich dôsledkom je s odstupom zlepšenie miery aktivity záujemcov o prácu a zníženie nezamestnanosti.

5.2.5 Ekológia v dialógu so zamestnávateľmi

Ďalším z príkladov, kedy dokáže nedostatočná komunikácia a domáca politika postaviť proti sebe do opačnej pozície Európsku komisiu, členské štáty a niekedy aj členské štáty navzájom, je ekologická politika.

Niektoré predošlé rozhodnutia Komisie v oblasti environmentálnej politiky vznikli silovo, aj napriek nesúhlasu zástupcov priemyselných odvetví. Z dobre mienených opatrení tak niekedy

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

v konečnom dôsledku boli neprimerané zaťaženia hospodárskeho prostredia a prílišné nároky na priemysel, ktorý v niektorých odvetviach prechádza najradikálnejšími zmenami za poslednú dekádu.

Na základe 27 národných energetických a klimatických plánov aktuálne Európska komisia pripravuje konečnú verziu dlhodobej stratégie znižovania emisií do roku 2050. V roku 2020 ju potom Európska únia predloží ako svoj príspevok k plneniu Parížskej dohody o klíme. Formuje sa teda ďalšia fáza vlajkovej lode európskej politiky. Pri jednacom stole by nemali chýbať zamestnávatelia. Tak na národnej, ako aj európskej úrovni.

Prioritou spoločnej politiky má byť v nasledujúcich rokoch podľa doterajších vyjadrení predstaviteľov Komisie životaschopné a udržateľné poľnohospodárstvo.

Spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie preto po roku 2020 plánuje dosiahnuť ciele zvýšenia konkurencieschopnosti a odolnosti tohto odvetvia voči rizikám a kríze. Politika má umožniť využitie jeho poľnohospodárskeho potenciálu, ktorý ponúkajú nové technológie a začlenenie výskumu a inovácií do poľnohospodárskych postupov.

Nová predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyenová zdôraznila už krátko po zvolení potrebu vystavenia poľnohospodárov meniacim sa klimatickým podmienkam. Vyzvala na vytvorenie európskej ekologickej dohody a ambicióznejších cieľov v oblasti klímy do roku 2030.

Ak teda poľnohospodárskym podnikom už teraz prekážajú ekologické nariadenia Európskej únie, mali by sa pripraviť na ešte prudšie inovačné tlaky. Odpor, alebo pasivita vedú k silovým presadeniam nariadení zo strany Európskej komisie. Riešením je čo najaktívnejší dialóg zamestnávateľov a politikov. Tí národní by mali pri medzinárodnom vyjednávaní zohrávať výraznejšiu rolu ako zástupcovia domácich podnikov.

Platí to aj pri pretrvávajúcej kritike priemyselníkov z oceliarstva, či energetiky, ktorých konštruktívny hlas často nie je v kľúčových rokovaniach počuť.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Ochrana životného prostredia dokáže byť aj príležitosťou. Prináša inovácie, ktoré dokážu vytvárať nové príležitosti pre podnikanie a zamestnanosť, čím stimulujú ďalšie investície. Na transformáciu sa treba pripraviť, ale nesmie prichádzať jednostranne.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

6. ANKETA MEDZI ZAMESTNÁVATEĽSKÝMI ORGANIZÁCIAMI NA SLOVENSKU

Peter Serina, výkonný riaditeľ Podnikateľskej aliancie Slovenska

Ako hodnotíte aktuálne končiacu Európsku komisiu a posledné 5-ročné obdobie?

Mám za to, že napriek tomu, že v zásade ustála veľmi náročné časy, dalo sa stihnúť viac. Najmä vo vzťahu k rozvoju EU. Príliš sa komisia zamerala na udržanie status quo. Na druhej strane presadila mnohé dôležité reformy /napr. GDPR, ako aj európskeho prokurátora/ a zjednotila pozíciu vo vzťahu k Británii.

Ktoré najpozitívnejšie kroky z hľadiska zamestnávateľov Komisia konala?

Nezaviedla jednotný vymeriavací základ na dane ani sadzbu dane.

Ktoré naopak zamestnávateľom najviac komplikovali život?

Nedostatočný vnútorný trh. Stále existujú bariéry a krajiny sa začali správať viac ochranársky, napríklad prídavky na deti v Rakúsku, podľa toho, odkiaľ človek pochádza.

Čo očakávate od zloženia nového európskeho parlamentu?

Budovanie európskej identity, odstránenie bariér vnútorného trhu a zavádzanie takých opatrení, aby sa vytvoril jednotný európsky štát na federatívnej alebo konfederatívnej báze.

Na ktoré problémy zamestnávateľov by mala nová Európska komisia reagovať najrýchlejšie?

Na problém jednotnej európskej minimálnej mzdy. Mala by byť zavedená na minimálnej výške, tak aby umožňovala konkurencieschopnosť všetkým a zároveň bránila národným populistom ruinovať európsku ekonomiku.

Ako sa zamestnávateľov dotklo takzvané GDPR?

Je to krok vpred pre každého, kto nepodľahol „obchodníkom s teplou vodou“ a večným nariekačom. Takýchto zásadných reforiem, ktoré budú chrániť európskych zamestnávateľov a podnikateľov pred nekalou konkurenciou zo zahraničia, ktorá nedodržiava základne pravidlá a zákony, by malo byť viac.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Ako sa pozeráte na zamestnávanie zahraničných pracovníkov?

Mám za to, že pracovná mobilita v EÚ je nedostatočná, najmä vo vzťahu západnej časti k východnej časti. Štáty západnej časti EÚ by si mali uvedomiť, že pre ich nezamestnaných je možnosť nie len zostávať v sociálnej sieti, ale je tu možnosť zamestnať sa v strednej Európe kde je veľké množstvo voľných pracovných miest, ale chýbajú ľudia.

Bolo by vhodné odbúrať bariéry aj pre zamestnávanie občanov mimo Európskej únie?

Určite, hneď po tom ako sa odstránia/začne s odstraňovaním bariér, predovšetkým mentálnych, medzi občanmi EÚ. Chcelo by to veľkú celoeurópsku kampaň a portál s pracovnými miestami, nakoľko je množstvo ľudí nezamestnaných v rámci svojich krajín, pričom v inej časti EÚ je pre nich ideálne pracovné miesto, len sa o ňom nedozvedia.

O aké najvýznamnejšie bariéry ide?

Mala by sa znížiť a spružniť byrokracia. Z hľadiska systému by sa mal vytvoriť jednotný portál na úrovni EU, kde by sa koncentrovala ponuka a dopyt po voľných pracovných miestach neobsadených/neobsadených z pozície občanov EÚ a na tie by mala EÚ následne umožniť legálne ľuďom z tretích krajín, takých, ktorí sú stotožnení s kultúrou a právnym poriadkom EÚ, zamestnať sa priamo, bez kriminálnych sprostredkovateľov. Mala by sa určiť celoeurópska kvóta, koľko akých ľudí krajiny potrebujú a následne by sa mal vytvoriť legálny mechanizmus príchodu týchto ľudí, a to vo vzťahu najmä k mimo európskym krajinám, kde je zrejmé, že migráciu organizuje kriminálne prostredie. Taktiež je potrebné rozlišovať medzi kandidátmi na členstvo a krajinami bez možnosti vstupu do Európskej únie.

Aký vplyv Brexitu na domácu situáciu zamestnávateľov očakávate?

To bude závisieť od toho, či dôjde k neriadenému odchodu bez dohody a hlavne aký prepad ekonomickej výkonnosti nastane. Som mierny optimista v tom, že Británia na svoje podivné a nezodpovedné konanie doplatí viac, čo bude mať za následok presťahovanie množstva firiem do EÚ a zároveň aj do SR, čo zmierni prepad ekonomiky.

Ktorý brexitový scenár očakávate?

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Vzhľadom na posledný vývoj situácie, mám za to, že scenár bude ten najhorší, tzn. odchod bez dohody, za veľkého humbuku, s naštrbením vzťahov EÚ-Británia, čo Británii prinesie hrozbu rozpadu na pôvodné štáty a možno aj nové /Wales/.

Čo pre domácich zamestnávateľov znamená čínsko-americká obchodná vojna?

Príležitosť obsadiť nové trhy.

Myslíte si, že život európskych zamestnávateľov ovplyvní aj kampaň pred americkými parlamentnými voľbami?

Dúfam, že nie. Dúfam, že sa Európania zmobilizujú, vrátia sa k svojim expanzívnym obchodným koreňom a začnú robiť svoju obchodnú a podnikateľskú politiku bez ohľadu na to, kto kde vládne.

Aké vplyvy na európsku zamestnávateľskú politiku prináša domáca politická situácia?

Aj keď si to mnohí neuvedomujú, populistické riešenia dôležitých problémov v SR /dôchodkový strop, 60 % priemernej mzdy ako minimálnej a pod./ môžu byť inšpiráciou pre populistov po celej EÚ, tzn. majú potenciál negatívne ovplyvniť ostatné krajiny EÚ.

Kde vidíte pozíciu európskych zamestnávateľov o ďalších 5 rokov? Kde by mala byť?

Európania zo západnej časti EÚ sa musia zbaviť komplexov vo vzťahu ku koloniálnej minulosti a musia pochopiť, že každá krajina sama o sebe je bezvýznamná v globálnom meradle, tzn. len ako Európania EÚ majú šancu robiť veľký globálny biznis. Európania z východnej časti EÚ sa musia naučiť dravosti a podnikavosti, na ktoré pre totality 20. storočia zabudli. Musia sa zbaviť komplexu menejcennosti a musia sa vydať na expanziu do západnej časti EÚ a sveta.

Martin Katriak, prezident Zväzu obchodu SR

Ako hodnotíte aktuálne končiacu Európsku komisiu a posledné 5-ročné obdobie?

Rozpačito. Jestvuje množstvo diametrálne odlišných názorov na jej činnosť a výsledky.

Čo očakávate od zloženia nového európskeho parlamentu?

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Jednoznačné riešenia, ktoré budú rovnaké pre všetkých členov EÚ.

Na ktoré problémy zamestnávateľov by mala nová Európska komisia reagovať najrýchlejšie?

Nedostatok pracovných síl a pokiaľ možno rovnaké podmienky pre ich zamestnávanie vo všetkých členských štátoch EÚ.

Ktoré zo starých politík by bolo potrebné zrušiť, alebo zmeniť?

Zmeniť dotačnú politiku v poľnohospodárstve a to tak, aby bola približne rovnaká pre všetky členské štáty EÚ.

Ako sa zamestnávateľov dotklo takzvané GDPR?

Mimoriadne komplikovane a je zbytočne preceňované.

Ako sa pozeráte na zamestnávanie zahraničných pracovníkov?

Je to nevyhnutnosť vzhľadom na uvedený nedostatok pracovných síl v EÚ.

Bolo by vhodné odbúrať bariéry aj pre zamestnávanie občanov mimo Európskej únie?

Áno, ale veľmi opatrne.

O aké najvýznamnejšie bariéry ide?

Národné legislatívy majú rôzne bariéry a prístupy. Bariéry netreba odstrániť, ale zjednotiť pre všetkých členov EÚ.

Ktorý brexitový scenár očakávate?

Predpokladáme, že EK a Veľká Británia neuzatvoria zmluvu.

Čo pre domácich zamestnávateľov znamená čínsko-americká obchodná vojna?

Možné prenesenie dôsledkov do EÚ, čo by nebolo dobré.

Myslíte si, že život európskych zamestnávateľov ovplyvní aj kampaň pred americkými prezidentskými voľbami?

Nie.

Aké vplyvy na európsku zamestnávateľskú politiku prináša domáca politická situácia?

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Ide o veľkú rôznorodosť problematiky, napr. mimoriadne odlišné názory a postupy v otázke minimálnej mzdy.

Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR

GDPR

GDPR vnímame ako doposiaľ najväčšiu revolúciu v ochrane osobných údajov na celoeurópskej úrovni. Týka sa všetkých fyzických a právnických osôb, ktoré spracúvajú osobné údaje zamestnancov, zákazníkov, klientov a pod., ako aj tých čo vyhodnocujú správanie užívateľov v internetovom priestore. Pre firmy to znamenalo nemalé časové a finančné investície, ktoré sa pohybovali od pár stovák eur až po desaťtisíce – v závislosti od veľkosti podniku a dopadu GDPR.

Napriek prijatiu GDPR pred viac ako dvomi rokmi podnikateľom chýbala komplexná vysvetľujúca dokumentácia, prípadne komentár približujúci, ako GDPR správne implementovať. Bežne sa stretávame aj s nedostatočným dodržiavaním doterajšej legislatívy. Znepokojuje nás aj všeobecne nízke povedomie slovenských podnikateľov v tejto oblasti. V prípade závažného porušenia, ako z nariadenia GDPR vyplýva, hrozia firmám až likvidačné pokuty.

Pokuta môže siahať až do výšky 20 000 000 EUR alebo do výšky 4 % z celkového ročného obratu spoločnosti za predchádzajúce účtovné obdobie. Je potrebné zdôrazniť, že veľkosť podniku a počet zamestnancov nehrá žiadnu úlohu, likvidačné pokuty môžu byť uložené aj menšej spoločnosti s pár zamestnancami, ako aj veľkej nadnárodnej korporácii. Preto netreba nové zmeny v oblasti GDPR rozhodne podceňovať.

Zamestnávanie cudzincov

Aj napriek tomu, že na Slovensku je stále vysoká nezamestnanosť, firmy majú problém nájsť kvalifikovaných ľudí. Jedným z dôvodov je demografia, ktorá je nepriaznivá, ale aj štruktúra

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

absolventov, ktorá vôbec nekorešponduje s dopytom na trhu práce. Zamestnávatelia ponúkajú na nedostatkové pozície nadpriemerné mzdy, ani to však pre mnohé nedostatkové pozície nepomáha. Firmy pociťujú nedostatok už aj nekvalifikovaných pracovníkov, tak sa nemôžeme čudovať, že personalisti narazili na dno svojich síl a vidia ako dočasné riešenie zamestnávanie pracovnej sily zo zahraničia.

Zamestnanci s potrebnou kvalifikáciou, zručnosťami a vedomosťami firmám následne pochopiteľne veľmi chýbajú, nakoľko preškoľovanie zamestnancov ich stojí ďalšie náklady, a tým strácajú na konkurencieschopnosti, nakoľko tieto zdroje by mohli umiestniť radšej do výskumu a vývoja.

Niektoré firmy sú nútené pozerať sa po pracovnej sile zo zahraničia, či už z členských, alebo nečlenských krajín EÚ, tzv. „tretích krajín“. Samozrejme, najideálnejším riešením by bolo upraviť zmeny v systéme školstva tak, že nepotrebné odbory, ktoré nie sú na trhu práce žiadané, treba nekompromisne zrušiť, a naopak, odborom, po ktorých je najväčší dopyt, treba zvýšiť normatívne financovanie.

Z krátkodobého hľadiska, tak ako je spomenuté vyššie, je zamestnávanie cudzincov jedným z najrelevantnejších riešení, ktorú sú dnes aktuálne na stole. Legislatíva pri zamestnávaní cudzincov je na Slovensku stále zdĺhavá a mnoho cudzincov aj z tohto dôvodu uprednostňuje zahraničie, kde sú tieto lehoty kratšie. Cudzinecká polícia je poddimenzovaná a častokrát sa stáva, že sa nie je možné dohovoriť sa iným ako slovenským jazykom, čo je pre cudzincov samozrejme komplikácia.

Brexit

V súčasnosti je Brexit naozaj najväčšia výzva, ktorej musíme čeliť. Je nesmierne dôležité, aby naše budúce vzťahy s EÚ boli dobré. A k tomu potrebujeme nielen silnú Britániu, ale aj silnú Európsku úniu. Sme vzájomne previazaní a preto aj závislí jeden od druhého. Preto si musíme byť istí, že budúca dohoda bude výhodná pre obe strany. Samozrejme, výhody medzi UK

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

a jednotlivými členskými štátmi nesmú poskytovať vyššie benefity, ktoré ponúka členstvo v EÚ. Členstvo v EÚ je najvyššia forma integrácie.

Politika

Súčasná politická nervozita neprispieva ku kľudu v jednotlivých firmách – či už na strane zamestnávateľov, alebo zamestnancov. Máme signály najmä z východu Slovenska, kde je nezamestnanosť ďaleko hrozivejšia ako tu v rozvinutejších regiónoch, kde sa ľudia obávajú, že v dôsledku krízy by mohlo prísť k spomaleniu ekonomiky a mohli by prísť o prácu. Nestabilita môže spôsobiť, že investori môžu zamieriť do okolitých krajín, kde sa im politická situácia bude javiť stabilnejšia. Ak totiž krajina javí istú neistotu, tak zahraniční investori sú oveľa opatrnejší, prípadne sa jej úplne vyhýbajú. Možný je aj určitý pokles hospodárskych aktivít, či zbrzdenie investícii. Výsledkom môže byť vznik tlaku na ďalšie spomalenie ekonomiky. Podnikatelia si preto želajú, aby boli politici prehľadnejší a čitateľnejší.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

ZÁVER

Európska únia je na rázcestí, vyvolanom nebývalými faktormi, ktoré sa časovo stretli v jednom momente. Odchod Spojeného kráľovstva zo spoločenstva, globálne ekonomické vojny, migračná kríza a hlasné volanie po jej reforme novú Európsku komisiu, ale aj ďalšie inštitúcie, prinútia konať zmeny.

Je to zatiaľ jediný istý výrok, ktorý smie analytik konštatovať. Neistá a turbulentná situácia, kedy zmeny prichádzajú nielen v mesiacoch, ale aj po týždňoch, nepraje explicitným tvrdeniam a možnosti formulovať jasné závery.

Táto analýza formulovala aspoň tie najpravdepodobnejšie zo scenárov ďalšieho vývoja Európskej únie. Vychádzala z aktuálneho diania, historických skúseností, ale aj názorových prúdov, ktoré sa v európskom priestore v strednodobom horizonte formujú.

Z piatich možných trajektórií, ktorými sa naše spoločenstvo vydá, je zrejmé, že nové politiky výrazne zasiahnu nielen do občianskych politík, ale aj hospodárskej politiky.

Aj ten najkonzervatívnejší scenár naznačuje, že sa bude meniť nielen rozpočtová štruktúra, ale aj právomoci jednotlivých inštitúcií ovplyvňujúcich podnikateľský sektor.

Pre zamestnávateľov to bude znamenať nutnosť flexibilne reagovať nielen na endogénne faktory ovplyvňujúce európske hospodárstvo, ale aj faktory, ktoré prichádzajú ako závoj za novými pomermi v globálnej ekonomike.

Z hľadiska slovenského zamestnávateľa však nie je nevyhnutná panika. Slovensko je vo vzťahu k Európskej únii dobrým partnerom a Európska komisia s ním počíta vo všetkých možných plánovaných reformných krokoch.

Ako člen eurozóny je neoddeliteľnou súčasťou hlavného motora európskej ekonomiky. Nech už však Únia vykročí ktorýmkoľvek smerom, bude viac než inokedy dôležité, aby sa vyjednávaní o reformách zúčastnili aj slovenskí zamestnávatelia.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Podľa viacerých náznakov možno predpokladať, že Úniu čakajú najvýraznejšie reformy za posledné dekády. Ak na to nebude podnikateľské prostredie hľadieť ako na hrozbu, ale príležitosť, konečné vyúčtovanie môže vyzerať pozitívne.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV A ZDROJOV

AMADEO, K. (2019) „Can Trump Bring Back American Jobs?“, The Balance, 25. júna 2019, na https://www.thebalance.com/trump-and-jobs-4114173

AMADEO, K. (2019) „Trade Wars and their Effect on the Economy and You“, The Balance, 1. august 2019, na https://www.thebalance.com/trade-wars-definition-how-it-affects-you-4159973

ASSOCIATED PRESS (2019) „Collateral damage: in a US-China trade war, Europe could be the big loser“, South China Morning Post, 5. júl 2019, dostupné na https://www.scmp.com/news/world/europe/article/2153860/collateral-damage-us-china-trade-war-europe-could-be-big-loser

ASSOCIATED PRESS (2019) „Collateral damage: in a US-China trade war, Europe could be the big loser“, South China Morning Post, 5. júl 2019, dostupné na https://www.scmp.com/news/world/europe/article/2153860/collateral-damage-us-china-trade-war-europe-could-be-big-loser

BLOOMBERG (2018) „Brexit Banks Seen Moving Up to $900 Billion of Assets to Germany“, Bloomberg.com, 29.11.2018, dostupné na https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-11-29/brexit-banks-seen-moving-up-to-900-billion-of-assets-to-germany

BOTOPOULOS, K. (2019) „The Juncker commission: lessons from an almost-lost mandate“, Social Europe, 7. máj 2019, na https://www.socialeurope.eu/the-juncker-commission

CLIMATE ACTION NETWORK EUROPE (2016) Backloading, caneurope.org, 1.7.2016, dostupné na http://www.caneurope.org/publications/blogs/1215-backloading-in-the-ets

ČASOPIS ŽIVOTNÉ PROSTREDIE PRE EURÓPANOV NA CESTE K EKOLOGICKEJŠEJ A UDRŽATEĽNEJŠEJ EURÓPE , europa.eu dostupné na https://europa.eu/european-union/topics/environment_sk

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

DW (2019) „One-third of EU firms hit hard by US-China trade war“, DW, 20. máj 2019, dostupné na https://www.dw.com/en/one-third-of-eu-firms-hit-hard-by-us-china-trade-war/a-48800905

ECONOMIC PAPERS 522 (2014) Economic and Financial Affairs ISSN 1725-3187 (online) ISSN 1016-8060 (print) A Decade of Labour Market Reforms in the EU: Insights from the LABREF database, dostupné na https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13932&langId=en

Eder, F., Herszenhorn, D. M. and de la **Baume, M. (2017)** „Juncker's uni-vision for Europe", Politico, 13. September 2017, dostupné na https://www.politico.eu/article/junckers-uni-vision-for-europe/

EURÓPSKA KOMISIA Labour law, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=157

EFTA STATISTICAL OFFICE (2015) Iceland has highest employment rate in Europe, efta.int, 21.5.2015, dostupné na https://www.efta.int/Statistics/news/Iceland-has-highest-employment-rate-Europe-59866

EURÓPSKA RADA RADA EURÓPSKEJ ÚNIE (2019), Rada načrtla zásady a priority budúcnosti energetických systémov v energetickej únii, 25.6.2019, Consilium.europa.eu, dostupné na https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2019/06/25/council-outlines-principles-and-priorities-for-the-future-of-energy-systems-in-the-energy-union/

EURÓPSKA RADA RADA EURÓPSKEJ ÚNIE Štrukturálna reforma bankového sektora EÚ – zvyšovanie odolnosti úverových inštitúcií, Consilium.europa.eu, dostupné na https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/banking-structural-reform/

EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA „Banking supervision“ Bankingsupervision.europa.eu, dostupné na https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/thessm/html/index.sk.html

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

EURÓPSKA SMERNICA 2011/98/EU dostupná na https://www.europeansources.info/record/report-on-the-implementation-of-directive-2011-98-eu-on-third-country-nationals-residing-and-working-in-a-member-state/

EURÓPSKA KOMISIA (2017) European employment strategy - Employment guidelines, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&intPageId=3427

EURÓPSKA KOMISIA Market Stability Reserve, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/reform_en

EURÓPSKA KOMISIA (2019) BUSINESS AND CONSUMER SURVEY RESULTS, ec.europa.eu, September 2019, dostupné na https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/esi_2019_09_en.pdf

EURÓPSKA KOMISIA (2019) Country specific recommendation, dostupné na https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2019-european-semester-country-specific-recommendation-commission-recommendation-slovakia_sk.pdf

EURÓPSKA KOMISIA (2019) European innovation scoreboard 2019, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en

EURÓPSKA KOMISIA (2019) Horizon Europe - the next research and innovation framework programme, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/info/horizon-europe-next-research-and-innovation-framework-programme_en

EURÓPSKA KOMISIA Europe 2020, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET %20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf

EURÓPSKA KOMISIA Investičný plán pre Európu: Junckerov plán, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan_sk

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

EURÓPSKA KOMISIA (2010) The European Commission 2010–14: Profiles and priorities, Directorate-General for Communication, dostupné na https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_2_kurumlar/European_Comission_2012-2014.pdf

EURÓPSKA KOMISIA (2008) Commission presents policy priorities for 2008, Press Release Database, 21. februára 2008, dostupné na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-215_en.htm

EURÓPSKA KOMISIA (2018) A reinforced European Union Agency for Asylum, State of the Union 2018, 12. september 2018, Európska komisia, na https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-factsheet-reinforced-agency-asylum_en.pdf

EURÓPSKA KOMISIA (2019) Banking Union: Making our financial system even stronger, 7.5.2019, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/commission/files/banking-union-making-our-financial-system-even-stronger-1_en

EURÓPSKA KOMISIA (2017) Biela kniha o budúcnosti Európy, ec.europa.eu, 1.3.2017, dostupné na https://ec.europa.eu/commission/priorities/democratic-change/future-europe/white-paper-future-europe_sk

EURÓPSKA KOMISIA Regional Development and Cohesion Policy beyond 2020: The New Framework at a glance, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/

EURÓPSKA KOMISIA Catching Up Regions, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/improving-investment/lagging_regions/

EURÓPSKA KOMISIA EU Overview, Cohesion data, cohesiondata.ec.europa.eu, dostupné na https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

EURÓPSKA KOMISIA EU position in world trade, dostupné na http://ec.europa.eu/trade/policy/eu-position-in-world-trade/en

EURÓPSKA KOMISIA EU international trade in transport services, dostupné na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_international_trade_in_transport_services#General_overview

EURÓPSKA KOMISIA Energy union and climate, dostupné na https://ec.europa.eu/commission/priorities/energy-union-and-climate

EURÓPSKA KOMISIA (2018) Ecfin Forecast, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_autumn_081018_overview_en.pdf

EURÓPSKA RADA Jednotný súbor pravidiel. dostupné na - https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/banking-union/single-rulebook/

EURÓPSKA SMERNICA 2014/36/EU dostupná na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex%3A32014L0036

EURÓPSKA SMERNICA 2014/66/EU dostupná na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX:32014L0066

EURÓPSKA SMERNICA 2009/50/ES dostupná na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A32009L0050

EUROPEAN TRANSPORT WORKERS' FEDERATION (2017) Global support for Spanish dockers facing unilateral labour reform, etf-europe.org, 15.2.2017, dostupné na https://www.etf-europe.org/global-support-for-spanish-dockers-facing-unilateral-labour-reform/

EUROSTAT graf Real GDP Growth rate, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/f5a55954-36fb-41cd-abca-c2774c6d3caa?lang=en

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

EUROSTAT (2017) What do we produce in the EU?, dostupné na https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2b.html

EUROSTAT (2019) DATA FOR SHORT-TERM ECONOMIC ANALYSIS, ec.europa.eu, 01/2019, dostupné na https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9502946/KS-BJ-19-001-EN-N.pdf/cd872122-58b2-4d58-bd37-60be1df86d24

EUROSTAT (2018) How satisfied are you with your job?, ec.europa.eu, 2.3.2018, dostupné na https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180302-1

FINANCIAL TIMES Youth unemployment in Italy rises to second highest in eurozone, dostupné na https://www.ft.com/content/49ebe172-3c0e-11e9-b72b-2c7f526ca5d0

FRANCIS JACOBS „The impact of Brexit on the European Union and what this might mean for Ireland“ Francis Jacobs, Adjunct Senior Research Fellow at University College, Dublin and retired European Parliament staff (all views in this paper are expressed in a personal capacity). Dostupné na https://www.eustudies.org/conference/papers/download/407

HERSZENHORN, D. M. AND DE LA BAUME, M. (2019) „The vanishing Juncker Commission”, 19. april 2019, dostupné na https://www.politico.eu/article/the-vanishing-jean-claude-juncker-european-commission-staff-college-commissioners/

KOSTAKI, I. AND WALTER, N. (2018) „Juncker details vision for Europe in last State of the Union speech“, NewEurope, 12. september 2018, dostupné na https://www.neweurope.eu/article/juncker-details-vision-global-for-europe-last-state-of-the-union-speech/

MARIUSZ MACIEJEWSKI / CHRISTINA RATCLIFF (2019) Európsky parlament, Sloboda usadiť sa, europarl.europa.eu,4.2019, dostupné na http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_2.1.4.pdf

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

MEMBERS' RESEARCH SERVICE (2019) „The Juncker Commission's ten priorities: An end-of-term assessment", European Parliamentary Research Service Blog, 6. máj 2019, dostupné na https://epthinktank.eu/2019/05/06/the-juncker-commissions-ten-priorities-an-end-of-term-assessment/

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY (2014) „Priority Európskej komisie (2014-2019)", Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, dostupné na https://www.minzp.sk/europska-unia/priority-europskej-komisie-2014-2019/

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA (2017) Bazilejské dohody o kapitáli a kapitálová primeranosť bánk v SR , nbs.sk, dostupné na - https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2013/07-2013/06_biatec13-7_szpyrc.pdf

OECD (2016) Recruiting immigrant workers, oecd.org, dostupné na https://www.oecd.org/els/mig/Recruiting-Immigrant-Workers-Europe-Recommendations_Slovak.pdf

OLAF, EURÓPSKA KOMISIA Nineteenth report of the European Anti-Fraud Office, ec.europa.eu, dostupné na https://ec.europa.eu/anti-fraud/sites/antifraud/files/olaf_report_2018_en.pdf

PWC (2019) GLOBAL Top 100 companies by market capitalisation, pwc.com, dostupné na https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/publications/assets/global-top-100-companies-2019.pdf

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE (2018) Odporúčania Rady k programu stability Španielska v roku 2018, dostupné na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0910(08)&from=IT

REUTERS (2017) Most EU states push reform of labor rules sought by France's Macron, Reuters.com, 23.10.2017, dostupné na https://www.reuters.com/article/us-eu-

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

workers/most-eu-states-push-reform-of-labor-rules-sought-by-frances-macron-idUSKBN1CS1H7?il=0

REUTERS (2018) Spain's unemployment rate falls to lowest level in almost 10 years, reuters.com,25.10.2018, dostupné na https://uk.reuters.com/article/uk-spain-economy-unemployment/spains-unemployment-rate-falls-to-lowest-level-in-almost-10-years-idUKKCN1MZ0TA

SOCIAL EUROPE (2018) Collective Bargaining And Greek Labour Market Reforms, Socialeurope.eu, 20.11.2018, dostupné na https://www.socialeurope.eu/collective-bargaining-and-greek-labour-market-reforms

SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU 2016/801 dostupná na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2016_132_R_0002

SMALL BUSINESS PRICES (2019), Brexit Job Loss Index: 420,348 Jobs Lost As Of 24 September 2019, smallbusinessprices.co.uk, dostupné na https://smallbusinessprices.co.uk/brexit-index/

STARTFOR (2019) Brexit and beyond, startfor.com, dostupné na https://worldview.stratfor.com/topic/brexit-and-beyond

SUSANNE KRAATZ (2019) Employment policy, europarl.europa.eu, 05-2019, dostupné na http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/54/employment-policy

SVETOVÁ BANKA graf GDP, worldbank.org, dostupné na https://data.worldbank.org/indicator/ny.gdp.mktp.cd?most_recent_value_desc=true

SVETOVÁ BANKA graf Population, Total, worldbank.org, dostupné na https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?most_recent_value_desc=true

TEJADA, C. AND TSANG, A. (2019) „How Trump's Trade War Is Being Fought Around the World", The New York Times, 31. mája 2019, dostupné na https://www.nytimes.com/2019/05/31/business/trade-war-trump.html

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

THE CONVERSATION (2019) Why a no-deal Brexit would be less costly for the EU than the UK , theconversation.com, 24.1.2019, dostupné na http://theconversation.com/why-a-no-deal-brexit-would-be-less-costly-for-the-eu-than-the-uk-110407

THE GUARDIAN (2019) The Guardian view on Boris Johnson's Brexit plans: all humbug, theguardian.com, 29.9.2019, dostupné na https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/sep/29/the-guardian-view-on-boris-johnsons-brexit-plans-all-humbug

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk